

**HABERLEŞME HÜRRİYETİ KAPSAMINDA
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM
KURUMU**

Oğuz Kağın KARABULUT

**Yüksek Lisans Tezi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Özgür TEMİZ
2015**

Her Hakkı Saklıdır

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

Oğuz Kağan KARABULUT

**HABERLEŞME HÜRRİYETİ KAPSAMINDA BİLGİ
TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yar. Doç. Dr. Özgür TEMİZ**

ERZURUM – 2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

23/02/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**Haberleşme Özgürlüğü Kapsamında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

23.02.2015

Oğuz Kağan KARABULUT

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yar.Doç.Dr. Özgür Temiz danışmanlığında, Oğuz Kağan KARABULUT tarafından hazırlanan bu çalışma 23/01/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan ^{Prof. Dr.} Fahrettin KORKMAZ İmza

Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Özgür TEMİZ İmza

Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. İNGİN ÇAYGIN İmza

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU (BTK)**

1.1. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU’NUN TARİHİ GELİŞİMİ	4
1.2. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU	9
1.3. BTK’NİN İDARE HUKUKU VE TÜRK İDARİ TEŞKİLATI’NDAKİ YERİ	16
1.3.1. Merkezden Yönetim	16
1.3.2. Yerinden Yönetim	17
1.3.2.1. Yerel Yerinden Yönetim.....	17
1.3.2.2. Hizmet Yerinden Yönetim.....	18

İKİNCİ BÖLÜM**BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE BİLGİ SİSTEMLERİ**

2.1. BİLGİ EDİNME HAKKI	21
2.1.1. Bilgi Edinme Hakkı Kavramı.....	21
2.1.2. Bilgi Edinme Hakkının Niteliği	25
2.2. BİLGİ EDİNME HAKKININ İŞLEVLERİ	30
2.3. BİLGİ EDİNME HAKKININ KAPSAMI	31
2.4. BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN HABERLEŞME HAKKI ÜZERİNDE YARATTIĞI DÖNÜŞÜM	33
2.4.1. Bilgi Teknolojilerinin Demokratik Toplumda Kullanımı ve Haberleşme Hakkı	36
2.4.2. Bilgi Teknolojilerinin İdari Organlarca Kullanımı ve Haberleşme Hakkı.....	37
2.4.3. Yerel Yönetimlerde Bilgi Teknolojilerinin Kullanılması ve Haberleşme Hakkı	38

2.5. KAMUDA BİLGİ TEKNOLOJİSİ KULLANIMINDA E-İMZA.....	41
2.5.1. İdarede Bilgi Teknolojileri Kullanımının Karar Aşamalarına Etkisi	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HABERLEŞME HÜRRİYETİ

3.1. HABERLEŞME HÜRRİYETİ KAVRAMI	45
3.2. HABERLEŞME HÜRRİYETİNİN ÖNEMİ	50
3.3. AİHM VE TÜRK ANAYASASINDA HABERLEŞME HÜRRİYETİ.....	52
3.4. HABERLEŞME HÜRRİYETİNİN KORUNMASI.....	59
3.4.1. Yasal Düzenlemeler	60
3.4.2. Cezai Hükümler.....	63
3.5. İLETİŞİM VE İLETİŞİMİN DENETLENMESİ	65
3.5.1. İletişim Kavramı ve İletişimin Denetlenmesi.....	65
3.5.2. İletişimin Denetlenmesini Doğuran Haller.....	69
3.5.2.1. Resmi Dinlemeler	70
3.5.2.2. Adli Dinlemeler	71
3.5.2.3. İdari Dinlemeler.....	74
3.5.3. Resmi Olmayan Dinlemeler	75
3.5.4. İletişimin Denetlenmesinin Türleri	75
3.5.4.1. İletişimin Tespiti.....	78
3.5.4.2. İletişimin Dinlenmesi	81
3.5.4.3. İletişimin Kayda Alınması.....	83
3.5.4.4. İletişimle Yer Tespiti	84
3.5.4.5. Diğer Bilgilerin İstenmesi.....	85
3.5.5. İletişimin Denetlenmesinin Sakıncaları.....	86
3.5.6. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı	87
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	93
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****HABERLEŞME HÜRRİYETİ KAPSAMINDA BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU****Oğuz Kağan KARABULUT****Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Özgür TEMİZ****2014, 102 sayfa****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Özgür TEMİZ (Danışman)
Prof. Dr. Fahrettin KORKMAZ
Yrd. Doç. Dr. Engin SAYGIN**

Son yıllarda artan iletişim olanakları ve teknolojik gelişmeler, sadece günlük yaşamı kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda teknolojinin insan yaşamına müdahalesini ve istenmeyen uygulamalarda da kolaylaşmayı beraberinde getirmektedir. Suçun giderek yaygınlaştığı ve özellikle terör gibi topluma yönelik suçların arttığı bir dönemde, engelleme amaçlı olarak iletişimin denetlenmesi kaçınılmaz olarak ifade edilmektedir. Öte yandan diğer bir husus ise bireylerin hak ve özgürlüklerine müdahale olarak nitelendirilen bu durumun sınırlarının oldukça belirsiz olması, beraberinde haberleşme özgürlüğünün ihlal edilmesi sorununu da getirmektedir. Bu nedenle, önleme amaçlı dinlemeler bir yandan ciddi ve toplumsal ölçekli suçları önleyebilecek bir ekipman olarak görülebilirken, aynı zamanda, doğru kullanılmadığı durumlarda, kendisi dahi başlı başına suç teşkil edebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, BTK, İletişim Hukuku, İnsan Hakları, İdare Hukuku

ABSTRACT

MASTER THESIS

**INFORMATION TECHNOLOGIES AND COMMUNICATION AUTHORITY
WITHIN THE SCOPE OF THE FREEDOM OF COMMUNICATION**

Oğuz Kağan KARABULUT

Advisor: Assist. Prof. Dr. Özgür TEMİZ

2014, Pages: 102

**Jury: Assist. Prof. Dr. Özgür TEMİZ (Advisor)
Prof. Dr. Fahrettin KORKMAZ
Assist. Prof. Dr. Engin SAYGIN**

Increasing communication facilities and technological advances in recent years, not only simplify daily life, but also lead to simplification of interference to human life and undesired applications. In a period in which crime is becoming widespread and especially crimes against society are increasing, such as terrorism, control of communication for the purpose of prevention is expressed as inevitable. On the other hand, one important point is that uncertainty of this case which is regarded as interference to individuals rights and freedoms, results in the problem of violation of communication freedom. Therefore, wiretapping for prevention purposes can be regarded as a piece of equipment that may prevent serious and social scale crimes, on the one hand, it may even constitute a crime in itself when abused.

Keywords: Communications, BTK, Communication Law, Human Rights, Administrative Law

KISALTMALAR DİZİNİ

BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
K.T.	: Karar Tarihi
m	: Madde
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
PTT	: Posta, Telefon, Telgraf
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu
R.G.	: Resmi Gazete
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TİB	: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
V.D	: Ve devamı
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.N	: Başvuru No
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

GİRİŞ

Bilgi teknolojilerinin gelişmesinin, insanlığın ortak ihtiyaçlarının değişmesinin ve bununla birlikte iletişim sistemlerinin gelişimi ve değişimi, buna ilişkin hukuksal altyapının karmaşıklaşmasına neden olmuştur. Günümüz yaşayışında bireysel ve sosyal ihtiyaçların giderilmesinde bilgi teknolojileri giderek artan bir ağırlıkta kullanılmaktadır. Bilgi teknolojilerinin kullanımı, bireysel olarak hedeflere ulaşma yahut iş dünyasında ya da kamusal hizmetlerin sunulmasında vazgeçilmez bir araç oluşturmaktadır.

20. yüzyılda yaşanan sosyal ve siyasal gelişmeler, bireyin önemini artırdığı gibi kamusal haberleşmenin de bir hak olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bireyin değerinin hümanizm anlayışı ile olgunlaşarak, insan haklarını ortaya çıkardığı ve sosyal alanda gerçekleşen her yeniliğin insan haklarına bir yansıması gerçekleşmiştir. Bu yaklaşımın yerleşmiş olması ise sosyal bilim alanında insan haklarının değerlendirme konusu olmadığı çalışmaların sayısını azaltmıştır. Birey haklarını koruyan, insan hakları yaklaşımının yerleşmiş olması, bireylerin hak öznesi olarak yaşanan teknolojik gelişmeler karşısında bireyin haklarının öneminin azalmasını önleyecek mekanizmaları da beraberinde getirmiştir.

Önce ifade özgürlüğü ile başlayan, bireyin kamusal alanda görünürlüğüne ilişkin hakların gelişmesinin bir sonucu olarak, haberleşmenin sağlanması ve buna ilişkin özgürlükler de devreye girmiştir. Haberleşmenin gizliliğini ve hak boyutunu güvence altına almamış modern bir hukuk sistemi ile karşılaşmak mümkün değildir. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da haberleşme hakkını ve bu hakkın ilişkili olduğu diğer insan haklarını güvence altına almıştır. Bununla birlikte, kamu düzeninin sağlanması bakımından iletişimin denetlenmesi kavramı ile haberleşme hürriyeti kimi zaman karşı karşıya gelmektedir. Bu karşılaşma ise, özgürlük ve güvenlik gerilimini ortaya çıkaracaktır. Çünkü, kamu düzeninin sağlanması, korunması ve bozulan kamu düzeninin yeniden tesisi bakımından iletişimin haberleşme hakkını ortadan kaldırmadan denetlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

İletişim olanaklarının genişlemiş olması, daha önceden Ceza Kanunlarının konu edinmediği pek çok yeni suç tipinin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı gibi, bireysel hakların ihlalini de kolaylaştırmaktadır. Özellikle, kamu düzenini bozmaya yönelen

toplu hareketler bakımından, iletişim imkanlarının sağladığı kolaylık, bu alanda yeni düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Yapılan bu düzenlemelerin ise insan hakları bağlamında haberleşme hürriyetini önemli derecede tehdit eder yapıda olduğu yadsınamaz.

İletişim olanaklarının genişlemesinin, bireylerin kendini özgürce ifade etmesini kolaylaştırdığı gibi, suç işleme imkanlarını da artırdığı ve en önemlisi haberleşme hürriyetine temas ettiği görülür. İletişim ya da bir diğer deyişle haberleşme hürriyetine yapılan bir müdahale, hangi durumlarda ve kim tarafından yapılırsa hukuka uygun kabul edilecektir. Haberleşmenin kamu kudreti tarafından denetlenmesi, doğrudan insan insan hakları ile ilişkili olacağından, bu müdahalenin Anayasa'ya uygun olarak kanun tarafından yetkili kılınmış makamlarca, kanuna uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kanun tarafından yetkilendirilmiş olan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), iletişimin denetlenmesi hususunda önemli görevler üstlenmektedir. Tezin amacı BTK'nın üstlendiği görevler ile idari teşkilattaki yeri ile gerçekleştirdiği görevlerin haberleşme hürriyeti bakımından değerlendirilmesidir.

Tezin Birinci Bölümü'nde BTK'nın tarihi gelişimi ile BTK'nın Türk idari teşkilatındaki yeri üzerinde durulmuş. BTK, hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları içerisinde değerlendirilmiştir. Bu özelliği ile bağımsız bir kurum yapısının ortaya çıktığı ve merkezi idare ile siyasi mekanizmaların etkisine olabildiğince kapalı bir yapı olduğu tespit edilmiştir.

İkinci Bölüm'de bilgi edinme hakkı ve haberleşme hürriyeti konusu incelenmiş ve bunlara ilişkin kuramsal tartışmaya yer verilmiştir.

Üçüncü Bölüm'de ise haberleşme hürriyeti kavramı üzerinden iletişimin denetlenmesi konusu incelenmiştir. İletişimin denetlenmesinde hangi dinlemelerin ve denetlemelerin hukuka uygun biçimde yapılabileceği üzerine inceleme yapılmıştır.

Sonuç kısmında ise yapılan dinlemelerin haberleşme hürriyetine etkisi ve kamu düzeninin sağlanması bakımından korunması gereken dengeye işaret edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU (BTK)

BTK incelenirken yer verilmesi gereken en öncelikli kavramlardan birisi bilgi teknolojileri kavramıdır.

“Bilgi ve iletişim teknolojileri kavramı, bilgi odaklı ve geniş bir kapsama hitap ettiğinden tanımlanmasında güçlük çekilmekle beraber bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere verilen genel bir isimdir. Bu anlamda genel bir tanım olarak “Bir bilginin toplanmasını, işlenmesini, saklanmasını ve gerektiğinde herhangi bir yere iletilmesini ya da herhangi bir yerden bu bilgilere erişilmesini otomatik olarak sağlayan teknolojiler bütünü” şeklinde ifade edilebilir¹.

Bilgi teknolojileri konusunda farklı tanımlamalar bulunsa da en çok kabul edilen tanımlama Behan ve Holmes’a aittir. Bu tanıma göre bilgi ve iletişim teknolojileri;

“Verilerin kayıt edilmesi, saklanması, belirli bir işlem sürecinden geçirme yoluyla bilgiler üretilmesi, üretilen bilgilere erişilmesi, saklanması ve nakledilmesi gibi işlemlerin etkili ve verimli yapılmasına imkân sağlayan teknolojiler” olarak ifadesini bulan bir kavramdır².

Bilgi ve iletişim teknolojileri kavramı gün geçtikçe değişen ve genişleyen bir kavramdır. Her yeni teknolojik gelişme, bu kavramın içeriğini sürekli değiştirmekte ve genişletmektedir. Örneğin, bilgisayarın yeni ortaya çıktığı dönemdeki anlam ile bilgisayar teknolojisinin bugün ulaştığı seviye bakımından önemli bir değişim ve ilerleme olduğu inkar edilemez. Ancak, bilgi ve iletişim teknolojileri ve bunlara ilişkin politikalar, OECD raporlarında da kendisine yer bulmuştur. Bu rapora göre kavramın kapsamı olarak aşağıdaki hususlar belirlenmiştir³.

- Elektronik ve telekomünikasyon endüstrileri, donanım ve bilgisayar içindeki yazılımlar, bilgisayar temelli veri işleme ve iletişim sistemleri.
- Yazılım endüstrisi; sistem yazılımları ve uygulama yazılımları, yazılım geliştirme araçları, veri tabanları, çeşitli kullanıcı programları.

¹ A. Çelik, T. Akgemci, *Yönetim Bilişim Sistemleri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2010, 11.

² K. Behan, D. Holmes, *Understanding Information Technology: text, reading and cases*. New York: Prentice Hall, 1990, 1.

³ Çelik, 11.

- Bilgi hizmet endüstrisi; ticari veri işleme hizmetleri, meslek bilgi hizmetleri, sistem analizi ve bilgi servisleri.

Raporda belirtilen hususlar yanında yeniliklerin de bilgi teknolojileri alanına eklenmesi mümkündür. Castells, Enformasyon teknolojileri alanına; mikro-elektronik, bilgisayarlar (donanım ve yazılım), telekomünikasyon/yayıncılık ve opto-elektronik gibi birbirine yaklaşan teknolojiler dizisi ile genetik mühendisliği ve onun gelişimi ve uygulamalarını da dâhil etmiştir.⁴ Bengshir'e göre bilgi ve iletişim teknolojileri; "sesli, resimli, metin ve sayısal verilerin elde edilmesi, işlenmesi, saklanması ve dağıtılmasını yürüten, mikro elektroniğe dayalı hesaplama ve iletişim araçlarını" içerir.⁵ Bu tanımlara göre, bilgi ve iletişim teknolojileri kavramı kapsamına ileri teknoloji olarak belirlenen bilgisayar, mobil iletişimin yanında radyo, televizyon ve sabit telefonlar gibi temel iletişim hizmetleri de girmektedir.

1.1. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU'NUN TARİHİ GELİŞİMİ

Ulusal bağımsızlık mücadelesi döneminde başlayan, ardından Cumhuriyetin ilanı ve yeni devlet sisteminin benimsenmesine kadar geçen süreçte, haberleşmenin savaş koşullarında stratejik önem taşıması nedeniyle, 6 Nisan 1920 yılında Anadolu Ajansı kurulmuştur. Bu kuruluş ulusal bağımsızlık mücadelesinde Anadolu ve Trakya'ya doğru ve eksiksiz haber gönderilmesine hizmet etmiştir⁶.

Savaş döneminden yeni çıkan ve idari yapısını yeni oluşturmaya çalışan Türkiye'de, haberleşme hizmetlerinin devlet tekelinde yürütülmesi gerekliliği yeni idari örgütün kurulmasını da zorunlu kılmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında kurulan ve ülkedeki haberleşme hizmetlerini yerine getirmekle görevli olan idari örgüt aslında, temelleri 1840 yılında atılan ve ardından 1909 yılında "*Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umumiyesi*" adıyla yeniden örgütlenen kurumun bir devamı niteliğindedir.

⁴ M. Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, 38.

⁵ T. K. Bengshir, *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*, TODAİE Yayınları, Ankara 1996, 39.

⁶ İlk yerli haber ajanlarının tarihsel kökenleri 1911 yılına dayanmaktadır. 1911 yılında kurulan "Osmanlı Telgraf. Ajansı" kayıtlara geçen ilk yerli ajans olmuştur. Bu Ajansın kuruluş tarihinden kısa bir süre sonra 1914 yılında "Osmanlı Milli Ajansı" ve ardından da 1920'de "Hava-Reuters Ajansı" kurulmuştur. Yasemin İnceoğlu, "*Haber Ajansları*", Ders Notları, İstanbul, 1993, 70-71

Yeni haberleşme birimi, ilk başlarda öncekine benzer biçimde merkezi idareye bağlı bir genel müdürlük biçimde örgütlenmiştir.⁷

Cumhuriyetin ilk yıllarında kabul edilen 4 Şubat 1924 tarih ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, haberleşme alanında kabul edilen temel bir yasa durumunda olmasının yanı sıra, haberleşme alanında idari örgütlenme sürecinin de ilk adımı olmuştur. 406 sayılı Kanun'a göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde telefon, telgraf⁸ ve telsiz işletmeleri kurulması ve işletilmesi devlet tekeline alınmış ve bu kapsamda bu hizmetlerin görülmesi konusunda posta, telefon ve telgraf idaresi kurulmuştur⁹.

Haberleşme hizmetlerinin devlet tekeline alınması ve idari örgütlenmenin tamamlanması ile birlikte başlayan süreç, 1933 tarihine kadar genel müdürlük örgütlenme biçimiyle devam etmiş ve haberleşme idaresi İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Ancak bu idari yapı, 23 Mayıs 1933 tarih ve 2208 sayılı Bayındırlık (Nafia) Bakanlığı'nın kuruluş, görev ve yetkilerinin düzenlendiği yasayla değişmiş ve yeni düzende posta, telefon ve telgraf idaresi Bayındırlık Bakanlığına bağlanmıştır. Bu Kanun'a göre, merkezde Bayındırlık Bakanlığına bağlı kamu tüzelkişiliğine sahip katma bütçeli bir örgüt olan posta, telgraf ve telefon idaresinin malları kamu malı ve personeli ise devlet memuru statüsünde olduğu düzenlenmiştir.¹⁰

9 Haziran 1937 tarih ve 3222 sayılı Telsiz Kanunu¹¹ ile posta, telefon ve telgraf hizmetlerini yürüten müdürlüğün, çalışmalarında izlemesi gereken yöntem ve usulleri düzenlenmiştir. Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı bir müdürlük olarak faaliyet gösteren, Posta, telefon ve telgraf idaresi, 27 Mayıs 1939 tarihinde kabul edilen ve Ulaştırma (Münakalat) Bakanlığının kuruluş yasası olarak bilenen 3613 sayılı Kanun ile anılan Bakanlığa bağlı bir genel müdürlük durumuna getirilmiştir.

⁷ <http://www.aa.com.tr/tr/kurumsal/61996--tarihce>, Erişim Tarihi: 10.12.2014.

⁸ Telgraf sözcüğü Greek dilinde “*tele (uzak)*” ve “*graphein (yazmak)*” sözcüklerinin bir araya gelmesinden türemiştir. “*The Encyclopedia Americana*”, 328.

⁹ Telgraf ve Telefon Kanunu, md.1(özgün metin): “*Karasularıyla beraber bütün Türkiye Cumhuriyeti havzai Hükümetindeki memaliki dahilinde telgraf ve telefon tesis ve işletmesi Hükümetin tahtı inhisarında olup gerek mevcut, gerek atiyen vücade getirilecek bilümum telgraf ve telefon muhaberesi - tarz ve usulü için kullanılacak vesait ve şeklin mahiyeti ne olursa olsun - inhisara dahil ve işbu inhisarın tatbikatı ve istimali suretlerini kavaidini idare izafeten posta ve telgraf ve telefon idaresine mevdudur*”.

¹⁰ Yasa'nın ilk kabul edilen metni için bkz.

http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202208.pdf

¹¹ R.G. 23.06.1937 Tarih ve Sayı. 3638

Cumhuriyetin ilk yıllarında farklı tarihlerde değişik bakanlıklara bağlı bir genel müdürlük olarak haberleşme hizmetini yerine getiren Posta, Telgraf ve Telefon idaresi, 1953 yılına kadar bu yapısını korumuştur. Ancak Posta¹², Telgraf ve Telefon idaresi, haberleşme hizmetlerinin daha etkin ve verimli yürütülmesi amacıyla 17 Ekim 1953 tarih ve 6145 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi Kuruluş Kanun¹³ ile bu kez iktisadi devlet teşekkülü durumuna getirilmiştir. Bu Kanun ile Ulaştırma Bakanlığına bağlı ve kamu tüzelkişiliğine sahip merkezi Ankara'da bulunan “*Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi (PTT)*” unvanlı bir kuruluş kurulmuştur.¹⁴

1977 yılına tarihlenen bunalım süreci sonrası Türkiye ve dünyada, liberal ekonomik politikalar etkili olmuştur. Bu dönemde devletler, pek çok alanda yeni ekonomik yaklaşıma uygun hukuksal düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır.¹⁵ Bu ekonomik ve siyasi konjonktürün yanında klasik haberleşme araçlarına radyo, televizyon ve internet iletişiminin eklenmesi de değişimi zorunlu kılan olgulardan biridir

Türkiye’de 1980’li yıllar, yeni bir anayasal düzene geçiş dönemi olmuştur. 1982 Anayasası döneminde haberleşme alanında yeni hukuksal düzenlemeler yapılmış ve bu yeni düzende Türk idari örgütlenmesinde kimi değişikliklere gidilmiştir.

Klasik haberleşmeden elektronik haberleşmeye geçişin hukuksal ve teknik anlamda ilk adımları 1980’li yıllarda atılmıştır. 1980 sonrası ekonomik siyasetin liberalleşme eğilimine girmesi, kamu hizmeti anlayışında da etkisini göstermiştir.¹⁶

1980’li yıllarda yaşanan değişimler sonucunda, PTT, 1984 tarihli ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bu kez kamu iktisadi teşebbüsü olarak yeniden örgütlenmiştir. Daha sonra çıkarılan, 18.06.1994 tarih ve 4000 sayılı “*Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici*

¹² Ülkemizde posta hizmetleri 8.3.1950 tarih ve 7451 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5584 sayılı “*Posta Kanunu*” hükümlerine göre yürütülmektedir.

¹³ RG.17.7.1953 Tarih, Sayı. 8460.

¹⁴ Yasa’nın ilk kabul edilen metni için bkz. (http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc035/kanuntbmmc035/kanuntbmmc03506145.pdf)

¹⁵ A. Yılmaz, *Neo-Liberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Devlet Toplum İlişkileri, Toplumsal Sınıf Merkezli Bir Yaklaşım*, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Yıl 2005, Cilt, XX, S.I, 107 vd.

¹⁶ T. Yıldırım, *Kamu Hizmeti ve Kar Amacı, Hukuk- Ekonomi Perspektifinden Uluslararası Tahkim ve Kamu Hizmeti*, Ankara 2001, 36.

Maddeler Eklenmesine Dair Kanun” ile PTT İşletmesi Genel Müdürlüğünün, T.C. Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü ve Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi şeklinde yeniden yapılanması öngörülmüş olup, 24.04.1995 tarihinden itibaren T.C. Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü müstakil şekilde çalışmaya başlamıştır.

Haberleşme alanında etkinlik gösteren kamu kurum veya kuruluşlarının (PTT, Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Dairesi) kendilerine verilen haberleşme sistemlerinin planlanması ve eşgüdümü konusundaki görev ve yetkilerini yeterince yerine getirememiş olmaları nedeniyle bu alanda değişiklik yapma zorunluluğu doğmuştur. 3222 sayılı Telsiz Kanunu’nun, telsiz işletmesinin devlet tekelinde olduğunu belirtmesine karşın, aynı Kanun’un 2. Maddesinde “gerekli durumlarda resmi kuruluşlara veya özel kuruluşlara telsiz tesisi kurma izni verilebileceği” düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, birçok resmi ya da özel kurum ve kuruluşun telsiz tesisi kurma izni olmadan telsiz kullanmaları ve bunun sonucunda frekans tahsisi ve tescil işlemlerinin aksaması sonucu ortaya çıkmıştır.

3222 sayılı Kanun’daki bu eksiklikler, tekel olan PTT’nin gelir kaybına uğramasına neden olması ve ülke genelinde elektromanyetik yayınların belli bir programa bağlı olarak etkin, verimli ve düzenli biçimde yapılmasını sağlamak görevini üstlenen bir idari örgütün bulunmaması nedeni ile 3222 sayılı Telsiz Kanun’u yürürlükten kaldırılarak, 5 Nisan 1983 tarihinde 2813 sayılı yeni Telsiz Kanunu¹⁷ kabul edilmiştir.

2813 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesiyle her türlü telsiz sistemi kurmak ve işletmek izni dahil, telsiz haberleşmesine ilişkin genel kurallar çerçevesinde kamu hizmeti yürütmek üzere Ulaştırma Bakanlığı’nın merkez örgütü içinde “Telsiz İşleri Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Yukarıda da belirtildiği üzere anılan bu görev ve yetki önceleri PTT’ye verilmişti.

2813 sayılı Telsiz Kanunu ile Telsiz İşleri Genel Müdürlüğü’nün yanı sıra telsiz haberleşmesi alanında genel ilkeleri, talimatları, politikaları belirlemek ve bunların uygulanmasını denetlemek görev ve yetkileriyle donatılan “Haberleşme Yüksek Kurulu” nun kuruluşu da gerçekleşmiştir.

---

¹⁷ RG. Tarih: 7.4.1983 Sayı: 18011.

2813 Sayılı Telsiz Kanun'u ve bu Kanun'da yapılan farklı tarihlerdeki değişiklikler, haberleşme hizmetlerinin gerek mevzuat yönünden gerekse idari örgütlenmesi yönünden önemli bir yer tutmaktadırlar. 2813 sayılı Kanun'da 2000 yılına kadar yapılan değişiklikler genelde anılan Kanun ile kurulan idari örgütlerin, örgüt yapısı, personel durumları vb. konulara ilişkin olmuştur.

27 Ocak 2000 tarihinde kabul edilen 4502 sayılı “*Telgraf ve Telefon Kanunu, Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Telsiz Kanunu ve Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”¹⁸, haberleşme alanında yeni kavram ve kurumlara yer vermesi yönünden önemlidir.

4502 sayılı Kanun ile getirilen en önemli değişiklik telekomünikasyon hizmetlerinin yürütülmesi ve telekomünikasyon altyapı tesisi ve işletilmesi konularında münhasır yetkinin özel hukuk hükümlerine bağlı bir tüzelkişi olan Türk Telekom A.Ş. 'ye verilmiş olmasıdır. Türk Telekom A.Ş.'nin telekomünikasyon alanındaki görev, yetki ve sorumluluğu, Ulaştırma Bakanlığı ile arasında imzalanan “*görev sözleşmesi*” ile belirlenmekteydi.

4502 sayılı Kanun'da aynı zamanda telekomünikasyon hizmetlerinin hangi yöntem veya usullerle görüleceği düzenlenmiştir. Kanun'daki düzenlemelere göre, Türk Telekom dahil olmak üzere telekomünikasyon alanında etkinlik gösterecek sermaye ortaklıkları, Ulaştırma Bakanlığı arasında imzalanan görev sözleşmesi, imtiyaz sözleşmesi ve/veya Bakanlıktan alınan bir telekomünikasyon ruhsatı ya da genel izin olmaksızın faaliyette bulunamazlar.

4502 sayılı Kanun ile yapılan yeni düzenlemelerden bir diğeri de, telekomünikasyon hizmetleri alanında özerk bir üst kurumun kurulmasıdır. Telekomünikasyon Kurumu olarak adlandırılan bu üst kurum örgütleniş biçimiyle, düzenleme yetkisinin niteliği ve alanında denetleme ve yaptırım uygulama yetkileriyle, genel idari örgütlenmede kamu kurumu olarak kabul edilmektedir.

4502 sayılı Kanun'un 14. Maddesi ; “ *Bu Kanun ile 4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununda belirtilen genel esaslar çerçevesinde, Kanunlarla*

¹⁸ RG. 29.01.2000 Tarih, Sayı. 23948.

öngörülen yetki ve sorumlulukları uygulamak ve verilen diğer görevleri yapmak üzere kamu tüzel kişiliğini ve idari ve mali özerkliği haiz özel bütçeli Telekomünikasyon Kurumu kurulmuştur. Kurum görevlerini yerine getirirken bağımsızdır.” şeklinde düzenlemiştir.

4502 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 2000 yılından bu yana telekomünikasyon alanında teknolojinin hızla gelişmesi, bu alanda yeni hizmetlerin sunulmaya başlanması, sektörde faaliyet gösteren Türk Telekom’un özelleştirilmesi¹⁹, bu alanda özel girişimcilerin büyük yatırımlar yapmaya başlaması başta olmak üzere öteki nedenlerle yeni yasal düzenlemelerin yapılması gereksinimi doğmuştur.

2813 sayılı Kanun’da, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanun²⁰,u ile yapılan değişikliklerle, Telsiz Kanun’u olan adı değişmiş ve bu tarihten sonra anılan Kanun, Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun olmuştur.

Bu değişikli kapsamında önceki adı Telekomünikasyon Kurumu olan Kurumun adı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu olarak değiştirilmiştir

1.2. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

BTK, 2813 sayılı Telsiz Kanununda değişiklik yapan 27.1.2000 tarihli ve 4502 sayılı kanunla, Telekomünikasyon Kurumu adı altında kurulmuştur²¹.

5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanun’un 1. maddesinde Kanun’un amacı;

“Elektronik haberleşme sektöründe düzenleme ve denetleme yoluyla etkin rekabetin tesisi, tüketici haklarının gözetilmesi, ülke genelinde hizmetlerin

¹⁹ Yasa ile başlamış ve aynı zamanda bu tarihten itibaren -Türk Telekom A.Ş.’nin özelleştirmesi konusunda- yasal düzenlemelerle bu yasal düzenlemelerin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi biçiminde görülen karşılıklı gidip gelmeler de başlamıştır. Şöyle ki; 4000 sayılı Yasanın ardından bu kez 3 Mayıs 1995 tarihinde 4107 sayılı Yasa kabul edilmiş ve bu Yasada önceki yasal düzenlemeden farklı olarak Türk Telekom A.Ş.’nin özelleştirilmesinde Ulaştırma Bakanlığı’na tanınan yetki Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’na verilmişti . Ancak yine Anayasa Mahkemesi, 4000 sayılı Yasada Ulaştırma Bakanı’na tanınan yetkilerin bu kez 4107 sayılı Yasa ile Özelleştirme Yüksek Kurulu’na verilmiş olduğu, böylece yapılan değişiklikle Bakan yerine Özelleştirme Yüksek Kurulunun yetkilendirildiği ancak yasa ile saptanması zorunlu olan konuların tamamının Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun takdirine bırakıldığı, buna karşın bu konuların yasama organınca nesnel kurallara bağlanmasının anayasal bir zorunluluk olduğu gerekçesine dayanarak 4107 sayılı Yasanın bu düzenlemesini iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 1995/38, K.1996/7, T.28.2.1996. www.anayasa.gov.tr.

²⁰ RG.10.11.2008 Tarih, Sayı: 27050 (Mükerrer) .

²¹ http://tk.gov.tr/kurum_hakkinda/kurulus/index.php, 04.11.2014

yaygınlaştırılması, kaynakların etkin ve verimli kullanılması, haberleşme alt yapı, şebeke ve hizmet alanında teknolojik gelişimin ve yeni yatırımların teşvik edilmesi ve bunlara ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.” şeklinde ifade edilmektedir.

Günümüzde özellikle elektrik ve telekomünikasyon hizmetleri alanında devletin düzenleyici işlevi, bu işlevin görülmesinde izlenecek yöntem ve temel politikaların nasıl oluşturulacağı, gerek dünya ölçeğinde gerek ülkemiz özelinde gittikçe önemi artan konuların başında gelmektedir²². Söz konusu sektörlerin ortak ve temel özelliği, sektördeki kimi hizmetlerin ya da etkinliklerin doğal tekel niteliğinde olmasıdır. Doğal tekel olan alanların düzenlenmesinde devletler, piyasa girişlerini engelleyip tekeller yaratarak ve fiyatı düzenleme konusunda etkin bir çözüm çabasında olmuşlardır²³. Devletin tekel konumunda sunduğu sabit hatlı haberleşme hizmeti konusunda, ulusal güvenlik nedeniyle hassasiyet içeren bir kamu hizmeti algısı bulunmaktaydı.

Telekomünikasyon sektörünün sabit hatlı kablo iletişimine bağlı olmaktan çıkması ve uzaysal alanın kablosuz teknolojiler ile kullanımını temel alan bir yapı kazanmasıyla devletin bu sektördeki tekel yapısının kırılmasına neden olmuştur.²⁴

2813 sayılı Kanun’un 5’inci maddesinde;” *Kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve mali özerkliğe sahip, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu kurulmuştur.”* denilmiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’nun hukuksal yapısının, devlet tüzel kişiliği dışında idari ve mali özerkliğe sahip bir düzenleyici ve denetleyici kurum olduğunu söylemek mümkündür.

Telekomünikasyon sektörünün en temel kanunlarından olan 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu ile 2813 sayılı Telsiz Kanunu’nda değişiklik yapan 27 Ocak 2000 tarih ve 4502 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, Ulaştırma Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Telsiz Kanunu ve Posta Telgraf ve Telefon İdaresinin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

²² . Atiyas, *Ne İçin ve Nasıl Regülasyon, Devlet Reformu, Devletin Düzenleyici Rolü*, TESEV, İstanbul 2000, 19.

²³ R. Çakal, *Doğal Tekellerde Özelleştirme ve Regülasyon*, (Uzmanlık Tezi), DPT Yayın No.2455, 1996, 19.

²⁴ M. Çelen, *Kamu Altyapı Yatırımlarına Özel Sektörün Katılımı*, Legal Mali Hukuk Dergisi, Yıl:3, S.26, 2007, 291.

ile politika belirleme, düzenleme yapma ve işletmecilik faaliyetleri birbirinden ayrıştırılmıştır. Politika belirleme yetkisi Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nda tutulurken düzenleme yapma yetkisi bağımsız bir düzenleyici kurum olarak Telekomünikasyon Kurumuna verilmiştir. 2000 yılında kurulan Telekomünikasyon Kurumu, Türkiye'nin ilk sektörel bazda düzenleyici kurumudur. Kurum, dünya çapındaki benzerleri arasında kuruluş sıralamasına göre 102. sırada yerini almıştır.²⁵

5809 Sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu 10.11.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Telekomünikasyon Kurumu'nun adı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) olarak değiştirilmiştir.²⁶

Kurumun hizmet birimleri; hukuk müşavirliği, daire başkanlıkları ve müdürlükler şeklinde teşkilatlanan ana hizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimleriyle bölge müdürlükleri şeklinde teşkilatlanan taşra teşkilatı birimlerinden oluşur.²⁷ Hizmet birimleri, bu Kanunda belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak Kurumun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.²⁸

Kurumun ilişkili olduğu bakanlık, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'dır. Kurum görevini yaparken bağımsızdır. Hiçbir organ, makam, merci ve kişi kurumun nihaî kararını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez. Kurum 5809 sayılı Kanun'un 67' nci maddesi uyarınca kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve mali özerkliğe sahiptir. Kurum görevlerini yerine getirirken bağımsızdır.²⁹

Kurum, 5018 sayılı Kanunun 3'üncü maddesine göre Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar arasında olduğundan, anılan Kanunun 2 nci maddesinde sayılan hükümlerine tabidir. Kurum, aynı Kanunu 3 (b) maddesinde ifade edilen merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden biri olması nedeniyle Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğine tabidir.³⁰

²⁵ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, 30.12.2014

²⁶ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, 30.12.2014

²⁷ http://tk.gov.tr/kurum_hakkinda/kurulus/index.php, 04.11.2014

²⁸ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, 30.12.2014

²⁹ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, 30.12.2014

³⁰ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, 30.12.2014

Kurum tarafından hazırlanan bütçe Merkezi Yönetim Bütçesi ile birlikte kabul edildikten sonra yürürlüğe girmektedir. Bütçede gelirlerin giderleri karşılması esastır. Kurumun kuruluş Kanunundan kaynaklanan özel gelirleri bulunmaktadır.³¹

Mevzuat dağınıklığının önüne geçilmesi, sektörde rekabetin tesisi, işletmecilerin önündeki belirsizliğin azaltılması ve Ar&Ge'ye kaynak aktarılması amacıyla hazırlanan Elektronik Haberleşme Kanunu 10.11.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Telekomünikasyon Kurumu'nun adı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) olarak değiştirilmiştir.

2813 sayılı Kanun'un 5. Maddesinin 5. fıkrasında; *“Kurul, Kurumun karar organıdır. Kurul; biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere toplam yedi üyeden oluşur. Kurul Başkanı Kurumun da başkanıdır. “* şeklinde düzenlenmiştir. Aynı zamanda, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Teşkilat Yönetmeliğinin³² 8. Maddesinin 1. Fıkrasında Kurul'un görev ve yetkileri şu şekilde düzenlenmiştir;

“a) Sektörle ilgili uluslararası ilke ve uygulamaları da dikkate alarak ikincil düzenlemeleri yapmak ve ilgili mevzuatla Kuruma verilen görevlere ilişkin hususları görüşüp gereken kararları almak.

b) Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.

c) Sektöre ilişkin konularda ön araştırma ve soruşturma yapıp yapılmayacağına karar vermek ve ilgili personeli görevlendirmek, ihlalin tespiti durumunda alınacak tedbirleri belirlemek.

ç) İşletmecilerin faaliyetlerinin mevzuata ve Kurum düzenlemelerine aykırılığının tespiti halinde, ilgili mevzuatında belirtilen istisnalar hariç olmak üzere, idari para cezaları ile diğer müeyyideleri uygulamak ve gereken tedbirleri almak.

d) Bağımsız denetim faaliyetlerine ilişkin esasları, bu faaliyetlerde bulunacak kuruluşların kuruluş şartlarını, çalışma esaslarını ve çalıştıracağı personelin niteliklerini belirlemek.

³¹ <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kid/BILGI%20TEKNOLOJILERI.pdf>, Erişim Tarihi: 30.12.2014

³² 8.6.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Teşkilat Yönetmeliği

- e) Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak, bütçede hesaplar arasında aktarma yapılmasına karar vermek.
- f) Kurumun hizmet birimlerini ve bunların görevlerini belirlemek.
- g) Başkan yardımcılarının ve daire başkanlarının sorumlu olacakları hizmet birimlerini belirlemek.
- ğ) Başkanın teklifi üzerine İkinci Başkanı seçmek.
- h) Başkanın ve İkinci Başkanın bulunmadığı durumlarda Başkanlığa ilişkin görevlerinde Başkana vekâlet edecek kurum başkan yardımcısını belirlemek.
- ı) Kurum başkan yardımcılarını, I.hukuk müşavirini, daire başkanlarını ve bölge müdürlerini atamak.
- i) Başkan, üyeler ve Kurum personelinin yurt dışında geçici görevlendirilmesine karar vermek.
- j) Başkan ve üyelerin yurt içinde geçici görevlendirilmesine karar vermek.
- k) Kuruma taşınır ve taşınmaz mal veya hizmet alınması, satılması ve kiralanmasına ilişkin karar vermek, bu konularda gerekli düzenlemeleri yapmak.
- l) Kurumun üçüncü kişilerle olan alacak, hak ve borçları hakkında yapılacak işlemlere karar vermek.
- m) Sektör ile ilgili olarak diğer ülkelerin mevzuat, uygulama, politika ve tedbirlerini izlemek.
- n) İlgili mevzuatı çerçevesinde, yurt içinde ve yurt dışında görev alanıyla ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılması ve gerektiğinde bu kuruluşlara Kurumun üye olması için gerekli girişimlerde bulunmak.
- o) Toplam kadro sayısını geçmemek üzere; dolu kadrolarda terfi gereği derece değişikliği ile boş kadrolarda sınıf, unvan ve derece değişikliği yapmak.
- ö) Başkan ve üyeler ile Kurum personelinin uyacakları meslekî ve etik ilkeleri belirlemek.
- p) Kurulun çalışma usûl ve esaslarını belirlemek.
- r) Kurum tarafından gerçekleştirilecek faaliyet ve etkinliklere karar vermek.
- s) Sektörle ilgili mevzuatta yapılacak düzenlemeler konusunda görüş bildirmek.
- ş) İlgili mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak.”

Kurul'un bu yetkilerini Başkana devretmeye yetkili olduğunu düzenleyen, 2813 sayılı Kanun'un 8. Maddesinin 12. fıkrası ise; *“Kurul sınırlarını ve gerekçesini belirlemek suretiyle görevlerinden bir kısmını Başkana devretmeye yetkilidir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Yukarıda bahsedilen görev ve yetkilerin yanısıra 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nda BTK'ya verilen görevler aşağıdaki gibi özetlenebilir:³³

- Sektörde rekabeti tesis etmek ve korumak.
- Abone, kullanıcı, tüketici ve son kullanıcıların haklarını korumak.
- İşletmeciler arasında uzlaştırma prosedürleri işletmek.
- Sektördeki gelişmeleri takip etmek, sektörün gelişimini teşvik etmek.
- Frekans, uydu pozisyonu ve numara planlarını yapmak ve uygulamak.
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının strateji ve politikaları çerçevesinde sektörde ihtiyaç duyulan aşağıdakilerin de dâhil olduğu düzenlemeleri yapmak ve denetlemek.

Yetkilendirme,

Tarifeler,

Erişim,

Numaralandırma,

Spektrum yönetimi,

Telsiz cihaz ve sistemlerine kurma ve kullanma izni verilmesi,

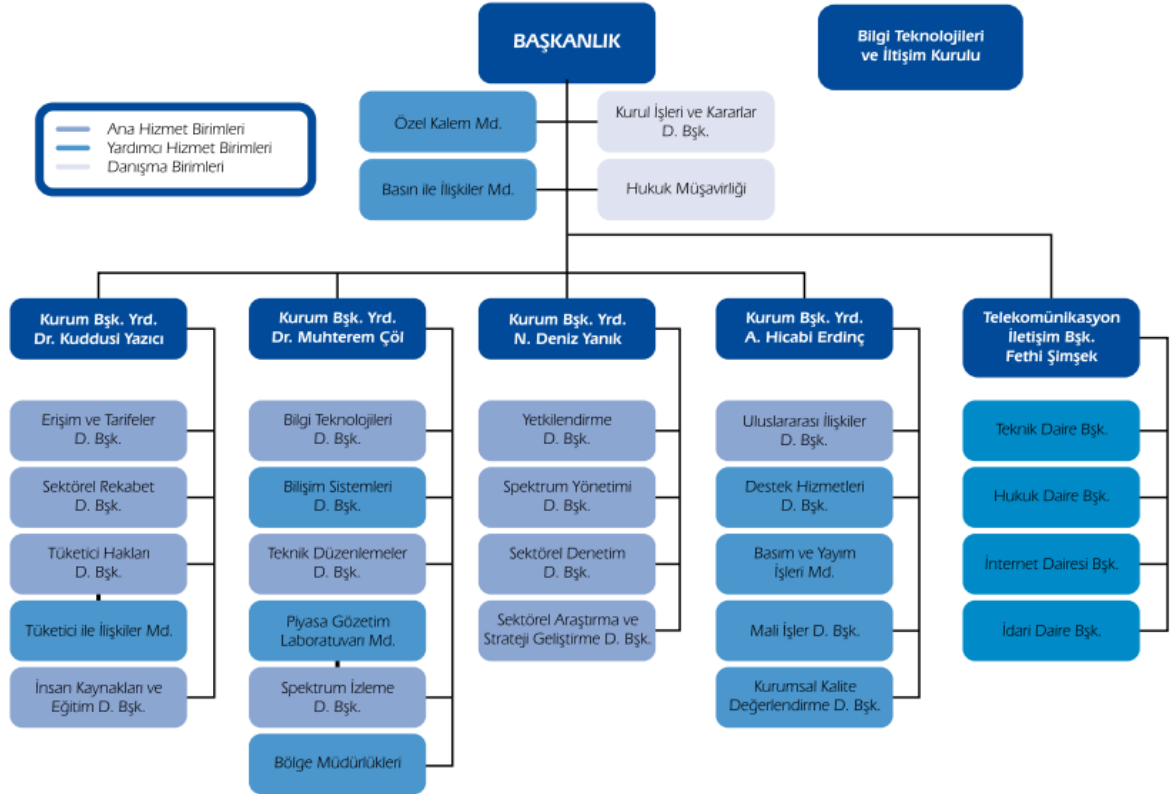
Spektrumun izlenmesi ve denetimi,

Piyasa gözetimi ve denetimi.

- Elektromanyetik girişimi tespit etmek ve önlemek.
- Araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere belirli bir kaynağı Bakanlığa aktarmak.
- Tarifeleri onaylamak ve denetlemek.
- Referans erişim tekliflerini onaylamak.
- Her çeşit sistem ve cihazın, uyumlaştırılmış ulusal standartlarını yayımlamak ve uygulanmasını sağlamak.

³³ http://www.tk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/stratejik_planlar/Str_Pln_2010-2012.pdf, 30.12.2014

- Radyo ve televizyon yayıncılığında kullanılacak frekansların planlama, tahsis ve tescil işlemlerini yürütmek.
- Elektronik haberleşme sektöründe tesis, ölçüm ve bakım-onarım yapacak kuruluşların yetkilendirmesini bu konuda görevli kuruluşlarla koordine etmek.
- Pazar analizleri yapmak, ilgili pazarı ve ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmeci veya işletmecileri belirlemek.
- Uluslararası birlik ve kuruluşların çalışmalarına katılmak, kararların uygulanmasını takip etmek.
- Millî güvenlik, kamu düzeni veya kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi amacıyla mevzuatın öngördüğü tedbirleri almak.
- Evrensel hizmet de dâhil olmak üzere, her türlü hizmet kalitesi ve standartlarını belirlemek, denetlemek, denettirmek ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemek.

Şekil 1.3. BTK Organizasyon Şeması³⁴

³⁴ http://www.btk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/raporlar/faaliyet_raporlari/fr2011.pdf, 30.12.2014

2011 yılı itibariyle Kurum merkez birimlerinde 562, Bölge Müdürlüklerinde 156 olmak üzere toplam 718 personel çalışmaktadır. Kurum merkez ve taşra birimlerinde görevli personelin, 68'i yönetici ve müşavir, 324'ü meslek personeli (bilişim başuzmanı, bilişim, iletişim, teknik ve idari uzman ile uzman yardımcıları) ve 326'sı diğer unvanları taşımaktadır. 2011 yılı içerisinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu kadrolarına 12 adet İdari Uzman Yardımcısı, 23 adet Bilişim Uzman Yardımcısı ve 16 adet Teknik Uzman Yardımcısı alımı için sınav yapılmıştır.³⁵

1.3. BTK'NIN İDARE HUKUKU VE TÜRK İDARİ TEŞKİLATI'NDAKİ YERİ

BTK'nın Türk İdari Teşkilatı'ndaki yerini görebilmek için öncelikle, idari teşkilatlanma yapısı hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir.

İdare organı, esasen yürütmenin Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu ve Bakanlar dışında kalan kısmıdır.³⁶

Ülkelerin idari yapılarının oluşmasında tarihsel, sosyal, ekonomik ve coğrafi pek çok etmenin rolü vardır. İdarenin örgütlenmesine ilişkin ilkeler hukuksal olmaktan çok, yönetim politikası ile ilgilidir. Bu ilkeler zamanla anayasalara da girmişlerdir.³⁷

Ülkemizde de 1982 Anayasası'na bu ilkeler 123. madde ile girmiştir. Yönetimin kuruluş ve görevlerinde merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkelerinin uygulanacağı belirtilmiştir.³⁸

Türkiye'ye bakıldığında idari yapı merkezden yönetime ağırlık verilerek örgütlenmiştir. Ancak son yıllarda yerel idarelerin güçlendirilmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılmaktadır.³⁹

1.3.1. Merkezden Yönetim

Merkezden yönetim, İdarenin topluma sunacağı hizmetlerin başkent adı verilen devlet merkezinden ve tek elden yürütülmesidir.⁴⁰

(aynen alınmıştır)

³⁵ http://www.btk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/raporlar/faaliyet_raporlari/fr2011.pdf, 30.12.2014

³⁶ K. Gözler, G. Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Yayınevi, Bursa 2013, 72.

³⁷ Ş. Gözübüyük, T. Tan, *İdare Hukuku*, Turhan Yayınevi, Ankara 2011, 143.

³⁸ Gözübüyük, Tan, 143.

³⁹ Gözübüyük, Tan, 143

Hizmetlerin sunulması için gerekli yetkiler Devlet merkezindeki idare tarafından kullanılmakta, tüm kararlar Devlet tüzelkişiliği adına alınmaktadır. Hizmetleri yürüten memurlar ve diğer kamu görevlileri merkezi idareye mensup oldukları gibi, hizmetlerin gerektirdiği gelir ve giderler de Devlet bütçesinde toplanmaktadır.⁴¹ Ancak, bazı kamu hizmetleri faaliyet olarak merkezi idare kapsamına girse de kamu hizmetine özerklik tanınmak suretiyle, merkezi yapıdan bağımsız kamu tüzel kişilikleri oluşturulmaktadır.⁴²

1.3.2. Yerinden Yönetim

Yerinden yönetim, mahalli nitelikteki kamu hizmet ve faaliyetleri ile teknik bazı hizmet ve faaliyetlerin merkezi idareden alınarak ayrı kamu tüzel kişilerine verilmesidir. Merkezden yönetimden farklı olarak yerinden yönetim kuruluşlarının her birinin ayrı kamu tüzel kişilikleri vardır.⁴³

Ayrı tüzel kişilik sahibi olmanın gereği kendi organları eliyle kullandıkları iradeleri, kendilerine özgü malvarlıkları, gelir ve giderleri olmasıdır. Ancak bu organları yerel idarelerde ,o yerde oturan seçmenlerin seçerek oluşturmalarına karşın, hizmet yerinden yönetim kuruluşlarında ulusal veya yerel nitelik taşımalarına göre merkezi idare veya yerel idarelerce değişik usullere göre oluşturulmaktadır. İkisi de merkezi idarenin, ölçüsü değişebilen denetimine tabidir .⁴⁴

Yerinden yönetim ilkesinin, belli bir yöre itibariyle uygulanmasına yerel yerinden yönetim, belli bir hizmet itibariyle uygulanmasına ise hizmet yerinden yönetimi denmektedir.⁴⁵

1.3.2.1. Yerel Yerinden Yönetim

Anayasamızın 127. Maddesine göre “Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla

⁴⁰ M. Günday, *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, Ankara 2011, 66; T. Yıldırım, M. Yasin, N.Kaman, H.E. Özdemir, G.Üstün, Ö.O Tekinsoy, *İdare Hukuku*, XII Levha Yay. 5. Baskı, İstanbul 2013, 45 vd.: R. Yıldırım, *Türk İdarî Rejimi Dersleri*, Cilt I, Mimoza Yay., Konya 2014, 22.

⁴¹ Gözübüyük, Tan,143.

⁴² Yıldırım, 164-165.

⁴³ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, 176.

⁴⁴ Gözübüyük, Tan 143146.

⁴⁵ Günday, 69.

belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.”

Hükümden yola çıkarak mahalli idareleri şu şekilde tanımlayabiliriz:

“Mahalli idareler, il, belde, köy gibi belli bir yerde oturanların yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere, merkezi idarenin dışında, Devletten ayrı tüzel kişilikleri bulunan, belli bir özerkliğe sahip olan, karar organları o yerde oturan seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.”⁴⁶

1.3.2.2. Hizmet Yerinden Yönetim

Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve tüzel kişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, teknik bilgi ve uzmanlık isteyen kimi hizmetlerin merkezi idare tarafından yürütülmesi halinde ortaya çıkabilecek sakınca ve güçlükleri önleme düşüncesinden kaynaklanarak doğmuşlardır.⁴⁷

Devletin faaliyet alanına yenilerinin eklenmesi sonucunda geleneksel yapı içinde bu alanlarda kamu hizmetlerinin etkin ve gerektiği gibi ölçüde yerine getirilememesi kamu kurumlarının oluşturulmasının sebebidir. Kamu kurumları, devlet tarafından kurulabileceği gibi mahalli idareler tarafından da kurulabilir ve idarenin bütünlüğü ilkesinin bir gereği olarak onların vesayetine tabidirler.⁴⁸

Anayasanın 123. maddesine göre “İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.” Buna idarenin bütünlüğü ilkesi denilmektedir.⁴⁹

İdarenin bütünlüğü iki hukuksal araca dayalı kontrol mekanizmalarının varlığı ve işletilmesi yoluyla sağlanmaktadır. Bu hukuksal araçlar hiyerarşi ve vesayettir; bunlara dayalı denetim mekanizmaları ise, “hiyerarşik denetim” ve “vesayet denetimi” dir. Hiyerarşi, bir idare içindeki birlik ve bütünlüğü, vesayet ise devlet içindeki idareler,

⁴⁶ Gözler, Kaplan, 182.

⁴⁷ Günay, 531; Yıldırım, 164.

⁴⁸ E. E Atay, *İdare Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, 365.

⁴⁹ Gözübüyük, Tan, 146.

özellikle merkezi yönetim ile yerinden yönetim idareleri arasındaki düzenliliği, bütünlüğü sağlar.⁵⁰

Kurum'un Türk İdari Teşkilat yapısı içerisinde nerede yer aldığını tespit etmek gereklidir. Yukarıda da anlatıldığı gibi Anayasa'nın 123. Maddesindeki düzenleme ile Türkiye'nin yönetim anlayışı, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanmaktadır. Yerinden yönetim teşkilatı da kendi içinde, yer bakımından yerinden yönetim teşkilatı ve hizmet yerinden yönetim teşkilatı olarak ikiye ayrılmaktadır. Kurum'un devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olduğundan dolayı merkezi idare içinde yer almadığı kesindir.

Kurum yer bakımından yerinden yönetim kuruluşları içerisinde yer almamaktadır. Zira Anayasa'nın 127. Maddesi uyarınca yerel yönetimler, il, belediye ve köy idareleri olmak üzere üç türdür. Kaldı ki, sayılan idari birimler arasında yer almayan Kurum'un mahalli ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmadığı da açıktır.

Devlet kamu tüzel kişiliğinden ayrı olarak sadece kendisine bırakılan alanda belirli kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere kurulan kamu tüzel kişileri kamu kurumu olarak adlandırılmaktadır. Danıştay ise, idarenin bütünlüğü ilkesinden yararlanarak bağımsız idari otoriteleri, hizmet yerinden yönetim kuruluşları olan kamu kurumları ile aynı statüde kabul etmektedir.⁵¹ Bu kamu kurumlarının görev alanları, görecekleri hizmetle sınırlıdır. Bu çerçevede, Kurumun yapısı ve sahip olduğu özellikler dikkate alındığında, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nu, hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak nitelendiren görüşün doğru olduğu kanaatindeyiz.⁵²

Kimi yazarlar, Kurum'un bağımsız idari otorite olduğunu söylemektedirler. Bağımsız idari otoritelerin, Türk idari teşkilat içerisinde üçüncü bir kategoriye girdiğini söyleyen yazarlar, BİO'ları yerinden yönetim kuruluşu olarak görmenin daha doğru olacağı görüşündedirler.⁵³ *Gözler-Kaplan*'a göre, Fransa'da bağımsız idari otoritelerin merkezi idare içinde yer aldıkları ve Başbakanlığın ya da bir Bakanlığın bünyesinde bulduklarını tespit ettikten sonra, Türkiye'de bu türden bir teşkilatlanma örneğinin kabul edilmesinin daha uygun olacağını, ancak ülkemizde bağımsız idari otoritelerin

⁵⁰ Y. K. Zabunoğlu, *İdare Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, 138-139.

⁵¹ Danıştay 10. Daire, E.1995/6027, K.1996/7741, T.25.11.1996.

⁵² Yıldırım, Yasin, Kaman, Özdemir, Üstün, Tekinsoy, 274.

⁵³ İ.Giritli, P.Bilgen, T. Akgüner, K.Berk, *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul, 2012, 497; Günday, 75.

ayrı bir kamu tüzelkişiliği olması nedeniyle hizmet yerinden yönetim kuruluşu yani kamu kurumu olarak nitelendirilmesi gereklidir.⁵⁴ *Yayla* ise, Anayasa'nın 123. Maddesinde düzenlenen idarenin bütünlüğü ilkesi gereğince merkezi idarenin denetiminin olmadığı ve bağımsız, kendi kurallarını kendi koyan bir örgütlenmeye yol açmanın olanaklı olmadığını, bu nedenle anılan örgütlerin “organik güvenceye sahip” kamu kurumları içinde olduğu görüşündedir.⁵⁵

Genel olarak, belirli bir faaliyet alanında düzenleme ve denetleme yapan, bununla birlikte yaptırım uygulama yetkisine sahip olan kurumlara bağımsız idari otorite adı verilmektedir.⁵⁶ Bu bağlamda, BTK'nın bir düzenleyici ve denetleyici kurum olduğu rahatlıkla ileri sürülebilir. Çünkü, faaliyet alanıyla ilgili olarak düzenleme, bu düzenlemelere uygun faaliyet yürütüldüğünü denetleme ve yaptırım uygulama yetkisi bulunmaktadır.⁵⁷

---

⁵⁴ Gözler, 247.

⁵⁵ Y. Yayla, *İdare Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2010, 268.

⁵⁶ Yıldırım, 180; M.F. Gürkan, *Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Olarak Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.IV, S.2,336; Yıldırım, Yasin, Kaman, Özdemir, Üstün, Tekinsoy, 175.

⁵⁷ Gürkan, 337 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE BİLGİ SİSTEMLERİ

Ülkemizde bilgi teknolojileri ve bilgi sistemleri terimlerinin neyi ifade ettiği, bu alana yabancı olan ve bu terimlerle yeni yeni yüz yüze gelenlerce sıkça karıştırıldığı ve açıkça bunların neleri içerdiğinin bilinmediği gözlenmektedir. Dolayısıyla bu teknolojilerden yararlanmada istekli olan yöneticilerin, ihtiyaçlarını tam bilgi ortamında ve bu alana hakim olarak belirleyemedikleri için kimi zaman çok büyük hacimlerde yatırım yapmalarına karşın, bekledikleri avantajları elde edemedikleri görülmektedir. Bu nedenle 21. yüzyılın iyi işleyen örgütleri olma hedefini taşıyan örgüt yöneticileri, bu terimlerin içeriklerini bilmek ve bu alanda yaşanan teknolojik gelişmeleri yakından takip etmek zorundadırlar.⁵⁸

2.1. BİLGİ EDİNME HAKKI

2.1.1. Bilgi Edinme Hakkı Kavramı

Öncelikle, bilgi edinme hakkı ile bilgi alma hakkı ya da özgürlüğü arasındaki ayrımı belirtmek gerekir. Bunun için de hak ve özgürlük kavramlarına ilişkin çeşitli düşüncelere değinmek gerekecektir. Hak kavramı yaygın olarak yetki kavramı ile bir karşılıklılık ilişkisi içinde tanımlanır. Buna göre, bir hakka sahip olmak, bir şey yapmaya yetkili olmak anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla bir tarafta haktan yararlanmaya ve hakka dayanan talepler ileri sürebilmeye yetkili bir kimsenin, diğer tarafta ise bu hakka riayet etme yükümlülüğü bulunan ödevli bir kimsenin olduğu ikili bir ilişki gündeme gelmektedir.⁵⁹

Ayrıca belirtmek gerekmektedir ki; basın özgürlüğü kapsamında yer alan bilgi edinme hakkı, kişilerin kamu otoriteleri nezdinde bilgi edinme hakkından ayrı ve daha geniştir.⁶⁰

⁵⁸ T.K. Bengshir, *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*, TODAİE Yayınları, Ankara 1996, 39

⁵⁹ J. Donnelly, *Teoride ve Uygulamada İnsan Hakları*, çev. Mustafa Erdoğan - Levent Korkut, Yetkin Yayınları, Ankara 1995, 19, 20.

⁶⁰ 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu 3 üncü maddesine göre bilgi “Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,” ifade eder. Bu kanun ile tanınmış olan bilgi edinme hakkı daha çok yurttaşların, devletin kamu gücü ile tek taraflı olarak yaptığı işlemlerde

Hak aynı zamanda, sıradan bir talep edebilme yeteneğini ifade etmekten öte, hukuken güvence altına alınan bir talep niteliği taşımaktadır. Hak, hukukun tanıdığı ve koruduğu bir yetkidir. Donnelly'nin insan hakları bağlamında belirttiği gibi, “insan haklarından sırf hak iddiaları olarak sözetmek tuzağına düşmemeye dikkat etmeliyiz. İnsan hakları iddiaları, kişinin belli bir nesne üzerinde *hukukî* bir hakka sahip olması *gerektiği* gibi bir iddiayı ima eder.”⁶¹

Hukuken tanınan bir talep olarak hak kavramı özgürlük kavramı ile birlikte düşünüldüğünde ise, hak ve özgürlüğü birbirinden ayıran, özgürlükten hakka doğru giden bir kavrayışın genelde kabul gördüğü söylenebilir. Doğal hukuk öğretisi ekseninde gelişen bu kavrayışa göre özgürlükler hakların kökenini oluşturmakta; haklar, hukuken korunan özgürlükler olarak tanımlanmaktadır. Yani insan, insan olması sebebiyle özgürlüklerle donatılmış olarak doğmakta, ancak doğuştan sahip olduğu bu özgürlükleri kullanabilmesi için teknik bir işlem, bir güvence gerekmektedir; işte hak bu güvenceye karşılık gelen, özgürlükleri kullanma olanağı sağlayan biçimdir. Meşruiyet ölçütüne bağlanan hak normatif alanda yer almaktadır: “Hak, biçimi sağlar; bununla özgürlük ifade edilir, dışa vurulur; onun varlığı anlaşılır. Hak, daha çok özgürlüğün usuli güvencesi ve gerçekleşme aracı olarak nitelendirilebilir.”⁶²

Bilgi alma şekli bireysel olabileceği gibi değişik şekillerde de olabilir. İnsanlar bilgi alırken daha çok yazılı ve görsel basını kullanırlar. Düşünceler bu şekilde kamuoyuna aktarılır.

Basın terimi, “kullanılagelen anlamda, kitap, broşür, dergi ve özellikle gazeteleri kapsamaktadır.”⁶³

---

haklarını korumak ve diğer yandan idarenin şeffaflığına yönelik olarak dilekçe hakkının özel bir görünümüdür. Dolayısıyla bilgiye ulaşmak söz konusu olduğunda basın özgürlüğü içerisinde yer alan bilgiye ulaşma hakkı daha geniş bir alanı kaplar oysa Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi edinme başvurusu, kamu kurumları ve kamu kurumu sayılan meslek kuruluşlarına karşı yapılabilen başvurulardır. Ancak, yurttaşlardan herhangi birisinin veya basın mensubunun bilgi edinme başvurusu edindiği bir bilgiyi kamuoyu ile paylaşması basın özgürlüğü kapsamında bir bilgi edinme kapsamında değerlendirilebilir. Basın özgürlüğüne ilişkin bilgi edinmenin, kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte tüm kaynaklardan bilgilenme hakkıdır. Bu nedenle terminolojik olarak Basın Kanunu'nda yer alan bilgi edinme hakkını, yaymak üzere bilgiye ve haber kaynağına ulaşma hakkı olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

⁶¹ A. Aybay, R. Aybay, *Hukuka Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, 179.

⁶² İ. Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, İmge Kitabevi, Ankara, 2002, 15, 16.

⁶³ A. Danişman, *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu)*, AÜ Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara 1982, 1.

Gerek haber olarak edinilen bilgilerin, gerekse yığılan ve entelektüel değeri olan bilgilerin herhangi bir insan gibi basın mensubu, müellif veya herhangi bir kişinin eleştiri ve yorumlama hak ve özgürlüğü mevcuttur. Ancak, bu eleştiri ve yorumlama hakkı her hakkın kullanılmasında olduğu gibi kanuni sınırlamalara bağlıdır.⁶⁴

Basın hürriyeti, düşüncenin basın yoluyla açıklanması anlamına gelmekle beraber, basın aracının özelliğinden doğan etkenlerle basın özgürlüğünün içeriği de özellikler taşımaktadır.⁶⁵

Söz konusu anlayışa göre özgürlük, başkalarının müdahalesine kapalı kişisel bir serbesti alanına, özerkliğe işaret etmekte iken, hakkın kullanımı, başkaları açısından etkin bir konumu gerekli kılmaktadır. Bu anlayış, hak ve özgürlük kavramları arasındaki somut bağı kestiği, hakları hukuken tanınma aşaması olarak bellediği, dolayısıyla özgürlükleri soyut bir değere indirgediği düşüncesiyle eleştirilmekte ve yerine, özgürlük ile hakkı farklı seviyeler olarak görmektense ikisi arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmayı, özgürlük kavramını da hukuk sistemi içerisinde ifade etmeyi önemseyen bir yaklaşım olarak Hohfeld'in "özgürlüğün de hakkın farklı bir hukuki kullanımı olduğunu gösteren" kavramsallaştırması önerilmektedir.⁶⁶

Hohfeld'in hak tanımı, hukuki bir karşılıklılık ilişkisi içindeki iki tarafın konumunu imleyen dört farklı içeriğe sahiptir:

- Dar anlamda hak olarak tarif edilen "talep/istem" olarak hak (bir tarafın hakkına karşılık diğer tarafın ödevi söz konusudur)
- "Ayrıcalık/özgürlük" olarak hak (bir tarafın özgürlüğüne karşılık diğer tarafın herhangi bir hakkı bulunmamakta, herhangi bir ödevle yükümlü olmamaktadır)
- "Güç/yetki" olarak hak (bir tarafın yetkisine karşılık diğer tarafın sorumluluğu söz konusudur)
- "Bağışıklık" olarak hak (bir tarafın yetkiden muaf olma durumuna karşılık diğer taraf yetkisizlikle donatılmıştır)⁶⁷

⁶⁴Ö.Temiz, *Basın Özgürlüğünün Sınırlanmasında İlke Sorunu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, 33

⁶⁵ Ç. Özek, *Türk Basın Hukuku*, İstanbul 1978, 34.

⁶⁶ C. Soykan, *Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara 2006, 10, 11.

⁶⁷ Soykan, 12-19.

Basın ve haberleşme hürriyetinin temelinde düşünce hürriyeti yatmaktadır. Bu hürriyet, bireyin düşündüklerini dilediği şekil, zaman ve yerde, uygun gördüğü araçlarla aleniliğe kavuşturmayı ya da uygun gördüğü takdirde bunları ifade etmemeyi kapsamaktadır.⁶⁸

Bilgi edinme hakkı ile bilgi alma özgürlüğü arasındaki ayrımı netleştirmek açısından Hohfeld'in ilk iki hak tanımı yol gösterici niteliktedir. Bu iki tanım bir arada şu şekilde ifade edilebilir: “Özgürlük, birinin bir şey yapmaya yetkili olması ile ilgilenirken, talep hakkı diğerlerinin ne yapmakla yükümlü oldukları üzerine yoğunlaşmaktadır.”⁶⁹ Bu çerçevede değerlendirecek olursak, bilgi alma özgürlüğü iletişim bağlamında tanımlanarak, geniş anlamda “bilgi”yi, yani her türlü düşünceyi, iletiyi arama, edinme, kısaca bilgilenme özgürlüğüne karşılık gelmekte ve pek çok yasal düzenlemenin de gösterdiği gibi ifade özgürlüğü ile yakından ilişki içinde bulunmaktadır.⁷⁰ Dolayısıyla bilgi alma özgürlüğünü, radyo, televizyon, söz, yazı gibi bilginin bir toplumda iletilmesinin araçlarıyla, yani ifade özgürlüğünün çeşitli kullanım yollarıyla ve bunun hukuken düzenlendiği biçim olan basın özgürlüğüyle birlikte düşünmek gerekir.

1982 Anayasası'nın “Basın hürriyeti” başlığını taşıyan 28. maddesinin 2. fıkrası “Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır” ibaresini içermektedir. Bu düzenleme, bilgi alma özgürlüğü söz konusu olduğunda devletin konumu meselesine işaret eder. Soru şu şekildedir: Devlet bu hakkın korunması ve devamlılığı için bir takım ödevlerle yüklenmiş midir, yurttaşların bilgi alma özgürlüğüne dayanarak yayın içeriğine müdahale edebilir mi; yoksa konumu tamamıyla negatif midir? Tartışmalı bir konu olmakla birlikte genel kanı, bu alanda devletin konumunun mümkün olduğu kadar negatif olması gerektiği yönündedir.⁷¹

Bilgi edinme hakkının bilgi alma özgürlüğünden farkı da bu noktada ortaya çıkar. Çünkü bilgi edinme hakkı, tam tersine, devlete belli bir ödev yüklemesi nedeniyle, herkese karşı ileri sürülebilen bilgi alma hakkı gibi mutlak bir nitelik taşımamakta ve bu yönüyle daha üst bir koruma mekanizması sağlama amacını yansıtmaktadır. Nitekim bilgi edinme hakkında resmi bilgi ve belgelere erişim söz konusu olduğundan devletle

⁶⁸ N.Abadan, “Basın ve Haberleşme Hürriyeti”, *Türkiye’de İnsan Hakları Semineri (9-11 Aralık 1968)*, 89

⁶⁹ Soykan, 15.

⁷⁰ H. Yılmaz, *İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi*, İmaj Yayınevi, Ankara 2006, 24.

⁷¹ Yılmaz, 27-29

birey karşı karşıya gelmektedir. Bireyin devlet tarafından tutulan bilgi ve belgelere ulaşabilmesi için öncelikle bir talepte bulunması gerekirken, devlet de bu talep karşılığında istenilen bilgiyi iletme ödeviyle yüklenmiş olmaktadır.

2.1.2. Bilgi Edinme Hakkının Niteliği

Bilgi edinme hakkı her ne kadar dar anlamda hak alanına işaret etse de, bir özgürlük alanı olarak bilgi alma hakkı ile ortak bir kökene sahiptir. Bu ortak kökeni düşünce ve ifade özgürlüğü oluşturur. Nitekim Yaşamış'ın da belirttiği gibi, düşünce özgürlüğü olmadan ifade özgürlüğü gelişemeyeceğinden ve düşüncenin oluşabilmesi için de bilgi edinme hakkının güvence altına alınması gerektiğinden, bilgi edinme hakkı düşünce ve düşünceyi ifade özgürlüğünün asıl ve tamamlayıcı bir unsuru olarak gelişmiştir.⁷²

Düşünce ve ifade özgürlüğünden türeyen bilgi edinme hakkı, daha özelde, yukarıda belirtildiği gibi, özgürlük alanının somut bir ifadesine, talep hakkına dönüşmüş biçimine, yani daha üst bir koruma düzeyine işaret etmektedir. Bu yönüyle bilgi edinme hakkı, hizmet ettiği amaç göz önünde bulundurulmak suretiyle iki açıdan ele alınmaktadır. İlki, devlet yönetimine katılımın sağlanması amacına ilişkindir. Bu amaç bilgi edinme hakkının siyasal bir hak olma niteliğini ön plana çıkarmaktadır. İkincisi, bireylerin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin korunması amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bilgi edinme hakkının temel hak ve özgürlükleri garanti altına alan kişisel ve en temel insan haklarından biri olma niteliğinin ise bu şekilde açığa çıktığı söylenebilir.⁷³

Devlet iktidarını etkilemeye yönelik hakların tümünü siyasal katılma hakları olarak nitelendirmek mümkündür. Bu etkileme doğrudan olabileceği gibi dolaylı bir biçimde de gerçekleşebilir. Örneğin seçme ve seçilme hakkı doğrudan katılımı amaçlarken, basın özgürlüğü ya da örgütlenme özgürlüğünde iktidarın politikalarına dolaylı yoldan etkide bulunma amacı söz konusudur. Dolayısıyla aslında pek çok hakkın dolaylı da olsa katılma amacı taşıdığı söylenebilir. Bu noktada, devlet yönetimine

⁷² F. Demir Yaşamış, “Anayasa ve İnsan Hakları Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Başlıklı Oturumda Sunulan Tebliğ”, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2010, 35.

⁷³ İ. Ö. Kaboğlu, *Dayanışma Hakları*, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 1996, 32.

katılımın çeşitli alanlarda cereyan ettiği belirtilmelidir. Devlet, çok çeşitli işlevleri yasama, yürütme, yargı gibi ayrı nitelikte organlar eliyle yerine getirdiğinden, devlet düzenine katılımın türlü olanaklar içerdiği bir gerçektir. Bununla birlikte, yönetim yapısının somutlaştığı birimlerden yürütmeyi oluşturanların, devlet aygıtı içinde ağırlıklı bir yere sahip olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle de, yürütme organı içinde ve onun bir uzantısı konumunda olan, ama aynı zamanda kendi kendine davranabilme yeteneği de bulunan ve birçok kamu hukuku tüzel kişisinden oluşan “idare”⁷⁴, yönetilenlerin katılımı söz konusu olduğunda ağırlıklı olarak ele alınmak durumundadır. Nitekim, siyasal katılımın, sadece bireylerin belirli aralıklarla yapılan seçimler yoluyla tercihlerini ortaya koymaları anlamına gelmediği, gündelik yaşamları içinde kendilerini ilgilendiren konularda devlet yönetimini etkilemelerini sağlama amacını da güttüğü⁷⁵ ve esas bu yönüyle anlamlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa; varlık sebebi, toplumun gündelik gereksinmelerini karşılamak ve gündelik yaşamının sürdürülmesine yönelik kamusal iş ve faaliyetlerde⁷⁶ (kamu hizmetleri - kolluk faaliyetleri) bulunmak olan idare, toplumsal katılım meselesinde odak noktasını oluşturacaktır.

İdarenin faaliyetlerini yürütürken uyacağı kuralların belirginlik kazanması, bireysel temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından önem taşımaktadır. Bu demektir ki, idarenin, önceden konmuş objektif hukuk kurallarına uygun hareket edip etmediğinin ve bireylerin haklarına aykırı davranıp davranmadığının yargısal usullerle denetlenmesi yeterli olmamakta, çağdaş toplumlarda idarenin gittikçe artan müdahaleci faaliyetleri karşısında, bağımsız İdare Mahkemeleri’nin sağladıkları denetim tek başına yetersiz kalmaktadır. Nitekim, idare yargıcına kimi hallerde başvurmanın imkansızlığı, yönetilenlerin hak ve menfaatlerini savunabilmek için idari faaliyetin sona ermesini ve de kimi hallerde telafisi imkansız zararların doğmasını beklemek zorunda bırakılmaları, idari işlemin oluşumu esnasında gerçekleştirilecek olan bir denetimin etkili bir hukuki himaye için gerekli olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Bu denetim, idarenin, bireylerin hak ve menfaat alanlarına kamu kudreti araçlarıyla müdahale etmeden önce, hukuken düzenlenmiş bir prosedür, yani genel idari

⁷⁴ İ. Özay, *Günışığında Yönetim*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004, 113, 114.

⁷⁵ Soykan, 24, 25.

⁷⁶ Günday, 14.

usul çerçevesinde soruşturma yapması, ilgililere iddia ve savunmalarını ileri sürme imkanı vermesi ve kendi kuruluşu içinde yer alan belli kontrol mekanizmalarıyla, yargısal usule benzer usullerle kademe kademe denetlenmesi anlamına gelmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, genel idari usul, idare makamlarının bireysel nitelikteki idari tasarrufları meydan getirirken uygulamak zorunda olduğu genel usul kurallarını kapsamaktadır. Azrak'ın deyimiyile, "... genel idari usul, idari kararların üretilmesi sürecine egemen olan yetki, şekil ve usul kurallarından oluşan bir disiplindir. İdare makamlarının sadece kişilere etkili bireysel idari işlemleri, yani idari kararları kapsadığından, 1) idarenin genel düzenleyici işlemleri, 2) bir girişimci rolünde yerine getirdiği yaratıcı ve teknik faaliyetler, 3) dışa etkili olmamak koşuluyla yaptığı genelge, direktif ve benzeri iç-düzen işlemleri genel idari usul sektörü dışında kalmaktadır."⁷⁷

İdarenin bireysel nitelikteki işlemleri haklar ve özgürlükler üzerinde doğrudan sonuç doğuran işlemlerdir. Dolayısıyla, devlet-birey ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi bağlamında, idarenin keyfi hareket alanını ortadan kaldırma, idari kararların hukuka uygun bir biçimde alınmasını sağlama gayesi, içsel bir denetim mekanizması öngören idari usul kurallarının yasalaşmasını gündeme getirmiştir. Söz konusu idari usul kanunları hukuk devletini gerçekleştirmeye yönelik bir takım ilkeler içermektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, 28 Eylül 1977 tarihli ve (77)31 sayılı kararıyla, "Bireyin Yönetmel İşlemler Karşısında Korunması" başlığı altında kabul ettiği beş ilke, "ortak asgari ilkeler"ın saptanması açısından yararlı olacağı düşüncesiyle belirtilecek olursa şu şekildedir: 1) Dinlenilme hakkı, 2) Bilgi kaynaklarına ulaşabilme hakkı, 3) Hukuki yardım görme ve temsil edilme hakkı, 4) Yönetmel işlemlerin gerekçeli olması zorunluluğu, 5) İşleme karşı başvuru yollarının belirtilmesi zorunluluğu.⁷⁸

Toparlayacak olursak, "idarede açıklık, işlemin gerekçeli olması, bilgi edinme, işlemin yapılmasına katılabilme, bu amaçla savunma, dinlenilme ve idari başvuru hakları"⁷⁹ gibi idari usul kanunları çatısı altında toplanan ilkeler, özellikle temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasında aracı olma niteliği bakımından bilgi edinme hakkını akla getirmektedir. Bu açıdan bilgi edinme hakkının hemen hemen tüm idari usul

⁷⁷ Ü. Azrak, "İdari Usul ve Yasalaştırılması", *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, II. Kitap "Kamu Yönetimi"*, Danıştay Yayınları, Ankara 1990, 823.

⁷⁸ T. Akıllıoğlu, "Yönetimde Açıklık, Gizlilik, Bilgi Alma Hakkı", *SBF Dergisi*, 46(3-4), 2009, 11.

⁷⁹ Soykan, 81.

kanunlarında yer alan bir hak olduğu, bireyin devlet karşısındaki zayıf konumunun güçlendirilmesine katkıda bulunacağı söylenebilir.

Bilgi edinme hakkının, hem siyasal katılımın sağlanması hem de temel hak ve özgürlüklerin korunması amacı “saydamlık”, diğer bir deyişle “açıklık” düşüncesiyle yakından ilgilidir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, geleneksel idarî sistemin tartışılmaya başlanmasıyla ve kamu yönetimine güvenin yeniden tesisi için halk iradesinin denetim mekanizmalarına yansıtılması gerektiği düşüncesiyle birlikte kamu yönetiminde açıklık kavramı gündeme gelmiştir. Geniş kapsamlı bir kavram olan ve pek çok işlevi bulunan, ancak kabaca yönetimin herkesçe görülebilmesi anlamına gelen⁸⁰ kamu yönetiminde sağlıklı işleyişi hedefleyen açıklık, kamu gücünü kullanan kurum ve kuruluşların tüm etkinliklerine ve bu etkinlik süreçlerine yönelik olarak yurttaşlara bilgi sunma duyarlılığı içinde olmalarını zorunlu kılar.

Saydamlık, bir bilgi sunma ve sunulan bilgilerden yararlanım sürecidir.⁸¹ “Bilgiye erişim; kararların ardındaki düşünceye erişim; karar alma süreçlerini hükümet dışı katılıma açmak” şeklinde sıralanabilecek üç ayrı boyut içermektedir.⁸²

Özay, saydamlık yerine “günışığında yönetim” terimini yeğler ve “yönetimde demokrasi”nin ya da “demokratik yönetim”in bu şekilde gerçekleştirileceğini belirtir. Özay’a göre “yönetimde demokrasi”nin üç unsuru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi idarenin karar mekanizmasının, yargı yerleri örneğindeki gibi, önceden belli bir “usul”e bağlanmasıdır. İkinci unsur kamu yönetiminin elindeki bilgilere ulaşabilme olanağı sağlayan “bilgi edinme özgürlüğü”dür. Üçüncüsü ise idarenin karar almak üzere yaptığı toplantıların “katılıma açık”, yani alenî olmasıdır. Dolayısıyla, “idari usulün düzenlenmesi”, “bilgi edinme hakkı” ve “idarenin karar alma sürecine bireyin katılımı” birbirini tamamlayarak demokratik yönetimin unsurlarını oluştururlar.⁸³

Demokratik yönetim, yönetime katılma ile mümkün olabilmekte; bu katılımın gerçek bir anlam ifade etmesi de idare karşısında ilgililerin bilgi edinme hakkının güvence altına alınmasına bağlı olmaktadır. Nitekim, kararlardan etkilenmeleri muhtemel kişilerin, kararın alınmasında, idari işlem ya da eylemin tesisinde göz önünde

⁸⁰ Akıllıoğlu, 11.

⁸¹ A. Erol, *Dilekçe Hakkı ve Bilgi Edinme Hukuku*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2005, 290.

⁸² Soykan, 53, 54.

⁸³ G. Özkan, *Demokratik Yönetimin Birinci Adımı: Bilgi Edinme Hakkı*, Türkiye Kamu-Sen, Ankara 2004, 12.

bulundurulması gereken görüşleri idareden edindikleri bilgiler doğrultusunda şekillenecektir. “Bir birey için, müzakere, danışma ve karar organlarının toplantılarına katılmadan, gerekli bilgilere ve dokümanlara ulaşmadan “yönetime katılma” olanaksızdır.”⁸⁴

Demokratik yönetim, diğer bir ifadeyle açıklık ilkesi, bir yandan idarenin iç işleyişindeki karar alma sürecine ve bu sürecin ortaya çıkardığı belgelere, bilgilere ulaşmak suretiyle yönetimin denetiminin sağlanması amacıyla hizmet etmekte, diğer yandan da temel hak ve özgürlüklerin korunmasının gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Akıllıoğlu'nun yaptığı ikili ayırım bu açıdan değerlendirilebilir. Şöyle ki, Akıllıoğlu'na göre açıklık kavramının iki uygulama türü bulunmaktadır: bireysel/ilgililere açıklık ve kamusal/herkese açıklık⁸⁵ Bireysel açıklık, bir idari işlemin taraf ve ilgililerinin sahip olduğu bilgi alma hakkını ifade etmektedir. Bu yönüyle, ilgililerin, bir idari işlemin yapılmasından önce haklarını, özgürlüklerini ve hukuki yararlarını savunmak üzere sahip oldukları olanakları kapsayan “dinlenme hakkı”na ilişkin bir uygulama türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, sadece hakları, özgürlükleri ya da çıkarları etkileyen idari işlemler hakkında uygulanabilmektedir. Kamusal açıklık ise, esas itibarıyla, genel olarak idarenin açıklığını içermekte ve idarenin elindeki bilgi ve belgelerin ilginin niteliğine bakılmaksızın herkes tarafından istenebilmesine karşılık gelmektedir. Bu niteliği ile, idarenin faaliyetlerinin bireyler tarafından denetimi, yönetime katılma meselesine işaret eden bir uygulama türü olduğu söylenebilir.⁸⁶

Sonuç olarak, bilgi edinme hakkı iki boyutlu bir haktır. Bir yandan, bireylerin kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere kamu makamları nezdinde ulaşabilmelerine olanak sağlanması, yani temel hak ve özgürlüklerin korunması ve gerçekleştirilmesi amacı söz konusu iken, dolayısıyla özel hayatın gizliliğinin korunması, çevre hakkı, hatta çok daha temel nitelikteki yaşam hakkı gibi hak ve özgürlüklerin kullanılmasına aracı olma niteliği ön plana çıkarken; diğer yandan, faaliyet ve işlemler bakımından açıklığı sağlama boyutunu, yani halkın yönetime katılımıyla alâkalı bir siyasi hak olma özelliğini içinde barındırmaktadır.

---

⁸⁴ Özkan, 13.

⁸⁵ Özkan, 18.

⁸⁶ Özkan, 19, 21.

2.2. BİLGİ EDİNME HAKKININ İŞLEVLERİ

Bilgi edinme hakkına ilişkin yasal düzenlemeler çerçevesinde bireyler, kesin sınırları çizilmiş kamusal ya da özel bir gizlilik alanına işaret eden istisnalar saklı kalmak kaydıyla, idareden her türlü konuda bilgi talebinde bulunabilecek; idare de gerekli araştırmayı yapıp istenen bilgiyi bireyin kullanımına sunacaktır. Bilgi ile kastedilen, devletin elinde tuttuğu resmi kayıtlardır.

Bireylerin bilgilenme hakkı, sorumlu, hesap verebilir, açık bir idarenin sağlanması açısından önem taşımakta ve esas itibarıyla üç işlevi içermektedir:

- Bireylerin kendileri hakkında devlet tarafından tutulan verilere erişim hakkı
- Bireylerin devletin elinde tuttuğu her türlü resmi veriye erişim hakkı
- Kamu yararı taşıyan konularda bireylerin bilgilenme hakkı, devletin veya özel sektörün bilgi verme ödevi.”⁸⁷

İlk işlevi oluşturan “kişisel verilerin korunması hakkı”, geniş çapta ve tek bir merkezde kişisel veri toplanmasına, kaydedilmesine ve işlenmesine imkan veren bilgi teknolojilerinin, kamu hizmetlerinin kolaylaştırılması amacıyla yönelik olarak günümüzde yaygın bir biçimde kullanılması nedeniyle ortaya çıkabilecek sakıncaların giderilmesi kaygısının bir sonucudur. Pek çok ülkede yasal olarak tanınmaya başlanan bu hak çerçevesinde, özellikle, kişilerin haklarında tutulan verilerden haberdar olmaları, bu suretle olası yanlışlıkları düzeltme ya da silinmesini talep etme imkanına kavuşmaları sağlanmak istenmektedir.⁸⁸

Bireylerin kendileri hakkında devlet tarafından tutulan verilere erişim hakkı, bilgi edinme hakkının yanı sıra özel hayatın korunması ve gizliliği hakkı ile de yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, kişisel verilerin üçüncü kişilere iletimi konusunda veri sahibinin onayı gerekmektedir.

İkinci işlev olan “devlet tarafından tutulan verilere erişim hakkı”, kamu gücü ve ayrıcalıklarını kullanan devlet ile birey arasındaki dengesiz ilişkide bireyin yönetsel işlemlerin oluşumu sürecine katılımının ve sorumlu, hesap verebilir bir idarenin tesisi yoluyla idarenin halkın denetimine açıklığının sağlanması gereğinin bir sonucudur. Dar

---

⁸⁷ Özkan, 19, 21.

⁸⁸ Soykan, 45, 46.

anlamda bir talep hakkı olarak bilgi edinme hakkı, idarenin elindeki resmi verilere erişim hakkı anlamında kullanılmaktadır. Bu hakkın sınırını gizlilik derecesine sahip bilgiler oluşturmaktadır.⁸⁹

Üçüncü işlev, yani “kamu yararı taşıyan konularda bireylerin bilgilendirilme hakkı”, devletin belli konulara ilişkin bilgiyi, insan hakları, çevre, sağlık gibi kamuya açık hale getirmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Örneğin çevre ile ilgili alınan kararlar, hükümet politikaları, acil önlem paketleri, yalnız gündemdeki olaydan birebir etkilenenlerin değil herkesin bilgi almaya hakkı olduğu konuları oluşturduğundan, bu yönde genel bir bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Söz konusu hak talebe bağlı olarak kullanılabilmesi gibi, devleti kendiliğinden harekete geçmeye yönelten bir içeriğe de sahip olduğundan herhangi bir talep olmaksızın işlerlik kazanabilme potansiyelini de içinde barındırmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, devletin, bilgi edinme hakkı kapsamında, bireylerden herhangi bir talep gelmeksizin bilgi verme yönünde pozitif bir ödevi olduğu şeklinde bir hukuki düzenleme henüz yapılmış değildir.⁹⁰

2.3. BİLGİ EDİNME HAKKININ KAPSAMI

Yukarıda da belirtildiği gibi, bilgi edinme hakkı esas olarak iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki, idarenin hesap verebilirliğini arttırmak suretiyle bireyler tarafından denetimini kolaylaştırmak ve dolaylı yoldan siyasal katılımı sağlamak; diğeri ise, devlet ile birey arasındaki eşitsiz ilişkide bireyin temel hak ve özgürlüklerini devlet karşısında koruyarak bir denge oluşturmaktır.

Söz konusu amaçlar göz önünde bulundurulduğunda, gerek uluslararası metinlerde, gerekse Türkiye’deki ve diğer ülkelerdeki ilgili mevzuatta, hakkın kapsamına ilişkin olarak devletin, ve esas itibarıyla de “idare teşkilatı”nın temel alınması normal karşılanacaktır. Bilgi edinme hakkı konusunda dünya genelinde hazırlanmış olan kanunlara bakıldığında, tüm idari organ ve makamların kapsama dahil

---

⁸⁹ Soykan, 54.

⁹⁰ Soykan, 63, 64.

edildiği görülür. Ancak bazı ülkelerin mevzuatı mahkemeler, yasama organları ile güvenlik ve haber alma hizmetlerini kapsam dışında tutmuştur.⁹¹

Örneğin Türkiye açısından, bilgi edinme hakkının kullanılmasını düzenleyen 4982 Sayılı Kanun ve kanunun uygulamasına ilişkin esas ve usulleri belirtmek amacıyla çıkarılan yönetmelik hükümleri dikkate alındığında, idarenin kapsama esas teşkil ettiği ortadadır. Kanunun “Kapsam” başlıklı 2. maddesi, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinden bahsetmekte; yönetmeliğin aynı başlığa sahip 2. maddesi ise, daha ayrıntılı bir ifadeyle, merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarının, köyler hariç olmak üzere mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik veya şirketlerinin, T.C. Merkez Bankası, İMKB ve üniversiteler de dahil olmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz olarak enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan kamu kurum ve kuruluşları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerini kapsama dahil etmektedir.

Belirtilen hükümler çerçevesinde denilebilir ki, Türkiye örneğinde de hakkın kapsamı bakımından idare temel alınmakla birlikte, idareden kastedilenin esas itibariyle “organik anlamda idare”⁹² olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu anlayışın, bilgi edinme hakkının ortaya çıkış amaçları ile hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesinde aracı olma niteliği göz önünde bulundurulduğunda, hakkın kapsamını daraltıcı bir tercih olduğu söylenebilir. Bu konuda dünya genelindeki düzenleme ve uygulama ise, idari teşkilatın ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde idari ve siyasi kanadını ve yeri geldiğinde özel sektörde yer alan kuruluşları da içerecek biçimde daha geniş bir kapsama alanını yansıtmaktadır. Dolayısıyla Türkiye örneği, siyasi fonksiyonları nedeniyle organik anlamda idarenin dışında kalan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’nun faaliyetlerinin denetimini sağlayacak bilgilerin edinilmesinin bilgi edinme hakkı kapsamında neden mümkün olamayacağı ve özel hukuka tabi kamu kurumları ile yasama ve yargı

---

⁹¹ H. S. Akşener, R. Çakmakçı, *Açıklamalı, Gerekçeli Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2004, 192

⁹² Organik anlamda idare, “Devletin Yasama ve Yargı organları ile Yürütme Organının da Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu dışında kalan tüm kuruluşları olarak” tanımlanmaktadır. M. Günday, 4.

organlarının acaba tamamıyla kapsam dışı bırakılmasının yerinde bir tercih sayılıp sayılmayacağı gibi soruları akla getirmektedir.⁹³

Hakkın hizmet ettiği, siyasi denetim ve katılım ile temel hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesi amacı, Başbakan, Bakanlar ve Cumhurbaşkanı'nın hem idari hem de siyasi nitelikteki davranışları itibariyle hakkın muhatabı sayılmasını gerektirmektedir. Nitekim bilgi edinme hakkının mahiyeti açısından, ülkenin genel siyaseti, ekonomisi, diğer devletlerle olan ilişkileri gibi konuları içeren siyasi faaliyetlerin idari faaliyetlerden ayrılması anlamlı değildir. Yasama ve yargı organlarını da bütünüyle hakkın kapsamı dışında tutmak yerine idari nitelik taşıyan karar ve işlemleri bakımından kapsama dahil etmek isabetli olacaktır. Çeşitli kamu gücü ayrıcalıklarından yararlanan, ancak üçüncü kişilerle girdikleri ilişkilerde özel hukuk hükümlerine tabi olan; diğer bir deyişle, diğer özel hukuk tüzel kişilerinden farklı olarak kanunla kurulan ve birtakım kamusal yetki ve ayrıcalıkları elinde bulunduran kurumlar da (vakıf üniversiteleri, kamu bankaları gibi), kamu gücü ayrıcalıklarından yararlanmaları nedeniyle hakkın kapsamı içindedirler.

2.4. BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN HABERLEŞME HAKKI ÜZERİNDE YARATTIĞI DÖNÜŞÜM

Bilgi teknolojileri; kavram olarak, verilerin kayıt edilmesi, saklanması, belirli bir işlem sürecinden geçirmek suretiyle bilgiler üretilmesi, üretilen bu bilgilere erişilmesi, saklanması ve nakledilmesi gibi işlemlerin etkili ve verimli yapılmasına olanak tanıyan teknolojileri tanımlamada kullanılan bir terimdir.⁹⁴

Bilgi teknolojileri sadece "donanım" ve "yazılım" olarak bilgisayarları kapsamamakta, iletişim ağlarını, veri tabanlarını ve bilgisayarla bağlanabilen bilgi hizmetlerinin hepsini içeren bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Bilgi teknolojileri kavramında yaşanan dönüşüm, konusu bilgi olan bilgi edinme hakkı üzerinde de dönüşüm yaratmış ve kapsamda tartışmalara kaynaklık etmiştir. Bilgisayar ve bu donanım ve ağlar üzerinde üretilen bilginin paylaşımı, kullanıcılar ya da bu bilgiye erişmek isteyenler bakımından haberleşme hakkını dönüşüme uğratmıştır.

---

⁹³ Soykan, 95.

⁹⁴ Bengshir, 39

Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yoluyla ulaşan 2014/4705 Başvuru numarası ile kaydedilen başvuru bu konuda önemli bir kaynak oluşturmaktadır.⁹⁵ Başvurucular, video paylaşım sitesi "youtube"un TİB tarafından erişiminin engellenmesi üzerine başvuruyu yapmışlardır. Başvurucuların iddialarını dayandırdıkları Anayasa maddelerinden birisi 26. maddedir. Somut olayda, bir internet yayıncısının ülke içinden erişiminin engellenmesi, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile ilişkilendirilmiştir. Başvurucular, başvurularını aynı zamanda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile de doğrudan ilişkilendirmiştir.⁹⁶

Yine AİHM 'in 23144/93 Başvuru numarası ile kaydedilen kararında AİHM, 2004 yılında Kongra Gel Başkanı olan Zübeyir Aydar'ın açıklamalarını yayınladığı için Türkiye'nin ceza verdiği özgür basın geleneği gazetelerinden Ülkede Özgür Gündem'in başvurusunu haklı bularak Türkiye'yi mahkum etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğü hakkını düzenleyen 10. maddesinin ihlal edildiğine hükmeden AİHM, Türkiye'nin gazete sahibi Ali Gürbüz ve sorumlu müdürü Hasan Bayar'a mahkeme gideri dahil 3 bin 333 euro (9 bin 332 TL) maddi ve manevi tazminat ödemesine hükmetmiştir.⁹⁷

Aynı zamanda AİHM'İN 5493/72 Başvuru numaralı kararında ise sadece toplumun devletin olumlu, doğru ya da zararsız gördüğü haber ve düşüncelerin değil, devletin veya halkın bir bölümünün olumsuz ya da yanlış bulduğu, onları rahatsız eden haber ve düşüncelerin de serbestçe ifade edilebilmesi ve bireylerin bu ifadeler nedeniyle herhangi bir yaptırıma tabi tutulmayacağından emin olmaları gerekir denilmektedir. İfade özgürlüğü, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin temeli olup, bu özgürlük olmaksızın demokratik toplumdaki bahsedilemeyeceğine değinilmektedir.⁹⁸

Ülkemizde son zamanlarda "twitter" adlı sosyal paylaşım sitesinin kapatılması olayı ifade özgürlüğünün kısıtlanması konusunda bir örnek oluşturabilir. Nitekim AYM 2014/3986 Başvuru numaralı kararında başvurucular, TİB tarafından İstanbul

⁹⁵ AYM, BN: 2014/4705, KT:29.5.2014 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140606-10.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2014.

⁹⁶ Aynı yerde.

⁹⁷ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["23144"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58508"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), Erişim Tarihi: 10.10.2014

⁹⁸ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{"itemid":\["001-57499"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{), Erişim Tarihi: 10.10.2014

Cumhuriyet Başsavcılığı ve bazı mahkemelerce verilen kararlara istinaden koruma tedbiri uygulanarak “twitter” adlı sosyal paylaşım sitesine erişimin engellendiğini, TİB’in bu işlemine dayanak olarak gösterdiği mahkeme kararlarının “twitter” adlı siteye erişimin tamamen engellenmesine yönelik olmadığını, bu uygulamanın hukuka aykırı olduğu ve keyfi nitelik taşıdığı, bilgiye ulaşma imkânının yanında bilgiyi yayma hakkını da ciddi şekilde sınırladığını, uygulamanın sadece anılan sitede mevcut olan değil bu sosyal ağda ileride paylaşılacak bilgilere de erişimi engellediğini ve bu haliyle Anayasa’da mutlak olarak yasaklanmış olan sansürü mümkün kıldığını, söz konusu işlemin AİHS’nin 10. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğüne ilişkin benimsediği ilkelere aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mahkeme başvuruyu kabul etmiş ve Anayasanın 26.maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini kabul etmiştir.⁹⁹

AYM’ne yapılan bir diğer 2013/2602 Başvuru numaralı kararda ,başvurucu, yerel bir gazetede yazdığı köşe yazıları nedeniyle hakkında soruşturma açılarak Çine Asliye Ceza Mahkemesi tarafından hakaret ve iftira suçlarından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle ifade ve basın hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürerek tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkeme inceleme sonucunda Anayasa’da sadece düşünce ve kanaatler değil, ifadenin tarzları, biçimleri ve araçları da güvence altına alınmıştır. Anayasa’nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiş ve “*başka yollar*” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir.¹⁰⁰

Yine AİHM’in 3111/10 Başvuru numaralı kararına ilişkin olarak Türkiye’de internet erişiminin engellenmesine dair hukuksal altyapı ile uygulamasının AİHS’nin 10.maddesinde öngörülen ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine ilişkin çok önemli bir karar açıklanmıştır. Davada, Atatürk’ün anısına hakaret suçlamasıyla ceza soruşturması yapılan başka bir internet sitesine ilişkin erişimin engellenmesi kararı nedeniyle başvuru sahibinin de sahibi olduğu internet sitesine yer sağlayan *Google Sites*’a erişimin toptan engellenmesi kararına ilişkindir. Bu kararın sonucu olarak, soruşturmaya konu

⁹⁹ <http://www.kararlar.yeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/472bbf6e-ce2c-4c83-a402-6bdd44702537?wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 10.10.2014

¹⁰⁰ <http://www.kararlar.yeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/a412701c-4ef6-4bc3-9f61-c3afae727165?wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 10.10.2014

suçlama ile ilgisi olmayan ve Google tarafından hizmet verilen diğer bütün sitelere olan erişim de engellenmiştir.¹⁰¹

Bilgi teknolojileri ve buna ilişkin ağ ve diğer yapılar, bireylerin hayatlarında ve bütün kararlarında etkili olabilmektedir.¹⁰² Bu kararlar arasında en önemlilerinde birisi de demokratik katılım ve siyasi karar verme süreçlerine katkısıdır. Bilgi teknolojilerini kullanan kişiler, kendi bilgi birikim ve deneyimleri ile zeka potansiyellerini, bilgi teknolojileri ile geliştirip, kendilerini bu yönde tamamlayabilmektedir.¹⁰³

2.4.1. Bilgi Teknolojilerinin Demokratik Toplumda Kullanımı ve Haberleşme Hakkı

Günümüzün değişen koşullarında örgütlerin yönetimi için gerekli olan bilgi hacmi her geçen gün artmaktadır. Artan bu bilgi hacmi ve işlemlerin karmaşıklaşmasının yanında taleplere anında cevap verme ve değişen şartlara uyum sağlama adına bilgi teknolojileri kullanımı örgütler için zaruri bir hale gelmiştir.

Buna paralel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler de bilginin üretilmesi, depolanması, işlenmesi, iletilmesi, bütünleştirilmesi ve kullanımında organizasyonlara yeni olanaklar sağlamaktadır. Organizasyonlar bilgi ve iletişim teknolojilerinden giderek daha fazla yararlanmak suretiyle, karar destek sistemlerini güçlendirmek, iş süreçlerini hızlandırmak, etkinliği arttırmak ve harcamalarında tasarruf sağlayabilmek için proje ve uygulamalar geliştirmişlerdir.

Aslında bilgi teknolojileri ile bilgi hacmi arasında karşılıklı bir etki söz konusudur. Gelişen bilgi teknolojisi insanlara sürekli bilgi akışı sağlarken, artan bilgi hacminden verimli bir şekilde yararlanabilmek ve sağlıklı kararlar alabilmek için de bilgi teknolojisi kullanım gereksinimi doğmaktadır. Sonuç olarak bu etkileşim bilgi teknolojilerinin, bilgi işleme ve bilginin alış verişi konusundaki üstünlükleri nedeniyle organizasyonlarda kullanımını zorunlu hale getirmiştir.¹⁰⁴

¹⁰¹

¹⁰² A. Öğüt, H.K. Güleş, A.Ş. Çetinkaya, *Bilişim Teknoloji Işığında Turizm İşletmelerinde Yönetim: Enformatik Bir Bakış*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2003, 74

¹⁰³ Z. Düren, *2000'li Yıllarda Yönetim*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2000, 60.

¹⁰⁴ R. İraz, "Organizasyonlarda Karar Verme ve İletişim Sürecinin Etkinliği Bakımından Bilgi Teknolojilerinin Rolü", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 11, 2004, 410

2.4.2. Bilgi Teknolojilerinin İdari Organlarca Kullanımı ve Haberleşme Hakkı

Bilgi teknolojilerinde yaşanan değişim, kamu kesimini de temel noktalardan etkilemiştir. Bu etkilenme, bürokratik mekanizmalara yöneltilen en temel eleştirilerden olan kırtasiyeciliğin¹⁰⁵ ortadan kalkmasına ve iş ve işlem hızına etki etmiştir. İdari bölümlerde temel alınan merkezi idare ve yerinden yönetimler için düşünüldüğünde önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır.¹⁰⁶

Merkezi idare bakımından bilgi teknolojilerinin Türkiye’de ulaştığı en önemli nokta e-devlet uygulamasıdır. Model olarak e-devlet; teknik anlamda yurttaşların “müşteri”, kamu yönetimi faaliyetlerinin de “hizmet” olarak görüldüğü “kalite/fiyat performansı” ölçütlerinin uyguladığı, en az maliyet ve emekle en kaliteli hizmetin üretilmesini hedefleyen verimlilik yönetim sistemidir.¹⁰⁷

E-devlet uygulamasında, merkezi idare tarafından verilen pek çok kamu hizmeti ile devlet ve vatandaşın karşılaştığı alanlarda, bilgi teknolojilerinin kullanılması yoluyla, kısa sürede etkin sonuca ulaşma imkânı sağlanmıştır.¹⁰⁸ Bu bağlamda, bilgi teknolojilerinin kullanımı yalnız, bireylerin haberleşmesi bakımından değil, bireylerin kamunun faaliyetleri ve kendileri ile ilgili belge ve bilgilere erişimini de kolaylaştırmış ve dönüştürmüştür.

Bu dönüşümün yarattığı tereddütlerden en önemlisi ise, kişilerin e-devlet kapısında kullanıma sunulan bilgilerinin güvenliği meselesidir. Kişisel bilgilerin, ilgisiz yahut kötü niyetli kişilerin eline geçmesini önleyici mekanizmaların kurulması ve işletilmesi bazı bireyler bakımından hürriyetlerin kısıtlanması biçiminde algılanabilirse de kişisel bilgilerin saklanması konusu, bilginin ilişkin olduğu birey bakımından kişisel haklarının korunması anlamına da gelmektedir.¹⁰⁹ Çünkü bu konu temel olarak bireysel özerklikle ilişkilidir.¹¹⁰ Kamu faaliyetlerinin bilişim teknolojileri kullanılarak sunulmasının yarattığı gerilim, bir yandan sağladığı kolaylık ile bireysel özerkliğe yönelecek muhtemel ihlaller arasındaki gerilimdir.

¹⁰⁵ Günday, 68; Gözler, 75.

¹⁰⁶ Günday,70 Vd. ; Gözler,181 Vd.

¹⁰⁷ <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der61tam.pdf#page=85>, Erişim Tarihi: 14.10.2014.

¹⁰⁸ www.turkiye.gov.tr 15.10.2014.

¹⁰⁹ E. Küzeci, *Kişisel Verilerin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, 15 vd.

¹¹⁰ E. Küzeci, *Anayasal Bir Hak: Kişisel Verilerin Korunması*, Erişim Tarihi: 20.10.2014, <http://www.bilisimdergisi.org/s128/pdf/142-149.pdf> .

Yaşanan teknolojik gelişme ve değişimin yukarıda yer verilen kolaylıkları yanında, haberleşme hakkı bakımından toplumsal tartışma ve karar mekanizmalarına etkisi ve hızı önem arz etmektedir. Çünkü, idari mekanizmaların işleyişi hakkında bilgisi olan ve olmayan kişilerin kanaatlerini oluştururken farklı seçimler yapacakları varsayılabilir. Haberleşmenin bilgi teknolojileri ile yapılmasının yarattığı farklılık ve hız, kanaatlerin değişmesi ve etkili bir şekilde yeniden paylaşımının temelinde yer alır. Kanaat sahibi olmak, bir özgürlük biçiminde karşımıza çıkar ve ifade hürriyeti ile birlikte, haberleşme hürriyetinin ön koşul olduğu ve kullanıldığında da bu hakların izhar alanı olarak karşımıza çıkar.¹¹¹ Dolayısıyla, bilgi teknolojileri kullanımı hem bürokratik mekanizmayı erişilebilir kılmakta hem de kanaat hürriyetinin kolaylaştırıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.3. Yerel Yönetimlerde Bilgi Teknolojilerinin Kullanılması ve Haberleşme Hakkı

Yerel yönetimlerde özellikle internet ve diğer bilgi teknolojilerinin kullanımı, çoğunlukla kamu hizmetleri ile ilgilidir.¹¹² Ancak, günümüzde yerel yönetimlerde bazı kamu faaliyetleri internet üzerinde kolaylaştırılmış olsa da asıl internet üzerinden sağlanan “yönetim”dir.¹¹³

Yönetimin internet üzerinden erişilen arayüzler aracılığı ile kamusal faaliyetlerde görünür ve erişilebilir olması, yurttaş denetimi mekanizmasının doğru işlemesine katkı sunacağı açıktır. Ancak, yerel yönetimlerin internete taşınması bakımından üç unsur belirlenebilir.

“1- Belediye içi mali, personel, yazı işleri, imar planlaması, vb. yönetim süreçlerinin otomasyonu,

2- Kentte yaşayanların şikayet, istek ve görüş bildirimlerinin; belediye yetki alanındaki iş ve işlemler konusunda bilgi alma istemlerinin; belediyeden işyeri açma,

¹¹¹Kanaat sahibi olma özgürlüğü hakkında bkz. Monica Macovei, İfade Özgürlüğü, 11, Erişim Tarihi: 20.10.2014, http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/el_kitaplari/AIHSmad10Ifade.pdf

¹¹² U. Yıldırım- Şerif Öner, Bilgi Toplumu Sürecinde Yerel Yönetimlerde Eğitim-Bilişim Teknolojisinden Yararlanma : Türkiye’de E-Belediye Uygulamaları, 1, Erişim Tarihi: 20.10.2014, <http://tojet.net/articles/v3i1/318.pdf>.

¹¹³Birgül Ayman Güler, Yerel Yönetimler ve İnternet, 5, Erişim Tarihi: 20.10.2014, <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/Sunum/yerelyonetim.doc>.

proje onaylatma gibi ruhsat - izin alma - onay başvurularının; belediye tarafından tahsil edilen yasal ödemelerin internet üzerinden yapılması,

3- Yerel yönetime ilişkin temel veri ve bilgilerin, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile bağlantılandırılarak paylaşılması.”¹¹⁴

Ülkemizde Yerel Yönetimler faaliyetlerini devam ettirirken bilgi teknolojilerini kullanmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde Yerel Yönetimlerin çoğu faaliyetlerinin birçoğunu bilgisayar aracılığı ile yürütmektedir. Türkiye geneline baktığımızda belediyeler günümüzde hızlı bir bilgisayarlaşmaya gitmişlerdir. Belediyeler maddi olarak büyük değerlere ulaşan gelir ve tahsilât, muhasebe, emlak vergisi, abone hizmetleri gibi işlemlerinde bilgisayarları kullanmaktadırlar.

Yerel yönetimlerde bilgi teknolojilerinin kullanıldığı alanlar oldukça geniştir. Bilgi teknolojileri bir yandan yeni uygulama alanlarına girerken, öte yandan da halen uygulanmakta olduğu alanlarda, teknolojik gelişmelere bağlı olarak, daha yaygın ve kapsamlı olarak kullanılmaktadır.¹¹⁵

Yerel yönetimlerde bilgi teknolojilerinin etkin ve verimli kullanılabilmesi için konunun yönetimlerce önemsenmesi, sahip çıkılması ve kalite yönetim anlayışında olduğu gibi sürekli iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının yapılması çok önemlidir. Bilgi teknolojilerinin sürekli gelişimi, yazılım sektörünün bu gelişime ayak uydurmak için yaptığı yenilikler, bu alana yapılan yatırımların korunması ve kullanılabilirliğini için gösterilen ilginin artırılması gerektiği gibi yüksek önem derecesine sahip olduğunun da yerel yönetimlerce de iyi algılanması gerekmektedir. Yoksa sadece yerel yönetimleri en son çıkan bilgi teknolojileri ile donatıp gerekli insan kaynakları ve uzman kadro oluşturulmadan elde edilecek teknolojik yapılanma, sonuçları itibarı ile zaman içerisinde bilgi teknolojilerinin çöplüğü haline dönüşen bir yapı kaçınılmaz olacaktır. Bu da hem ciddi bir kaynak israfına hem de etkinlik ve verimliliğin elde edilemeyeşine sebep olacaktır.

Sürekli değişen ve gelişen bilgi teknolojilerinin kullanımı merkezi ve yerinden yönetim kurumlarımızda arttığı gibi aynı zamanda bu durum sayesinde halk da birtakım

¹¹⁴Birgül Ayman Güler, Yerel Yönetimler ve İnternet, 6, Erişim Tarihi: 20.10.2014, <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/Sunum/yerelyonetim.doc>

¹¹⁵ H.Karpuz, *Yerel Yönetimler ve Bilgi Teknolojileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003, 39

işlerini bilgi teknolojilerini kullanarak yapmaya başlamış ve günlük hayat daha kolay hale gelmiştir. Ayrıca üretilen her hizmetin hemen dijital platformda halkın erişimine sunulması halkın yerel yönetimlere olan güvenini de beraberinde getirmektedir.

Toplumların sahip oldukları kültürel değerler gibi, kurumların da amaçları, çalışma yaşamına bakış açıları, ilke ve değerleri, politikaları ve uygulamaları yönünden kendine has özellikleri vardır ve bu özellikler kurumları birbirinden ayırır. Literatürde kurum kültürü dendiğinde genellikle kurumlarda konuşulan ve konuşulmayan kurallar, varsayımlar, değerler ve düşünce biçimleri anlaşılmaktadır. Bunlar o kurumda nasıl davranılması gerektiğini, iş arkadaşlarına, çalışanlara, yöneticilere gösterilmesi gereken davranış biçimlerini belirlemektedir.¹¹⁶

Bilgi teknolojilerinin çalışanların bilgi, yetenek ve tutumlarının şekillendirilmesinde de önemi büyüktür. Zaten yerel yönetimlerde elektronik işlemlerin artmasıyla beraber açıklık, dürüstlük, güven, yenilik, yaratıcılık, şeffaflık ve bilginin paylaşımı gibi temel değerler yeni boyutlar kazanmaya başlamıştır.¹¹⁷

Bilgi teknolojileri; amaç, vizyon, yapı, strateji, ödül sistemleri, eğitim programları, değerler ve kamusal yaşama ilişkin yeni kuralları ile kültürel alanda büyük değişim ve gelişmelere neden olmaktadır. Bu gelişmelerden biri, bilgi teknolojilerinin bütün kamu çalışanlarına zamanlı ve doğru bilgiler sağlayarak bireysel düzeyde çalışanı özgürleştirilmesi, kendini kanıtlama ve gerçekleştirmesine olanak tanımasıdır. Dolayısıyla, çalışan sadece emirleri uygulayan birey olmaktan çıkarak, edindiği bilgilerle kendi işiyle ilgili kararlarda söz sahibi olabilmektedir.¹¹⁸

Diğer bir önemli nokta ise, bilgi teknolojileri aracılığıyla çalışanın eğitilmesi konusudur ki, sağladığı elektronik bilgi paylaşma platformları aracılığıyla, çalışanların niteliklerini devamlı olarak yenilemelerine imkan sağlamaktadır.¹¹⁹

¹¹⁶ K. Önaçan, *Kamu Kurumlarında Uygulanması Gereken Bilgi Yönetimi Politikası ve Stratejisi Ne Olmalıdır?*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Selçuk Üniversitesi, SBE, Selçuk 2005, 5.

¹¹⁷ M.Erdal, "E-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılmasında E-Kültürün Yeri", *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Kocaeli Üniversitesi, İİBF Yayını, İzmit 2002, 545.

¹¹⁸ M.Kurulgan, "Bilgi Teknolojisinin Yapısal ve Yönetimsel Açılardan Bilgi-Belge Merkezlerine Getirdiği Yenilikler", *Bilgi Dünyası Dergisi*, Sayı, 6(2), 2005, 180.

¹¹⁹ Kurulgan, 182.

Sonuç olarak bilgi teknolojileri, kamu kültürünü; hizmet içi eğitimde sağladığı olanaklar ve çalışanların kendini kanıtama ve gerçekleştirme yönünde yaptığı katkı nedeniyle genel anlamda olumlu yönde etkilemektedir.

2.5. KAMUDA BİLGİ TEKNOLOJİSİ KULLANIMINDA E-İMZA

Bilginin ve teknolojinin küreselleşmesi, kamu kesiminde öteden beri uygulanan usullerin de değişimine neden olmaktadır. Bu kapsamda, Elektronik İmza Kanunu'nun¹²⁰ getirdiği yenilikler, kamu kesimi tarafından da uygulanmaya başlanmıştır. Bu konuda Başbakanlık Genelgesi ile usul ve esaslar belirlenmiştir.¹²¹ Bu tarihten günümüze ilerleyen süreçte ise, kamu kesimi için hizmet sunumunda yerleşik usullerin e-imza aracılığı ile işlemlerin tesisi söz konusu olmaya başlamıştır.

Klasik biçimde hizmet sunmaya devam eden kamu kesimi bakımından, yurttaşların katılımı ve denetimi olanaksızdır. Ancak, e-devlet uygulamasının tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkan e-imza ile belgelerin doğruluğunun sertifikaların doğrulanması yoluyla elektronik olarak gerçekleştirilebilecektir.

Kamu kesimi tarafından yürütülen hizmetlerin, yurttaş ile etkileşimli bir biçimde verilebilmesi amaçlandığında, bilişim sistemlerinin kullanılmadığı bir yapı, nüfusun çok az olduğu yerel yönetimler dışında mümkün olamamaktadır. Ancak, bilişim sistemlerinin ve e-devlet uygulamalarının ülke çapında yürütülen kamusal faaliyetler için yurttaşlarca tam denetim sağlama olanağı bulunmaktadır.

Türkiye'de e-devlet uygulamalarının tam olarak hayata geçen ilk örneklerinden olan Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), yetkililerin elektronik olarak dava açabilmesi ve karar oluşturabilmesine olanak sağlamaktadır. Yine yurttaşların kendi davaları bakımından davanın safhası, karar, dava dilekçesi gibi bilgi ve belgelere erişim sağlamaktadır.¹²²

UYAP, Avrupa Birliği Adaylık süreci ile, Avrupa kamu düzeni için belirlenmiş olan e-Avrupa hedefinin Türkiye'deki bir yansıması olarak değerlendirilebilir. E-Avrupa hedefinden, Türkiye'de e-devlet ve bunun en önemli aşamalarından biri olarak

¹²⁰ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, RG. 23.01.2004 tarih ve s. 23355.

¹²¹ http://www.tk.gov.tr/bilgi_teknolojileri/elektronik_imza/dosyalar/2006_13_Basbakanlik_Genelgesi.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2014.

¹²² <http://www.bidb.adalet.gov.tr/sayfalar/segbismevzuat.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2014.

UYAP hayata geçirilmiştir.¹²³ Adalet Bakanlığı Genelgesi'nde özellikle hizmetlerin işleminde hız artışına dikkat çekilmiştir.

“Günümüzde, bilişim ve iletişim teknolojileri, hayatın birçok alanına girmiş bulunmaktadır. Öte yandan, çağdaş devletlerde katılımcı demokrasi ve yönetim, saydamlık, hesap verebilirlik, açıklık, etkinlik, basitlik, az bürokrasi, kaynakların etkin kullanımı, kamu mal ve hizmet sunumlarında hız ve verimliliğin sağlanması gibi amaç ve ilkeler vazgeçilmez esaslar olarak benimsenmiştir. Bilişim ve iletişim teknolojileri de, bu esasların hayata geçirilmesinde en etkili araç olarak görülmüştür.”¹²⁴

Aynı Genelge'de UYAP ile ilgili olarak, Anayasa'nın 141/son hükmüne atıfla, yargı kararlarının süratli bir şekilde verilmesi bakımından Proje'nin önemine vurgu yapılmıştır. Elektronik veri transferi ile birlikte, bütün ilgililerin yargılama safhalarına zaman kaybı olmaksızın erişebilir olması yargı kararlarının zamanında ve doğru bir biçimde verilmesini kolaylaştırmaktadır.

E-devlet uygulamaları, kamu ile özel sektör ve yurttaş arasındaki iletişim ve denetimi, mesai saatlerine bağlı kalınmaksızın sağlamayı mümkün kılmaktadır. İnternet kaynaklı bilgi teknolojileri kullanımı, aracısız bir biçimde yurttaş ile kamu kesimi arasındaki bağlantıyı sağlayabilmektedir. Yönetimde açıklık ilkesinin bu yolla gerçekleştirilmesi mümkün olabilmektedir.¹²⁵

2.5.1. İdarede Bilgi Teknolojileri Kullanımının Karar Aşamalarına Etkisi

Kamu hizmetlerinin sunulmasında kullanılan teknolojik gelişmeler sunum biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmektedir. E-devlet uygulamaları gündemde olmadığı dönemlerde basılı evrak üzerinden yapılan yazışmalar ve bu yazışmaların tamamının kamu personeline bağlı bir şekilde yapılmasının olumsuz sonuçları bilinmektedir. İdare hukukunda kırtasiyecilik olarak adlandırılan bu olumsuzluk, e-devlet uygulamaları ile tamamen ortadan kaldırılacaktır. E-imza gibi uygulamalarla desteklendiği takdirde bu uygulamalar idare ile yurttaş arasındaki ilişkiyi 7/24 işler hale getirecektir.¹²⁶

¹²³ 10.11.2011 tarihli ve 124/1 sayılı Adalet Bakanlığı Genelgesi, Erişim Tarihi: 10.10.2014, <http://www.bidb.adalet.gov.tr/sayfalar/segbismevzuat.pdf>,

¹²⁴ 10.11.2011 tarihli ve 124/1 sayılı Adalet Bakanlığı Genelgesi, Erişim Tarihi: 10.10.2014, <http://www.bidb.adalet.gov.tr/sayfalar/segbismevzuat.pdf>.

¹²⁵ A. Uçar Sever, *Kamu Yönetiminde e-Devlet Modeli*, (Uzmanlık Tezi), Ankara 2010, 1-2.

¹²⁶ İ. Sevinç, “Kamu Kurumlarında Bilgi Teknolojileri Kullanımı ve Bunların Çalışanların Fiziksel ve

Karar destek sistemleri idarenin karar alma sürecinde bilgi teknolojilerinin kullanımının nihai görünümü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili bilgi teknolojilerinin karar alma sürecini merkezileştirdiği veya yerelleştirdiği gibi zıt görüşler varsa da bilgi teknolojilerinin kullanımı, idari organlar ve yerel yönetimlerde karar almanın her iki yönünü de benimsememektedir. Fakat bu durum, bilgi teknolojilerinin karar almaya etkisi olmadığı anlamına gelmez.

Bilgi teknolojilerinin karar almaya katkısı iki unsurdan ileri gelmektedir. Bunlardan ilki kamusal birlikteliği arttırması, sürdürmesi ve karar almak için gerekli bilgiyi elde etmesidir. Diğerisi ise büyük miktarlardaki bilgileri anahtar imgelere indirgeyerek karar alan kişiler için daha anlaşılır ve rahat kullanılabilir hale getiren, günümüzde her işimizi rahatlıkla hallettiğimiz, hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelen bilgisayarlardır.

İşlevsel düzeyde bilgi teknolojileri karar alma sürecinde ve kurumda çalışan kişileri izleyip idarecileri bilgi sahibi yapmak konusunda son derece yararlıdır. Bilgi teknolojileri karar almanın daha ileri seviyelerinde daha dolaylı bir etkiye sahip olacaktır. Karar destek sistemleri karmaşık soruların cevaplarını sağlamaz. Fakat modelleme süreçleri karar alma süreçlerini geliştirip, kolaylaştırabilir.

Karar alma süreçlerinde bilgi teknolojileri kullanımı yöneticileri kararlarında ideolojik temellerden çok, sayısal verilere dayanmaya zorlamaktadır. Yani idareciler siyasi karar almak yerine, ideolojilerinden uzak daha objektif kararlar alabilirler. Ayrıca bilgi toplama süreçleri çalışanların yönetime katılımını sağlamada kurumlara büyük fırsatlar sunmaktadır. Fakat bilgi teknolojilerinin karar alma sürecinde yaratacağı bu fırsatların kullanımında belirleyici olan yönetimin tercihi ve kamusal birlikteliktir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HABERLEŞME HÜRRIYETİ

Haberleşme hürriyeti bir temel hak ve özgürlük olarak değerlendirilmektedir. Ancak, haberleşme hürriyeti bakımından temel hak olarak değerlendirilmesi bakımından eleştiriler de mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda temel hak ve hürriyetlere ilişkin getirilen sınırlamalar haberleşme hürriyeti için de geçerlidir. Anayasa'nın 12. maddesinde belirtilen temel hak ve hürriyetlerin niteliklerinden birisi de "kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva" etmesidir. Yani haberleşme hürriyetinin tanınmış olması, kişinin diğer kişilere ve toplumsal birimlere karşı sorumluluğu da beraberinde getirmektedir¹²⁷.

Bireysel düşünce özgürlüğünün uzantısı ve kullanımı olan ifade özgürlüğü insan haklarının ilk sıralarında yer alır. Bunun içindir ki, söz konusu özgürlüğün tasarlanış biçimi her sosyal düzenin temel unsurlarından biridir. İfade özgürlüğü ilke düzeyinde evrensel bir nitelik taşır. Bütün anayasalar -yazılı olsun veya olmasın- düşünce ve kanıların iletilmesinin serbest olduğunu bildirmektedirler.¹²⁸

Dolayısıyla temel hak ve özgürlükler konusunda "yaşam alanı" kavramının da önem arz ettiği ifade edilebilir. Ülkemizdeki Anayasa'nın "temel hak ve hürriyetler" konusundaki yaklaşımını 12. maddesinde ele alınmıştır. 12. Maddenin 1. fıkrasında, doğal haklar doktrinini çağrıştıracak şekilde, "Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" denmektedir. Nitekim bu cümlede doğal haklar olarak insan haklarının evrensellik, doğuştanlık ve mutlaklık özelliklerinin yansımaları görülmektedir. Ancak, aynı maddenin 2. fıkrası insan haklarına başka bir temel özelliğiyle bağdaşmayan bir kayıt getirmektedir. Bu, doğal hakların toplumdan önce ve toplumdan bağımsız olarak sahip olunan haklar olduğu düşüncesidir. Gerçekten de bu hükme göre, "**temel hak ve hürriyetler kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumlulukları**" ile kayıtlanmıştır. Haberleşme hürriyetini de bu bağlamda değerlendirmek mümkün gibi görünse de, yasada tam olarak bir tanımının yapılamaması, bu konudaki eleştirilere de zemin hazırlamaktadır.

¹²⁷ Karşılaştırmamız, Z. Gören, *Temel Hak Genel Teorisi*, 4. Baskı, DEÜHF Yayını, İzmir 2000, 5.

¹²⁸ Danışman, 5-6.

3.1. HABERLEŞME HÜRRİYETİ KAVRAMI

Haberleşme hürriyeti ya da özgürlüğü, literatürde diğer kavramlara göre yeni bir kavram olsa da, tartışmaları günümüzde hala süren bir olgudur. Haberleşme özgürlüğü, kişinin temel haklarından biridir. Bu hak, insan haklarını düzenleyen uluslararası belgelerde öngörülmüş, bu hakkın tanınması ve korunması gerektiği bildirilmiştir¹²⁹. Bu nedenle bu hakkın gerek kullanımında, gerekse sınırlandırılmasında, kişinin, bu gizliliğin sağladığı koruma alanından yararlanabilmesi için, duygu, düşünce ve tutumlarını dilediği kişilerle ve istediği vasıtalarla paylaşması, diğer bir deyişle kamuya kapalı olarak gerçekleştirdiği haberleşmeyi güven içinde yürütebilmesi gerekir¹³⁰.

Haberleşme özgürlüğü kişilere tanınan anayasal bir hak olup, haberleşme özgürlüğü haber düşünce ve kanıları serbestçe yaymanın yanı sıra, çağdaş yaşamın vazgeçilmez gereklilikleri olan haber düşünce ve kanıların serbestçe okunması, dinlenmesi ve izlenmesi hakkını da ihtiva eder¹³¹.

Haberleşme özgürlüğü, kablolu veya kablosuz elektromanyetik dalgalarla kişilerin iletişimi gerçekleştiren araçlardan yararlanarak kişilerin birbirleriyle kurdukları iletişimi ifade etmekte olup, haberleşme hakkı, insanların birbirleri ile olan iletişimlerini sağlamaktadır. Haberleşme hakkı aynı zamanda, hukuk devletinin gereklerine uygun sınırlar içerisinde kullanılabilir bir temel insan hakkıdır¹³². Bu nedenle hukuki açıdan bir temel hak olarak ele alınması gerekir.

Haberleşme kavramını da içerisine alan iletişim, belirli araçlar kullanarak gerçekleştirilen bir eylemdir. Bu araçlar dil, jest, mimik türünden doğal araçlar olabileceği gibi; radyo, televizyon, internet, gazete türünden insan eliyle geliştirilen kitle iletişim araçları da olabilmektedir¹³³. Dolayısıyla haberleşme hürriyeti, bu iletişim araçlarını da kapsayacak şekilde sahip olunan ve sınırları belli olan bir özgürlük olmalıdır.

¹²⁹ H. Y. Sevik, "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 16-17-18-19, 2007- 2008, 159.

¹³⁰ İ. Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, İmge Kitabevi, Ankara 2002, 297.

¹³¹ A. Can, *Türk Hukukunda Haberleşme Özgürlüğünün Sınırları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta 2010, 15.

¹³² M. Saydam, *Ceza Muhakemesi Kanununa göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, 7.

¹³³ H. Çakır, "Bir İletişim Dili Olarak İnternet", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19, 2005, 72.

Haberleşme hürriyetine müdahale olarak değerlendirilebilecek olan iletişimin denetlenmesi konusu, bireyler arası uzak haberleşmeyi sağlayan telefon, faks, elektronik posta vs. gibi iletişim araçlarının gizlice dinlenmesini ve bu dinlemelerin kayda alınması suretiyle ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşmayı hedefler. Bu tekniğin öncelikle kişinin haberleşme özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı açık bir gerçektir. Özel haberleşme hürriyeti ve gizliliği diğer temel hak ve hürriyetler gibi devletin yasama, yürütme ve yargı erklerine karşı Anayasal koruma altına alınmıştır. Anayasanın, özel hayatın gizliliği ve korunması ile ilgili bölümünün 22/1 maddesinde; “Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır” şeklindeki düzenlemeyle haberleşme özgürlüğü koruma altına alınmış ve öngörülen güvencelerden, ayırım yapılmaksızın bütün kişilerin yararlanacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla 22. maddede de açıkça ifade edildiği gibi, haberleşme hürriyeti anayasal olarak güvenceye alınmış bir haktır.

Haberleşme özgürlüğü, kişilerin haberleşme araçlarını gerek elektronik ortamda ve gerekse haberleşme araçlarını telefon, faks, teleks, mektup, telsiz, elektronik haberleşme, gibi fiziki ortamda kullanarak birbirleri ile duygu ve düşüncelerini serbestçe ve hem diğer kişilerden hem de devletten herhangi bir müdahale olmaksızın paylaşmasıdır¹³⁴.

1982 Anayasası'nın Haberleşme Özgürlüğü başlığını taşıyan 22. maddesinde; “Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne, göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir” hükmü getirilmiştir¹³⁵.

¹³⁴ A. Mert, *Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları (Tck M.132)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), TC. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, 2010, 40.

¹³⁵ N. İ. Çolak, *Kitle İletişim Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, 18.

Toplumsal bir varlık olan insanın en önemli özelliklerinden birisi de kendi cinsiyi ile iletişim kurması, duygu ve düşüncelerini bir diğeriine aktarmasıdır. İnsanın bu özelliği onda var olan iletişim yeteneği ile ilgilidir. İnsanlar çağlar boyu birbirleri ile bu yetenekleri sayesinde etkileşimde bulunmuşlar, kültürlerini, uygarlıklarını geliştirmelerinde bu etkileşimlerinin rolü büyük olmuştur. Dolayısıyla iletişim, aynı zamanda insanlık tarihi boyunca süregelen bir doğal gereksinim olarak görülebilir¹³⁶.

Haberleşme özgürlüğünün şüphesiz kişi hak ve özgürlüğü ile ilintili olan daha birçok özgürlük ile çok yakın bir ilişkisi vardır. Ancak tez çalışmasının bu bölümünde bunlardan daha önemli olduğu düşünülen, kitle iletişim özgürlüğü, internet özgürlüğü ve radyo-televizyon özgürlüğü incelenecektir. Bu kapsamda bu özgürlüklerin kapsam ve sınırları ve bu özgürlüklerin haberleşme özgürlükleri ile olan ilişkileri ele alınacaktır.

5584 Sayılı Posta Kanununun 16. maddesinde, “Kendilerine posta servisinde bir iş verilmiş olanların, belli kişilerin posta münasebetlerini açığa vurmaları, kapalı mektupları açmaları, içlerinde ne olduğunu araştırmaları veya haberleşme kâğıtlarındaki yazılar hakkında üçüncü kişilere bilgi vermeleri veyahut her hangi birinin bunları yapmasına meydan bırakmaları yasaktır” ifadesi yer almaktadır.¹³⁷

İnternet özgürlüğü, internet ortamında yapılan yayınlarla haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe ifade edilebilmesi anlamına gelir. Teknik özellikler internet özgürlüğünün kendine özgü bir yapısının varlığına neden olmaktadır. Bu özgürlük alanı ülke sınırlarını aşar bir nitelik kazanmıştır. Haber, düşünce ve kanılara uluslararası ölçekte ulaşılması ve bu ölçekte yayın yapılması kolaylaştığı için özgürlüğün boyutu genişlemiştir¹³⁸.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, devletlerin tek taraflı olarak ihlal edemeyecekleri, insan haklarının uluslararası düzeyde korunacağı uluslararası standartların saptanması gerekliliğinden yola çıkarak “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme” adıyla Avrupa Konseyi tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da imzalanmış ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmede, temel hak ve özgürlükler ayrı ayrı düzenlenmiş, bunlara hangi hallerde sınırlama getirilebileceği belirlenmiş ve bu hak ve özgürlükleri, getirdiği koruma

¹³⁶ <http://eprints.sdu.edu.tr/756/1/TS00820.pdf>, Erişim tarihi: 21.10.2014

¹³⁷ E. Coşkun, *Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme*, Ümit, Ankara 2000, 229.

¹³⁸ H. Sınar, *İnternet ve Ceza Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2001, 48.

mekanizmasıyla güvence altına almıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokolleri, insan hakları için uluslar üstü güvence sisteminin kurumsallaşmasına yönelik uluslararası uğraşların bir ürünüdür. Haberleşme özgürlüğü ile ilgili hükümlerin yer aldığı sözleşmenin 8/1 maddesi, özel hayata saygı hakkını güvence altına almakta olması nedeniyle özel hayata müdahale niteliğinde olan gizli bilgi toplama faaliyetleri ile doğrudan ilgilidir¹³⁹.

Haberleşme özgürlüğünün gerçek anlamda hayata geçirilebilmesinin en başta gelen şartı olarak ifade edilebilecek olan bu şarta göre kişiler haber, düşünce ve kanaatleri serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkına sahip olmalıdır¹⁴⁰.

Anayasa hükmüne göre, haberleşme bir özgürlüktür ve devletin bu özgürlüğün kullanılmasına engel oluşturmama yükümlülüğü bulunmaktadır. Haberleşmenin gizliliğine dokunulmaksızın gerçekleştirilmesi esastır. Haberleşme özgürlüğü ancak Anayasada öngörülen şartların varlığı halinde, yine Anayasada belirlenen usullerle ve belirlenen makamlarca kısıtlanabilecektir.¹⁴¹

Çağdaş ve modern hukukta, suçların önlenmesi ve işlenen bir suçun tüm delilleriyle ortaya çıkarılarak gerçeğe ulaşılması ve bu şekilde sosyal düzenin korunması için, haberleşme özgürlüğüne getirilen sınırlama ile kişinin hak ve özgürlüklerine gösterilmesi gereken saygı arasında bir denge kurulması zorunludur. Bu dengeyi sağlayacak esas güvenceler de, Anayasamızda ve ilgili yasalarda yer almaktadır. Anayasamızın 2. maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti; insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu için, özgürlükler asıldır. Ancak, özgürlüklerin sınırsız ve mutlak olamayacağı, yasaların açıkça belirttiği hallerde ve koşullarda ve yine yasalarda belirtilen usullerle; özgürlüklerin sınırlanabileceği bir realitedir.¹⁴²

Kaynağını düşünce ve ifade özgürlüğünden alan bu hak ile hem kişiler haber, düşünce ve kanaatlerini haberleşme araçlarını kullanarak diğer kişilere aktarabilme

¹³⁹ Geleri, 14.

¹⁴⁰ K. İçel, Y. Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku Basın Radyo-Televizyon Sinema- Video İnternet*, Yenilenmiş Sekizinci Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009, 43.

¹⁴¹ Çolak, 18

¹⁴² Can, 27

hakkına sahip olurken hem de basın bu hakkı kullanarak haber, düşünce ve kanaatleri serbestçe açıklayabilme hakkına sahip olur¹⁴³.

Haberleşme özgürlüğü daha öncede vurgulandığı gibi kişilerin haber veya kanılara serbestçe ulaşmaları, bu haber ve kanıları serbestçe ifade etmeleri ve başkaları ile paylaşımlarını ifade eder. Bu kapsamda düşünüldüğünde kişilerin haber ve kanılara ulaşmaları bunları ifade etmeleri ve bunları serbestçe paylaşmalarının birçok yolu vardır. Radyo ve televizyon da bu yollardan olduğuna göre haberleşme özgürlüğünün bu özgürlük türü ile yakın bir ilişki içinde olduğunu, radyo ve televizyon özgürlüğünün uygulanması ve kullanılması üzerinde yaratılan sınırlandırmaların direk haberleşme özgürlüğüne getirilen bir sınırlama olarak ifade edilebileceği söylenebilir¹⁴⁴.

Haberleşme özgürlüğü birçok unsurdan oluşmakla beraber bu özgürlüğün esasını üç temel unsur oluşturmaktadır: Haberleşme özgürlüğünün ilk temel unsuru, haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkını içerir. Bu kapsamda bir ülkede haberleşme özgürlüğünden söz edebilmek için ilk koşul, o ülkede her türlü haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe öğrenilebilmesi ve toplama olanağının bulunmasıdır. Haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkı yalnız basın özgürlüğünün değil, fakat tüm kitle haberleşme araçlarını kapsayan haberleşme özgürlüğünün bir gereğidir. Haberleşme özgürlüğünün ikinci unsuru, düşünce ve kanaatleri serbestçe açıklayabilme hakkını kapsar. Bu kapsamda ise haberleşme özgürlüğünün bu ikinci temel unsuru, kaynağını düşünce ve söz özgürlüğünde bulmaktadır. Yani burada düşünce ve söz özgürlüğü kitle haberleşme araçları ile düşünce ve kanaatlerin serbestçe açıklanması hakkına dönüşmektedir. Haberleşme özgürlüğünün son unsuru ise haber, düşünce ve kanaatleri serbestçe yayabilme hakkını ihtiva eder. Bu kapsamda hiçbir kayıt ve baskı altında olmadan sahip olunan her türlü haberin istenilen ortamda istenilen kişi veya kişilerle paylaşılması haberleşme özgürlüğünün önemli bir unsurunu oluşturur.¹⁴⁵

¹⁴³ E. Aycı, *Haberleşme Hürriyeti ve PTT'nin Özelleştirilmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, 20.

¹⁴⁴ Can, 26.

¹⁴⁵ İçel, Ünver, 24

3.2. HABERLEŞME HÜRRİYETİNİN ÖNEMİ

Haberleşme özgürlüğü demokrasilerde büyük bir öneme sahip, kayıt altına alınması veya sınırlandırılması kesin ve sıkı yasal dayanaklarla mümkün olabilen bir hak türüdür. Haberleşme özgürlüğü çağdaş demokrasilerin geleceği açısından yaşamsal önemi olan son derece önemli bir özgürlük olup özel hayatın gizliliği, insan hakları ve demokratikleşme ilkeleri ışığında artan bir öneme sahiptir. Bu hak ve özgürlük kişi hak ve özgürlüğü ve insan hakları olgusu ile yakın ilişkisi olan, ihlali kişi hak ve özgürlüğünün ve insan haklarının ihlali ile sonuçlanan, son derece önemli bir özgürlüktür. Gerek anayasa ve gerekse de uluslararası mevzuatta da koruma altına alınan haberleşme özgürlüğünün önemi bu tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde ulusal ve özellikle uluslararası yargı mercilerinin kararları ışığında daha net bir şekilde ortaya konulacaktır.¹⁴⁶

Günümüzde kitle iletişim araçları gerek siyasal, gerek ekonomik işlevleriyle çok önemli bir güç haline gelmiştir. Birçok kimse tarafından “dördüncü güç” olarak adlandırılan kitle iletişim araçları, toplum açısından birçok ciddi sorunu da beraberinde getirmiştir. Günümüzde parlamentoların halkla iktidar arasında iletişim kurma işlevinin eski önemini yitirmesi üzerine, kitle iletişim araçları bu boşluğu doldurmaktadır.¹⁴⁷

1982 Anayasası'nın Düşünce Ve Kanaat Özgürlüğü başlığını taşıyan 25. maddesinde bu özgürlük düzenlenmiş ve Anayasal korunmaya alınmıştır. Bu düzenlemeye göre; "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz". Düşünce ve kanaatin özgürce şekillenmesi, bireylerin kitle iletişim faaliyetleri yoluyla doğru bilgilenmelerinin sağlanmasına bağlıdır. Tek yönlü bir bilgi akışıyla bireylerin düşüncelerinin yönlendirilmesine engel olunması devletin görevleri arasındadır. Kişilerin doğru bilgilerle düşünce geliştirmeleri ve kanaate sahip olabilmeleri için kitle iletişim hukuku kapsamında bu özgürlük de yer almakta ve kitle iletişim faaliyetleriyle yakından ilgili bulunmaktadır.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Can, 17.

¹⁴⁷ A. Danışman, *Basının Kendi Kendini Denetimi, Hıfzı Timur'un Anısına Armağan*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1999, 226.

¹⁴⁸ Çolak, 18.

İnternet özgürlüğü, internet ortamında yapılan yayınlarla haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe ifade edilebilmesi anlamına gelir. Teknik özellikler internet özgürlüğünün kendine özgü bir yapısının varlığına neden olmaktadır. Bu özgürlük alanı ülke sınırlarını aşar bir nitelik kazanmıştır. Haber, düşünce ve kanılara uluslararası ölçekte ulaşılması ve bu ölçekte yayın yapılması kolaylaştığı için özgürlüğün boyutu genişlemiştir.¹⁴⁹

Özel hayatın bir yönünü oluşturan haberleşme özgürlüğü çeşitli şekillerde müdahalelere maruz kalabilmektedir. Haberleşme özgürlüğüne yönelik olarak gerçekleştirilen müdahaleler, özel hayata yapılan müdahalelerde olduğu gibi kişiler tarafından veya devlet tarafından gelebilmektedir. Bu müdahalelerin günümüzde en çok gerçekleşeni, kişilerin telefonların dinlenmesidir. Yine kişilerin mektupların açılıp okunması, internet ortamında kişiler arasında yapılan e-mail görüşmelerinin okunması gibi birçok örnek gösterilebilir.

Haberleşmenin oluşturduğu gücü bütün totaliter rejimler öteden beri anlamış ve bunun için gazete, televizyon ve istatistikleri devlet kontrolünde tutmuştur. Günümüzde ise devlet tekeli, en az komünizm kadar ihtilalcı olan haberleşme çağının teknolojik devriminin tehdidi altındadır.¹⁵⁰

Çeşitli devletlerin anayasalarına göre, haberleşme özgürlüğü ile ilgili tanımlar çeşitli olup, evrensel bir tanım verilmemiştir. Buna ilave olarak anayasaların bazılarında sadece basına ilişkin hükümler verilmekte olup, radyo-televizyon ve sinema için ayrıca hükme yer verilmemiştir.¹⁵¹

Anayasa Mahkemesi basın özgürlüğü gibi, radyo-televizyon özgürlüğünün de sınırsız bir özgürlük olmadığını düşünmektedir. Mahkemenin 1987 yılında verdiği bir kararında, şu ifadelere yer verilmektedir: “Ülkemizde devlet tekeli ve kamu denetimi altındaki radyo ve televizyon yayınları dışında kalan araçlardan pek çoğunun yaptığı ticari amaçlı yayınların, giderek ulusal yararlar açısından sakıncalı boyutlara ulaştığı, bir başka deyişle ‘muzır’ (zarar verici) bir nitelik kazandığı görülmektedir. Saldırganlığı, alkol ve sigara içmeyi, kumar oynamayı, uyuşturucu madde alışkanlığını, fuhuş ve pornografik seks serüvenlerini, yayınlarının çekici özü haline getiren, böylece güçlü

¹⁴⁹ Sınar, 48.

¹⁵⁰ İ. Giritli, *Günümüzde Haberleşme, Olaylar, Sorunlar-Gözlemler*, DER Yayınları, İstanbul 1988, 18.

¹⁵¹ İçel, Ünver, 36.

adam imajına yönelik özendirici ve yanıltıcı mesajlar taşıyan yayınların, çocukları ve gençleri ‘iyi insan’ ve ‘iyi yurttaş’ olma idealinden uzaklaştırdığı kaygıyla izlenmektedir.¹⁵²

Bilişim sisteminin işleyişinin bozulması veya işleyişinin engellenmesi veya verilere bir şekilde zarar verilmesi suçlarında korunan hukuki yarar bir yandan sayılan olguların sahibi yönünden maddi bir değerinin bulunması nedeniyle mülkiyet hakkı, diğer yandan bu sistem ve bu sistem içerisinde sahibine özel bilgiler ve sırlar içeren verilerin mahremiyetinin korunması yani bir nevi özel hayatın gizliliğinin korunmasıdır. Ancak temel olarak korunan hukuki yarar; Avrupa Konseyi siber Suç Sözleşmesi’nin 4.ve 5.maddelerinin dayanak raporlarında belirtildiği üzere bilişim sistemi kullanıcılarının ve operatörlerinin, fonksiyonlarına uygun şekilde bu sistemlerini kullanma hakları ile bilişim sistemlerinin sağlıklı çalışmalarının sağlanabilmesidir¹⁵³. Bilişim sistemi biraz daha özel bir kesime yönelik gibi görülürken, daha geniş bir kitleyi ilgilendiren ve tarihi itibarıyla daha eskiye dayanan bir diğer konu ise basın özgürlüğüdür.

Basın özgürlüğü, basın açısından habere ulaşma ve toplama, düşünce ve kanaatleri açıklama ve tüm bunları yayabilme, okuyucu açısından ise haber alma serbestisini içermektedir. Basın özgürlüğünün birbirini tamamlayan iki ana boyutu bulunmaktadır. Birincisi, basının siyasi iktidar karşısında özgür olması, en az birincisi kadar önemli olan diğeri ise basının kendi içindeki özgürlüğüdür.

3.3. AİHM VE TÜRK ANAYASASINDA HABERLEŞME HÜRRİYETİ

Gerek 1961 Anayasası gerekse 1982 Anayasası, temel hakları “Kişinin Hakları ve Ödevleri”, “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” ve “Siyasi Haklar ve Ödevler” olarak kategorize etmiştir. Haberleşme özgürlüğü temel haklardan olmasından dolayı gerek 1961 Anayasası’nın “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı İkinci Bölümü’nün 17. maddesinde gerekse 1982 Anayasası’nın İkinci Bölümü’nün 22. maddesinde

¹⁵² Ö. Gedik, *Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, 33.

¹⁵³ S. Yetim, E. Aycı, *Kamu Bilgi İşlem Merkezi Yöneticilerinin Cezai Hukuki ve İdari Sorumlulukları*, Kamu Bilişim Platformu XI 3. Belge Grubu, Nisan 2009, 34

düzenlenmiştir¹⁵⁴. Anayasanın 17. maddesi ile, kişinin dilediği kimselerle dilediği biçimde iletişimin engellenmemesi ve bu iletişimlerin tarafların rızası olmaksızın bunlar dışındaki kimselerin müdahalesinden korunması esası getirilmiştir. Bu temel hak ve özgürlüğe, ancak kanunun öngördüğü durumlarla sınırlı olarak hakim kararıyla iletişimin gizliliği ve dokunulmazlığına istisnai müdahale edilebilir.¹⁵⁵

Haberleşme hürriyeti kavramı, özellikle 20. yüzyılın sonlarında ön plana çıkan bir kavram olup, günümüzde üzerinde pek çok tartışmanın yapıldığı bir konudur. Temel hak ve hürriyetler içerisinde değerlendirilen haberleşme hürriyeti, sınırları her ne kadar yasalarla belirlense de, Ceza Kanunu'ndaki bazı uygulamalar nedeniyle ciddi eleştiriler alan bir konu olmuştur. Ülkemizde 1982 Anayasası'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin hangi koşullarda sınırlandırılabilceği ifade edilmiştir. Maddeye göre:

“Madde 13. - Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğinin, Cumhuriyetin, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunlarla sınırlandırılabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir.

Her ne kadar temel hak ve hürriyetler bağlamında görülse de, Anayasada özel hayatın gizliliği ve korunması konusunda ele alınan haberleşme hürriyetini, ayrı bir şekilde ele alınması nedeniyle, temel hak ve hürriyetler kapsamında değerlendirmeyen görüşler de mevcuttur. Öte yandan ülkemizde haberleşme hürriyeti, 1982 Anayasası'nın “Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması” başlığı altında A ve C alt başlıklarında, 20 ve 22. maddelerinde düzenlenmiştir. İlgili maddelere göre:

“MADDE 20. - Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

¹⁵⁴ Mert, 41.

¹⁵⁵ E. Şen, *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Yayınları, İstanbul 2010, 98.

MADDE 22. - Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

Anayasa koyucu, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olmanın tek başına bir anlamı olmayacağını öngörmüş ve oluşan düşünce ve kanaatin açıklanmasının ve yayılmasının, diğer kişilerin düşünce ve kanaatlerinin oluşması açısından gerekli olduğu kadar, düşünce ve kanaat özgürlüğünün sahip olunan düşünce ve kanaatleri açıklayıp yayma olanağı tanınmadan bir anlamı olmayacağından hareketle, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü Anayasal güvenceye almıştır. Anayasanın 26. maddesinde yer alan düzenlemeye göre; "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir."¹⁵⁶

Görüldüğü gibi ister temel hak ve hürriyetler kapsamında değerlendirilsin, isterse özel hak olarak değerlendirilsin haberleşme hürriyeti, gerek özel hayatın gizliliği ve korunmasında, gerekse haberleşme hürriyeti adı altında anayasal olarak güvence altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de, özel hayatın gizliliği ve haberleşme özgürlüğüne saygı hakkı konusundaki 8. maddede haberleşme hürriyeti güvence altına alınmıştır. İlgili maddeye göre:

1. Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzeninin korunması, suç

---

¹⁵⁶ Çolak, 19

işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1950 tarihli ve 6366 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur. 28 Ocak 1987 tarihinde AİHS kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını tanımıştır. 22 Ocak 1990 tarihinde ise Türkiye Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin zorunlu yargılama yetkisini kabul etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Özel hayatın ve aile hayatının korunması" kenar başlık 8'inci maddesi iki fıkradan oluşmaktadır. Birinci fıkrada "herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir." hükmü yer almaktadır. Sınırlandırılmasına ilişkin ilkeler ise ikinci fıkrada düzenlenmektedir. Buna göre haberleşme özgürlüğü; meşru amaçlar için, kanunla, demokratik bir toplumda gerekli ve zorunlu olmak kaydıyla ve orantılı olarak sınırlandırılabilir. Maddede oldukça soyut ve geniş şekilde düzenlenen haberleşme özgürlüğünün içeriği, Mahkeme içtihatlarıyla doldurulmakta ve güncelliği korunmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de, 8. Madde'nin 1. fıkrası olan birinci bölümde, devletin bir birey için teminat altına aldığı hakların tam olarak hangileri olduğu belirtilirken, maddenin 2. fıkrası olan ikinci bölümde, bazı şartlarda kamu yetkililerinin 8. Madde'deki haklara müdahale etmesinin kabul edilebileceği belirtilmiştir. Yasada, söz konusu hakların mutlak olmadığı ifade edilir. 8. Madde 2. fıkrada, aynı zamanda 8. Madde 1. fıkrada belirtilen haklara kamu yetkililerinin hangi şartlarda yasal olarak müdahale edebileceği de belirtilmiştir. Sadece kanunlara uygun olan ve 8. Madde 2. fıkrada belirtilen meşru hedeflerin birine veya birden fazlasına ulaşmak için demokratik bir toplumda gerekli olan müdahaleler, bireyin 8. Madde haklarının devlet tarafından kabul edilebilir bir biçimde sınırlandırılması olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla gerek 1982 Anayasası'nda, gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde, haberleşme hürriyeti mutlak bir hak olarak görülmeyip, devletin gerekli durumlarda bu hak üzerinde tasarruf sahibi olabileceği vurgulanmaktadır.

Öte yandan, bütün medeni ülkelerde iletişimin denetlenmesi, bireyin anayasa ile güvence altına alınmış olan temel hak ve özgürlüklerine bir müdahale olarak

değerlendirilmektedir. Örneğin Almanya, Avusturya ve İsviçre’de haberleşmenin gizliliği doğrudan doğruya anayasa ile garanti altına alınmış olup, Fransa’da özel hayatın gizli alanının kapsamlı olarak korunmasını sağlayan kişisel özgürlük hakkı yazılı olamayan bir anayasal hak olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁷ Her ne kadar gelişmiş ülkelerde iletişimin denetlenmesi bir anayasal hakkın ihlali olarak görülse de, bu konuda AİHM’ ye yapılan başvurular farklı olarak değerlendirilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 8. madde kapsamında yapılan başvuruları değerlendirirken iki aşamalı bir değerlendirme yapmaktadır. Birinci aşamada, 8’inci maddenin uygulanabilirliği denetlenmekte olup, AİHM’ye bir şikâyetle bulunulduğunda, şikâyetin maddenin birinci fıkrasında korunan haklardan birinin kapsamına girip girmediği, giriyorsa, devletin bu konuda pozitif yükümlülüğü var mı ve söz konusu yükümlülük yerine getirilmiş mi konuları incelenmektedir. Bunu müteakip aşama ise yapılan müdahalenin maddenin ikinci fıkrasına uygun olup olmadığıdır. İkinci aşamada 8’inci maddede düzenlenen haklara müdahale edilip edilmediği; edilmişse, bu müdahalenin kanunlara uygun olup olmadığı; müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığı ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı konuları incelenmektedir. AİHM’in değerlendirmesinde de, haberleşme hürriyetinin mutlak bir hak olmadığı, bu hakkın sınırlandırılabilir koşullarda sınırlandırılabilirdiği görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin, bir anlamda tesadüfen elde edilen delilleri de irdeleyen Kruslin/Fransa kararına konu olan olayda, başvuru, telefonu dinlenmekte olan bir yakınının evinde, onun telefonundan konuşmuş ve bu şekilde elde edilen konuşmalar delil olarak kullanılmıştır. Diğer bir deyişle, alınan iletişimin denetlenmesi kararı Kruslin ile ilgili değildir. Bu nedenle, dinlenen telefonda yaptığı konuşmalardan elde edilen deliller, tesadüfen elde edilmiş sayılmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi her ne kadar ihlal kararı vermiş ise de, henüz “şüpheli veya sanık statüsüne girmiş olmadığı için, hakkında iletişimin dinlenmesi kararı verilmiş olmayan kişiler” hakkında elde edilen tesadüfi delillerin hukuka uygunluğu sorunu ortaya çıkmıştır. Teknik izlemeden delil elde edilmesi istisnai bir yöntemdir. CMK istisnai bir delil araştırma yöntemi olması nedeni ile, iletişimin dinlenmesinden elde edilen tesadüfi delillerin kullanılma koşullarını düzenlemiştir (CMK 138/2). Şüpheli konumuna girdiği

¹⁵⁷ R. Erdem, *Ceza Muhakemesinde Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri*, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, 126.

için, iletişiminin dinlenmesi kararı verilmiş olan bir kişi ile konuşan, henüz “şüpheli” konumunda olmayan bir kişinin katalog suçu işlediği şüphesi ortaya çıkarsa, bu tesadüfi bilginin ileride “delil” olarak kullanılması mümkündür. Fakat, hakimin dinleme kararını verdiği sırada, hakkında dinleme kararı verilen kişi henüz şüpheli konumuna girmemişse, yani CMK 160.maddesi uyarınca Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma başlatılmadan iletişimin dinlenmesi kararı verilmiş ise, bu karar hukuka aykırı bir karardır.

Mahkeme kişiler arasındaki mektupların zaptı ve açılması veya telefon konuşmalarının dinlenilmesi veya kaydolunması gibi haberleşme özgürlüğüne müdahale sayılabilecek eylemler yanında; potansiyel haberleşme olanaklarının da engellenmesi niteliğindeki ceza ve tutukevinde bulunan kişilerin yakınlarıyla haberleşmesini de 8. maddenin kapsamında değerlendirmiştir.¹⁵⁸

AİHS'nin 8. maddesinin birinci fıkrasıyla getirilen haberleşme hakkı, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen şartlar dâhilinde sınırlanabilecektir. Bu maddeye göre:

“Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.”

Mahkeme 8. maddeyle önüne gelen uyuşmazlıklarda üç aşamalı bir inceleme yapmaktadır. Müdahalenin meşruluğunu araştıran mahkemeye göre;

- *Sınırlama, maddede belirtilen sınırlı sayıdaki amaçlardan birine yönelmeli*
- *Sınırlama yasada öngörülmüş olması*
- *Sınırlama demokratik toplumda gerekli olmak şartıyla gerekli olduğu ölçüde yapılması gerekmektedir.*

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 17. Maddesine göre:

¹⁵⁸ A. F. Gölcüklü, Ş. Gözübüyük, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 9.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, 342.

“Hiç kimsenin, özel yaşamı, aile yaşamı, konutu ya da haberleşmesi keyfi ya da hukuka aykırı müdahaleye; onuru ve şöhreti hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılamaz”(m.17/1). “Herkesin, bu tür müdahale ya da saldırılara karşı hukuken korunmasından yararlanma hakkı vardır”(m.17/2).

“Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz kalmaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.”

Bunların yanı sıra T.C. Anayasası'nın 22. maddesinde herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu belirtilmektedir. Ancak ulusal güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması nedenlerine dayalı olarak hâkim kararıyla gizlilik kuralının askıya alınabileceği ifade edilmiştir.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1954'de onaylamış ve onay belgesinin 18 Mayıs 1954'de Avrupa Konseyi Genel Sekreterine verilmesiyle birlikte sözleşme artık iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir. Türkiye daha sonra, 28 Ocak 1987'de bireysel başvuru hakkını, 22 Ocak 1990'da da, o tarihte seçimlik olan, divanın zorunlu yargı yetkisini tanımış, böylece sözleşme Türkiye açısından tam olarak işler hale gelmiştir. Anayasamızın 90. maddesinin son fıkrasına göre, “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz.” Bu nedenle, milletlerarası anlaşmalar Anayasa yargısı denetiminin dışındadır ve diğer kanunların üstündedir.¹⁵⁹

Bizim de tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu kurala bağlanmıştır. Bu hakka bir kamu otoritesinin müdahalesinin, ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ekonomik refah, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın, ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda gerekli olan ölçüde ve kanunlarla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabileceği belirtilmiştir.

---

¹⁵⁹ Geleri, 15.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, casusluk suçları hariç 250. maddesinin 1. fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçları işlenmesinin önlenmesi amacıyla, 2559 sayılı Kanunun ek 7 ve 2803 sayılı Kanunun ek 5. maddeleri uyarınca Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı, 5271 sayılı CMK'nın 135 ila 138. maddeleri ile sınırları belirlenen çerçevede ve sadece kendi sorumluluk alanları ile sınırlı olarak telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması yönünde hâkim kararı alabilir veya sonradan hakim onayına sunulmak üzere yazılı emir verebilirler.

Anılan yasal düzenlemelerin amaç, kapsam ve gerekçesi birlikte nazara alınıp değerlendirildiğinde; Amacı ne olursa olsun hiçbir kuruma demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan insanlar şüpheli görülerek ülke genelini kapsayacak şekilde yetki verilemeyeceği, anılan kanunların ilgili maddeleri gereğince talepte bulunan kolluk birimlerinin buldukları yerler itibariyle yetkili olan ve 5271 sayılı CMKnun 250. maddesinin 1. fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemesi üyelerinin kendi yargı çevreleri ile ilgili karar vermeleri gerektiği, sınırsız bir yetki verilmesi suretiyle iletişimin tespit edilerek dinlenilmesine karar verilemeyeceği, yasa koyucunun amacının da bu olduğu açıktır.¹⁶⁰

3.4. HABERLEŞME HÜRRİYETİNİN KORUNMASI

Toplumsal bir varlık olan insan diğer insanlarla iletişim içine girmektedir. Tarihsel süreç içerisinde geçerli olan bu durum günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle insanların iletişim şekillerini arttırmıştır. Teknolojinin bu baş döndürücü ilerlemesi insanların özel hayatlarının ve özel hayatın bir parçası olan haberleşme hürriyetinin ihlallerini arttırmıştır. Bu anlamda haberleşme hürriyetinin sağlanması ve korunması yaşamamızın önemli bir parçası haline gelmiştir.¹⁶¹

Basın özgürlüğü kitle iletişim hukukunun temelini oluşturmaktadır. Basın özgürlüğü denildiğinde ilk akla gelen gazeteler olsa da, basın özgürlüğü denilince gelen olarak kitle iletişim faaliyetleri kastedilmektedir. Basın özgürlüğü kapsamında yazılı, sesli ve sesli-görsel kitle iletişim faaliyetlerinin bütünü Anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

¹⁶⁰ T.C.Yargıtay 9.Ceza Dairesi 2008/874 E.,2008/7160 K,4.6.2008 T. Kararı

¹⁶¹ Mert, 39

Basın kavramı genel olarak yazık basın, görsel işitsel basın olarak iki başlık altında değerlendirilmektedir.¹⁶²

Haberleşme özgürlüğü, kişinin dilediği kimselerle dilediği biçimde haberleşmesinin engellenmemesi ve bu haberleşmeye ilgili kişi veya kişilerin izin veya onayı olmadıkça müdahale edilmemesi gerektirir.¹⁶³

Ulusal ve uluslararası nitelikteki tüm belgelerde yer alan haberleşme hürriyeti ile özel hayatın gizliliği hakkına, demokratik toplumda zorunlu gereksinimler çerçevesinde ve yasal düzenlemelerle birtakım sınırlamaların getirilmesi zorunludur.¹⁶⁴

Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahaleler bu özgürlüğün gerek uluslararası mevzuatta ve gerekse ulusal mevzuatta düzenlenmesini ve korunmasını sağlamıştır. Her şeyden önce haberleşme özgürlüğü özel hayatın bir parçasıdır.¹⁶⁵

3.4.1. Yasal Düzenlemeler

Anayasa'nın 22. maddesinde kullanılan "haberleşme hürriyeti" kavramı, esasen "haberleşmenin gizliliği" ve "posta dokunulmazlığını" ifade etmekte olup, gazete, televizyon ve radyo gibi araçlarla yapılan kitle haberleşmesine ilişkin hürriyetlerin, burada ele alınan mektup, telgraf, telefon gibi özel haberleşmeye ilişkin hürriyetlerle doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Anayasa'nın "haberleşme" kavramını kullanmış olması sebebiyle kamuya kapalı olarak mektup, telefon, telefaks, telgraf, çağrı cihazı, elektronik posta ve bilgisayar gibi araçlarla yapılan her türlü kişisel iletişim anayasal güvence altına alınmıştır.¹⁶⁶

Anayasa Mahkemesi de 4.4.1929 tarihli, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 94. maddesinin Anayasa'nın Başlangıcının 5. ve 8. paragraflarıyla, 20. maddesine aykırılığı nedeniyle itiraz yoluyla iptalinin istendiği başvuruda verdiği kararda özel hayatın gizliliği ile ilgili olarak şöyle demiştir ; "*Özel hayatın korunması her şeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne*

¹⁶² Çolak, 19

¹⁶³ Kaboğlu, 297

¹⁶⁴ E. Şen, "Türk Hukukunda Telefonların Gizlice Dinlenmesi Sebebiyle Gündeme Gelen Hukuka Aykırılık Sorunu Ve Kişi Haklarına Keyfi Müdahaleler", Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İÜHF Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını No:8 İstanbul 1999, 729

¹⁶⁵ Gölcüklü, Gözübüyük, 341

¹⁶⁶ Şen, 729

serilmemesi demektir. Orada cereyan edenlerin yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini istemek hakkı, kişinin temel haklarından biridir. Bu niteliği sebebiyledir ki, özel hayatın gizliliğine dokunulmaması, insan haklarına ilişkin beyanname ve sözleşmelerde korunması istenilmiş, ayrıca tüm demokratik ülke mevzuatında açıkça belirlenen istisnalar dışında bu hak devlet organlarına, topluma ve diğer kişilere karşı korunmuş tur. İnsanın mutluluğu için büyük önemi olan özel hayata saygı gösterilmesi hakkı onun kişiliği için temel bir hak olup yeteri kadar korunmadığı takdirde kişilerin ve dolayısıyla toplumun kendini huzurlu hissedip güven içinde yaşaması mümkün değildir. Bu nedenlerle söz konusu gizliliği çeşitli biçimde ihlal eylemleri suç sayılarak ceza yaptırımlarına bağlanmıştır”¹⁶⁷

1982 Anayasası'nın 12. maddesine göre “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir”. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasını düzenlemektedir. Bu maddeye göre; “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz”.

Anayasamızın, hak ve hürriyetleri sınırlamaya ilişkin genel ilkelerin belirlendiği 13. maddesinde, 03.10.2001 tarih ve 4709 Sayılı Kanunla önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikten önceki hüküm “Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasa'nın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz. Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir” şeklindeydi. Yapılan değişiklikle söz konusu madde metni “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın, yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,

¹⁶⁷ Yargıtay E.1986/24, K.1987/8, K.T. 31.03.1987 tarihli karar

Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz” şeklinde düzenlenmiştir.

Yapılan bu değişikliklerin ortaya çıkardığı sonuçlar irdelendiğinde aşağıdaki sonuçlara varılmaktadır¹⁶⁸:

1. Bütün hak ve hürriyetler için kabul edilen genel sınırlama nedenleri kaldırılarak sadece o hak ve hürriyet için öngörülen sınırlama nedenlerine bağlılık esası getirilmiştir. Örneğin, yerleşme ve seyahat özgürlüğünün sınırlandırılması sebepleri arasında milli güvenlik, kamu düzeni, genel ahlak gibi sebepler sayılmamıştır. Değişiklikten önce bu genel sebeplere dayanılarak da seyahat özgürlüğü sınırlandırılabilmekteydi, artık bu genel sebeplere dayanılarak yerleşme ve seyahat özgürlüğü sınırlandırılmayacak, sadece ilgili maddede belirtilen sebeplerle sınırlandırma yoluna gidilebilecektir. Bu düzenlemeyle sınırlandırma sebeplerinde önemli bir daraltma yapılmıştır.

2. Hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması sırasında o hak ve özgürlüğün özüne dokunmama ilkesi benimsenmiştir. Böylece temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasını imkânsız kılacak derecede sınırlandırmanın yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

3. Anayasamızın belirlediği bir diğer yeni kriter ise “ölçülülük” ilkesidir. Bu ilke temel hak ve hürriyetlere müdahale edilmesi ile istenen amaca ulaşmak için elverişli, gerekli ve oranlı araçlara başvurulması, kamu yararının oluşturduğu talepler ile bireyin temel haklarının korunması gereği arasında adil bir denge oluşturulmasıdır.

12.09.2010 yılında halkoyuna sunulan ve halkoyu sonucu kabul edilen 07.05.2010 tarihli 5982 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 1982 Anayasası'nın 20. maddesine şu fıkra eklenmiştir: “Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

¹⁶⁸ M. M. Yardımcı, *Amerika Birleşik Devletleri Hukuku, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları ve Türk Hukukunda İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2008, 164.

3.4.2. Cezai Hükümler

5809 sayılı “Elektronik Haberleşme Kanunu’nun “Cezai Hükümler” başlıklı 63. maddesinin üçüncü fıkrasına göre “Elektronik haberleşme hizmeti vermek üzere yetkilendirilmiş bulunan işletmecilerin personelinin, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Kitabının İkinci Kısımının Dokuzuncu Bölümünde düzenlenen, özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçları işlemesi halinde haklarında bu bölümde öngörülen cezalara hükmolunur. Ancak 137. maddeye göre yapılacak artırımı bir kat olarak uygulanır.”

Bilgi Edinme Kanunu’nun 21.maddesinde özel hayatın gizliliği ile ilgili olarak düzenleme bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre, kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır. Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir¹⁶⁹.

5237 sayılı TCK’nın İkinci Kitap, İkinci Kısım, Dokuzuncu Bölümünde “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” başlığı altında kanunun 132 ve 140. maddeleri arasında düzenlemeler getirmiştir. Kanunun “**Haberleşmenin gizliliğini ihlal**” başlıklı 132. maddesine göre;

“Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlâl eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu gizlilik ihlâli haberleşme içeriklerinin kaydı suretiyle gerçekleşirse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Kişiler arasındaki haberleşme içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kendisiyle yapılan haberleşmelerin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın alenen ifşa eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

---

¹⁶⁹ Mert, 37.

Kişiler arasındaki haberleşmelerin içeriğinin basın ve yayın yolu ile yayınlanması hâlinde, ceza yarı oranında artırılır.” denilmektedir.

Kanunun “*Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması*” başlıklı 133. maddesinde:

“Kişiler arasındaki alenî olmayan konuşmaları, taraflardan herhangi birinin rızası olmaksızın bir aletle dinleyen veya bunları bir ses alma cihazı ile kaydeden kişi, iki aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Katıldığı aleni olmayan bir söyleşiyi, diğer konuşanların rızası olmadan ses alma cihazı ile kayda alan kişi, altı aya kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiillerden biri işlenerek elde edildiği bilinen bilgilerden yarar sağlayan veya bunları başkalarına veren veya diğer kişilerin bilgi edinmelerini temin eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu konuşmaların basın ve yayın yoluyla yayınlanması hâlinde de, aynı cezaya hükmolunur.” denilmektedir.

Yine kanunun “*Özel hayatın gizliliğini ihlal*” başlıklı 134. maddesinde ise:

“Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlâl eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlâl edilmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiilin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, ceza yarı oranında artırılır.” diye söz edilmektedir.

Devletin yargı organlarının faaliyetlerinden sorumlu olup olmayacağı tartışılırken organik değil fonksiyonel bir ayrıma gidilmektedir. Bunun sonucu olarak, yargı makamlarının idari nitelikteki faaliyetlerinin tam yargı davasının konusu olacağına dair bir fikir birliği olduğunu söylemek mümkündür. Ancak burada öncelikli olarak incelenmesi gereken konu, mahkemelerin telefon dinleme konusunda verdikleri kararların bir yargı faaliyeti olduğu kabul edildiğinde bu faaliyetten dolayı devletin sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Türkiye’de devletin yargı faaliyetlerinden dolayı sorumlu olup olmayacağı sorunu çok sınırlı bir şekilde tartışılmış, yargı yerlerinin bu konudaki cevabı ise genellikle olumsuz olmuştur. Öğretide ise devletin yargı yerlerinin

faaliyetlerinden dolayı sorumluluğu konusunda genelde üç görüş ileri sürüldüğü görülmektedir. İlk görüşe göre devlet hiçbir şekilde yargı faaliyetlerinden dolayı sorumlu tutulamaz. İkinci görüşe, göre devletin yargı fonksiyonunun faaliyetlerinden dolayı olarak sorumlu tutulması mümkündür. Nihayet üçüncü görüşe göre devlet hakimlerin davranışlarından dolayı doğrudan sorumlu tutulabilir.¹⁷⁰

3.5. İLETİŞİM VE İLETİŞİMİN DENETLENMESİ

Teknolojik ve bilimsel gelişmeler sayesinde iletişime müdahale ve bu yolla bazı delillere ulaşma olanağı, suçun ispatında önemli bir nokta olarak ortaya çıkmakla birlikte, konunun kötüye kullanılabileceği kuşkusunu da her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenlerle iletişimin denetlenmesi, özel ve sıkı bazı koşulların varlığı halinde başvurulabilecek tedbirler olarak düzenlenmiştir. Denetleme kapsamı içerisinde farklı hukuki statüye sahip tedbirler yer almaktadır. Bu tedbirler arasında iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbiri, uygulanma koşulları bakımından en sıkı koşullara tabi olan tedbirdir.

3.5.1. İletişim Kavramı ve İletişimin Denetlenmesi

İletişim, Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde; 1. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim. 2. Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, iletişim olarak tanımlanmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen denetlemeye konu olan iletişim kişiler arasında telefon görüşmeleri, cep telefonu ile mesaj, fotoğraf ve bilgi gönderilmesi, internet üzerinden yapılan haberleşme, bilgi paylaşımı ve mesajlaşma gibi yukarıda tanımlanan telekomünikasyon vasıtalarıyla yapılan iletişimidir.¹⁷¹

Anayasamızın “Kişi Hakları ve Ödevleri” başlıklı İkinci Bölümünün 4. numaralı alt kesiminde, özel hayatın gizliliği ve korunması üç madde ile belirtilmiştir. Bu 20,21 ve 22. maddelerin kenar başlıkları “Özel Hayatın Gizliliği”, “Konut Dokunulmazlığı”

¹⁷⁰ K.Altıparmak, “Büyük Biraderin Gözetiminden Çıkış: Telefonların İzlenmesinde Devletin Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 63 Mart-Nisan 2006, 29.

¹⁷¹ H. Kıvrıl, “Ceza Yargılamasında İletişimin Tespiti”, *TAAD*, 1(3), Yıl:1, 20 Ekim 2010, 301-324.

ve ‘‘Haberleşme Hürriyeti’’dir. Dolayısıyla habeleşme hürriyeti, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı ile birlikte değerlendirilmektedir.¹⁷²

İletişimin tespiti kavramı da, iletişimin denetlenmesi tedbirinin bir parçası olarak görülebilir. İletişimin içeriği dışında kalan bilgiler iletişimin yapıldığını göstermektedir. İletişimin içeriği dışında kalan bilgilerin tek başına hüküm vermek için yeterli olmayacağı düşünülse de, kişilerin haberleşme hürriyetine sınırsız bir müdahale anlamına geleceğinden, bu tarz bir düşünce kabul edilemez. Küreselleşme ile birlikte hayatın birçok yönünün hızlanması ve çeşitlenmesinin yanında suç oranları ve nitelikleri de küresel bir boyut kazanmış, bu gelişmeler organize suç dünyasını da canlandırmış ve büyütülmüştür.¹⁷³

Günümüzde devletler, son derece kompleks yapıları terörist ve organize suç örgütleri ile karşı karşıyadır. Bu düşmana karşı başarılı olabilmek için, geleneksel güvenlik yapılanmalarına yeni ve özel bazı birimlerin eklenmesi gerekmiştir. Bunun yanında suçla mücadelede kullanılan klasik yöntemlerin güçlendirilmesi ve yeni bazı tedbirlerin hayata geçirilmesi zorunluluğu duyulmuştur. Demokrasiler, zayıflık göstermeksizin ve ilkelerinden ödün vermeksizin terörizm ve diğer örgütlü suçlarla daha etkin yollarla mücadele etmek zorundadırlar.¹⁷⁴

Son yıllarda işlenen bazı suç türleriyle ilgili delil elde etmek son derece zor, bazen de imkânsız olabilmektedir. Klasik ceza muhakemesi tedbirleri ile, bu nitelikteki suçlarla ve özellikle örgütlü suçlarla etkin mücadele mümkün olamamaktadır. Suçlular veya suç organizasyonları, özellikle başta terör amaçlı olmak üzere örgütlü olarak hareket eden gruplar, bilişim alanındaki teknolojik imkânlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. Buna karşılık olarak, güvenlik görevlilerinin suçun işlenmesinden öncesini ve işlendikten sonrasını kapsayacak şekilde, suç ve suçlulukla mücadelede çağa uygun yöntemlere başvurmaları gerekmektedir.¹⁷⁵

Teknolojik ve bilimsel gelişmeler, suçların takibi ve suçluların yakalanmasında yeni kapılar açmakta, bilimsel bulgu ve tekniklerle suçların önlenmesi, takibi ve

¹⁷² Z. Vatan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi*, Beta Yayıncılık, Ocak 2009, 20.

¹⁷³ E. A. Güvel, *Organize Suç Ekonomisi ve Hukuk Uygulaması*, Roma Yayınları, Ankara 2004, 86.

¹⁷⁴ Ahmet, Polat, ‘‘Fransa’da Terörizme Karşı Mücadele’’, *Polis Dergisi*, Sayı 46 Ekim-Kasım Aralık, 2005, 204-205.

¹⁷⁵ V. Baltacı, *Yeni TCK ve CMK’da Terör Suçları ve Yargılaması*, Seçkin Yayınları, Ankara 2007, 357.

faillerin yakalanması ve cezalandırılması kolaylaşmaktadır.¹⁷⁶ Denetleme, kontrol etme, teftiş etme ve inceleme anlamlarını da içeren geniş kapsamlı bir kelimedir. Yasa koyucu CMK'nın 135. maddesinde denetimin tanımına veya denetimden ne anlaşılması gerektiğine dair bir düzenlemeye yer vermemiştir. Madde başlığında iletişimin tespit edilmesi, dinlenmesi ve kayda alınması tedbirlerine yer verilmiş, maddenin içeriğinde ise sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve mobil telefonun yerinin tespiti terimleri de denetim kavramı kapsamında kabul edilmiştir. O halde iletişimin denetlenmesi tabirinden 135. maddede düzenlenen ilet işimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve mobil telefonun yerinin tespiti işlemlerini anlamak gerekir.¹⁷⁷

İletişimin denetlenmesi, telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilen her türlü iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi işlemlerini içine alan bir üst kavramı ifade etmektedir. Bu anlamda iletişimin denetlenmesi tedbiri her türlü telefon, telgraf, teleks, faks, telsiz ve internet gibi iletişim araçlarını kapsamakla birlikte, kamuoyunda çoğunlukla telefon dinlemesi olarak algılanmakta, bilinmekte ve tartışmalar bu çerçevede yapılmaktadır. Günümüzde faks ve telsiz gibi cihazlar genelde sınırlı kullanım alanına sahip iken sabit ve cep telefonları hemen herkes tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, olağan ve yaygın iletişimin telefonlar yoluyla yapılması nedeniyle, bu tedbir uygulamada sabit ve cep telefonları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yönü itibarıyla, iletişimin dinlenmesi ve tespiti dendiğinde hemen herkesi ilgilendirmesi ve yaygın olması nedeniyle akla hemen telefon dinleme gelmektedir. Telefon dinleme; telefon yoluyla yapılan haberleşmenin teknik yollarla dinlenmesi ve kaydedilmesidir.¹⁷⁸

İletişimin denetlenmesinde iletişimin dinlenmesi, iletişimin kaydedilmesi, iletişimin tespiti, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve mobil telefonun yerinin tespit edilmesi önemli yer tutmaktadır.

- İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması; telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ile diğer her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemleri,

¹⁷⁶ L. Bayram, "Ses Ve Görüntü Kayıtlarının Türk Hukukundaki Yeri", *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 2001, 2.

¹⁷⁷ Kıvrıl, 301-324.

¹⁷⁸ Geleri, 6.

- İletişimin tespiti; iletişimin içeriğine müdahale etmeden, iletişim araçlarının diğer iletişim araçlarıyla kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemleri,
- Teknik araçlarla izleme; CMK'nın 140. maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlar dolayısıyla yapılan soruşturmalarda, suçun işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyerinin teknik araçlarla izlenmesi, ses veya görüntü kaydının alınması işlemlerini,
- Sinyal bilgisi; Bir şebekede haberleşmenin iletimi veya faturalama amacıyla işlenen her türlü veriyi,
- Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi; İletişimin içeriğine müdahale niteliğinde olmayıp yetkili makamdan alınan karar kapsamında sinyal bilgilerinin iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemlerini,
- Mobil telefonun yerinin tespit edilmesi: Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, hizmeti veren ilgili operatör tarafından baz istasyonları kullanılmak suretiyle bahse konu mobil telefonun yerinin tespit edilmesini, ifade etmektedir.

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi kavramını ise, araya bir vasıta sokulmak suretiyle gerçekleştirilen her türlü haberleşmenin gizlice dinlenmesi ve buradan elde edilen bilgilerin kaydedilmesi ve değerlendirilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Diğer bir tanıma göre ise, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, görüşenlerin bilgisi dışında, görüşmenin dışarıdan uygun teknik araçlarla müdahale edilerek dinlenmesi ve elde edilen bilginin kaydedilmesi ile değerlendirilmesidir.¹⁷⁹

İletişimin denetlenmesi, telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilen her türlü iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi işlemlerini içine alan bir üst kavramı ifade etmektedir. Bu anlamda iletişimin denetlenmesi tedbiri her türlü telefon, telgraf, teleks, faks, telsiz ve internet gibi iletişim araçlarını kapsamakla birlikte, kamuoyunda çoğunlukla telefon dinlemesi olarak algılanmakta, bilinmekte ve tartışmalar bu çerçevede yapılmaktadır. Günümüzde faks

---

¹⁷⁹ Baltacı, 357.

ve telsiz gibi cihazlar genelde sınırlı kullanım alanına sahip iken sabit ve cep telefonları hemen herkes tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca, olağan ve yaygın iletişimin telefonlar yoluyla yapılması nedeniyle, bu tedbir uygulamada sabit ve cep telefonları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yönü itibariyle, iletişimin dinlenmesi ve tespiti dendiğinde hemen herkesi ilgilendirmesi ve yaygın olması nedeniyle akla hemen telefon dinleme gelmektedir. Telefon dinleme; telefon yoluyla yapılan haberleşmenin teknik yollarla dinlenmesi ve kaydedilmesidir.

3.5.2. İletişimin Denetlenmesini Doğuran Haller

Toplumların gelişmesi ve toplumsal ilişkilerin karmaşıklaşmasıyla, suç kavramı da karmaşıklaşmış ve çeşitli boyutlar kazanmıştır. Karmaşık ticari ilişkiler ve organizasyon ilkeleri ışığında, günümüzde suçluluk kavramı ve suç işleme metotları karmaşıklaşmıştır. İnsanoğlu, suç, suçlu ve suça neden olan etkenler ile her zaman mücadele etmeye çalışmış, suçla özel yollarla mücadele etmeye geç de olsa başlamıştır.

Telefonların gizlice dinleme uygulamalarının nedenleri, etkileri ve sonuçları üzerinde hem ulusal hem de uluslararası boyutta bir tartışma sürmektedir. Özellikle özel hayatın gizliliğinin korunması ve haberleşme özgürlüğünün ve gizliliğinin ihlaline yönelik eylemlerin önlenmesi gibi konularda yoğun bir biçimde araştırma yapılarak kapsamlı bir sonuca ulaşmak için uluslararası boyutta çalışmalar yapılmıştır. Dinleme suretiyle özel hayatın gizliliğinin korunması ve haberleşme özgürlüğü ve gizliliği hakkına yönelik ağır saldırılar söz konusu olması nedeniyle birçok ülkede temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla yasal düzenlemelere gidilmiştir.¹⁸⁰

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi tedbiri sanık ve şüpheliye yönelik olarak uygulanmaktadır. Bu durumda tedbir, şüpheli ve sanık dışında kalan üçüncü kişiler için uygulanamaz. Ayrıca tedbirin uygulanacağı şahıs, kanunda sayılan suçlardan birini işlemiş ve hakkında hazırlık soruşturmasına başlanmış bir kişi olmalıdır. Bununla birlikte, iletişimi denetlenen şüpheli veya sanıkla görüşen üçüncü kişilerin iletişimlerinin dinlenmesi ve kaydı da zorunlu olarak söz konusu olmaktadır.¹⁸¹

¹⁸⁰ Coşkun, 47.

¹⁸¹ İ. Polat, *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu

İletişimin denetlenmesi tedbiri suçla mücadelede önemli ve etkili bir yöntemdir. Yapmış olduğu yasadışı faaliyetleri polisin ortaya çıkarmasını önlemede, ortaya çıkması durumunda ise kendi suçluluğunu örtbas etmede yetenekli olan bir suçluyu veya suçlu grubunu ele geçirebilmek için işlenen suçların çok daha ilerisine nüfuz etmek ve teknik yöntemler kullanmak gerekir. Organize ve terör örgütleriyle mücadelede geleneksel soruşturma tedbirlerinin belirli sınırları bulunmaktadır. Bu uygulamalar ile izlenen kişilerin gittikleri yerler ve görüştükları kişiler tespit edilmesine rağmen yapılan faaliyetlerin, görüşmelerin ve toplantıların içeriğini bilmek ve yargılama aşamasında bunlarla ilgili deliller ortaya koyabilmek pek mümkün olmamaktadır. Bu tedbir, karşılaşılabilecek zorlukları ve engelleri aşabilmenin en etkili yollarından biridir.

Türk Hukuku'nda "iletişimin dinlenmesi" (CMK 135) diye adlandırılan bu işlem, Mukayeseli Hukukta "haberleşmenin denetlenmesi" olarak tanımlanmaktadır. Hukuka aykırı olan telefon dinleme, "rıza dışı" olan dinlemelerdir. Eğer konuşmanın taraflarından biri önceden dinlemeye rıza gösterirse fiil hukuka uygun hale gelir. Kayda alınan bir görüşme için taraflara bilgi verilmesi ve rıza gösterilmesi suç vasfını ortadan kaldırır. İletişimin dinlenmesi için ilk sınırlama, katalog suçları oluşturmak ve katalog suçundan dolayı soruşturmanın başlamış olmasını öngörmektir. Eğer, katalog suçu söz konusu değilse, dinleme kararı da verilemeyecektir.

Dinleme tedbirine başvurulması başlıca iki nedene dayanmaktadır. Bunlardan birincisi, adli amaçlı olarak suç delillerinin toplanması, ikincisi ise, ulusal güvenliğin korunması ve sağlanması, suçun önlenmesi ve bu sayede kamu güvenliğinin ve düzeninin sağlanması gibi amaçlarla yapılan idari dinlemelerdir.¹⁸²

3.5.2.1. Resmi Dinlemeler

Resmi dinlemeler genel olarak adli ve idari dinlemeler şeklinde yapılmakta olup, her iki dinleme türü de birinci bölümde değinilen gerek yasal çerçeve, gerekse cezai çerçevede denetim ve korunma altına alınmıştır.

Türkiye'de "İletişimin dinlenmesi ve tespiti" kavramı ilk defa 1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu ile birlikte kullanılmıştır. Daha

---

Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2009, 35.

¹⁸² Şen, 728.

sonra, 4422 sayılı kanunun 2004 yılında yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte bu tedbir 2004 yılında çıkarılan 5271 sayılı Ceza CMK ve PYSK ek md. 7’de değişiklik yapan 2005 tarihli 5397 sayılı kanun ile yeniden düzenlenmiştir. 5271 sayılı CMK’da “iletişimin denetlenmesi” üst başlığı kullanılmıştır. Denetleme kavramı iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi işlemlerini içermektedir.¹⁸³ İletişim dinlemesi kararı için şu şartların aranması gerekir:

a. İletişimin denetlenmesi kararının verildiği sırada soruşturma başlamış olmalıdır.

b. CMK m. 135/6’da sayılan katalog suçlarından birinin veya birden fazlasının işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin var olması gerekir; bu şüphe sebeplerinin olguya dayanması şarttır. Kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığını değerlendirmek Cumhuriyet savcısına ait bir yetkidir.

c. Başka suretle delil elde etmek imkanının bulunmaması gerekir. Esas mahkemesindeki hakim kendisini dosyanın, dinleme kararının verildiği aşamasındaki halini inceleyen bir hakim yerine koyarak, bu aşamada yapılabilecek ve delil elde etmeye yönelik başka işlem bulunup bulunmadığını değerlendirmelidir.

d. İletişimin denetlenmesinden elde edilen deliller beyan delili değildir. Beyan delili olabilmesi için şüpheli veya sanığın haklarını bilerek açıklama yapması gerekir. Dinlemeden elde edilen kayıtlar belirti delili niteliği taşıdığı için, tek başlarına ispat gücüne sahip olmadıklarından, dinlemeden elde edilen bilgilerin ek araştırmalar yapılarak, ayrıca delillendirilmesi gerekir.

3.5.2.2. Adli Dinlemeler

Telefonların gizlice dinlenebilmesi, adli amaçlı nedenlerle, yani işlenen bir suça ait delillerinin ve faillerinin elde edilebilmesi amacıyla yapılabilir. Adli bir olayın meydana geldiğini haber alan Cumhuriyet Savcısı, bunu soruşturmakla görevlidir. Olaya ilişkin delilleri toplamakla yükümlüdür. Suç faillerinin hem lehinde hem de aleyhinde olan hususları araştırarak hazırlık soruşturmasını derinleştirecektir.¹⁸⁴

¹⁸³ Geleri, 7

¹⁸⁴ U. Aydın, *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2006, 14.

İletişimin denetlenmesi tedbiri, Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde 2001 yılında Anayasa’da yapılan temel hak ve özgürlükleri genişletici değişiklikler sonrası, Avrupa Birliği mevzuatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları da göz önünde bulundurularak Türk hukuk sisteminde yeniden ele alınmıştır. Bu bağlamda, o günkü 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu’nu yürürlükten kaldırılarak yerine 2004 yılında 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanunu kabul edilmiştir. İletişimin denetlenmesi 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 135, 136, 137 ve 138. maddelerinde yeniden düzenlenmiştir. CMK’nun 135/1. maddesinde:

“Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır” denilmek suretiyle bu tedbirin temel çerçevesi ortaya konmuştur.¹⁸⁵

Dolayısıyla suç veya suça teşebbüs olmadan yapılacak dinleme PVSK Ek Madde 7, Jandarma Teşkilatı Kanunu Ek Madde 5 ve Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu m. 6’da düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak işlenmeye başlanmış bir suç olmaksızın kişinin muhaberat hürriyetine müdahale içeren bu tür yöntemler, suç, tehlike ve zarar önleyici amaçlıda olsa, son derece sınırlı ve şartları ayrıntılı incelenmek suretiyle tatbik edilmelidir.¹⁸⁶

17.05.2011 gün, 2011/9-93 E. Ve 2011/95 K. Yargıtay Ceza Genel kurulu kararına göre; “*Yerel mahkeme tarafından, içeriği hükme esas alınan Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 16.12.2005 gün ve 553 sayılı iletişimin tespiti kararının, 5397 sayılı yasa’nın 2. maddesi ile 2803 Sayılı Yasa ’ya eklenen ek 5. madde uyarınca verilen önleme dinlemesi kararı niteliğinde olması karşısında, bu şekilde ulaşılan bulgular, yukarıdaki açıklanan ilkeler doğrultusunda ceza yargılamasında delil olarak*

¹⁸⁵ Geleri, 23.

¹⁸⁶ E. Şen, “Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 86(2), 2012, 20-21

kullanılmayacağından ve bu bulgulara dayalı hüküm kurulamayacağından, Yerel Mahkemece; sanığın örgütsel konumu hakkında kolluktan güncel bilgiler alındıktan ve silahlı terör örgütü adına faaliyette bulunduğu istihbari bilgisi üzerine, hakkında 5397 Sayılı Yasa'ya dayalı olarak önleme dinlemesi kararı verilen sanık Y ile ilgili soruşturma evrakı da getirtilip incelendikten sonra, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi sonucunda ulaşılan bulgular dışındaki somut deliller değerlendirilerek, sanığın hukuksal durumunun tayin ve takdiri gerekmektedir".¹⁸⁷

Telefonların gizlice dinlenebilmesi, adli amaçlı nedenlerle, yani işlenen bir suçta ait delillerinin ve faillerinin elde edilebilmesi amacıyla yapılabilir. Adli bir olayın meydana geldiğini haber alan Cumhuriyet Savcısı, bunu soruşturmakla görevlidir. Olaya ilişkin delilleri toplamakla yükümlüdür. Suç faillerinin hem lehinde hem de aleyhinde olan hususları araştırarak hazırlık soruşturmasını derinleştirecektir. Adli dinlemede organize suç ve suçluluğun uluslararası bir nitelik kazanması ve suçlulukta profesyonelleşme devletleri, bu nitelikteki suçlarla mücadele ederken, daha etkin ve teknik mücadele yöntemlerine başvurmaya itmektedir. Organizasyonun işlediği suçun mağduru, suç tek bir fail tarafından değil, organizasyon tarafından hazırlanmış ya da işlenmiş olduğu için daha fazla zarar görür. Yine suç çokluğu ve verilen zararın sürekli artması nedeniyle toplumsal düzen de sonuç olarak daha fazla zarar görebilmektedir. Bütün bu durum, organize suçluluğu toplumsal düzen için özellikle tehlikeli hale getirmekte ve bu onunla mücadelenin ne kadar zor ve fakat zorunlu olduğunu da ortaya koymaktadır.¹⁸⁸

Adli amaçla yapılan telefonların gizlice dinlenmesi suretiyle elde edilen delillerin mahkemede kullanılmasının hukukiliği tartışma konusu olduğu gibi; ses kaydeden ve sesin kaydedildiği aygıtların güvenilirliği de tartışılmıştır. Yargı sistemi açısından bir manyetik kasetin içinde geçen konuşmalar, söylenen sözler ve bu sözlerin kime ait olduğu çok önemlidir. Bu kasetlerin çözümünü yapacak inceleme laboratuvarı açısından da, bu sözlerin söyleniş biçimleri, ses tonu ve diğer belirleyici farklar belirleyicilik açısından oldukça önemlidir¹⁸⁹. CMK'nın 135 ve devamı maddelerinde düzenlenen adli amaçlı iletişimin denetlenmesinin uygulanma koşulları şu şekilde özetlenebilir:

¹⁸⁷ 17.05.2011 gün, 2011/9-93 E. Ve 2011/95 K. Yargıtay Ceza Genel kurulu

¹⁸⁸ Aydın, 5

¹⁸⁹ M.S. Eren, *Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Telefon Dinleme*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi),

Tedbir sadece maddede sayılan katalog suçlar için uygulanabilir.

- Tedbirin uygulanacağı evre soruşturma ve kovuşturma evresidir.
- Tedbir ancak katalog suçlardan birisinin işlendiği yolunda kuvvetli suç şüphesinin varlığı halinde uygulanabilir.
- Tedbirin uygulanabilmesi için, başka yolla delil elde edilememesi gerekir.
- Tedbirin uygulanmasına hâkim karar verir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı da karar verebilir. Ancak savcı kararını hâkim onayına sunmak zorundadır.
- Tedbir, kural olarak 3 aylık bir süre için uygulanabilir. Bu süre bir defaya mahsus olmak üzere 3 ay için uzatılabilir. Ancak bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde süre, bir aydan fazla olmamak üzere müteaddit defalar uzatılabilir.
- Adli amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması sırasında; şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verilmesi ya da hâkim onayının alınamaması halinde, uygulamaya Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl son verilir.
- Şüpheli hakkında KYOK verilmesi halinde dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet savcısının denetimi altında en geç on gün içinde yok edilir. Savcının verdiği kararın uygulanması sırasında hâkim onayının alınamaması halinde dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet savcısının denetimi altında en geç on gün içinde yok edilir.
- KYOK verilirse veya savcının verdiği kararın hâkim tarafından onaylanmaması nedeniyle, tedbirin uygulanmasına son verilmiş ve o aşamaya kadar elde edilen kayıtlar imha edilmişse, durum ilgililere bildirilecektir.

3.5.2.3. İdari Dinlemeler

İletişimin idari amaçlı denetimi ulusal güvenlik, kamu düzeninin sağlanması ve suçların işlenmesinin önlenmesi amaçlarıyla yapılmaktadır. İstihbarat amaçlı idari dinlemeler için açık bir yasal düzenleme bulunmadığından güvenlik amaçlı idari dinlemenin anayasal dayanağı olarak, 1982 Anayasası 13.madde ile AİHS 8.maddede

belirtilen sınırlama sebepleri gösterilmekte ve bunların varlığı halinde bu tür önlemlere başvurulabileceği ileri sürülmekteydi¹⁹⁰.

3.5.3. Resmi Olmayan Dinlemeler

Resmi olmayan dinlemeler, resmi olmayan kurum, kişi ya da kişilerce yapılan, yasal olarak suç kapsamına giren ve özel yaşamının gizliliğinin ihlali çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün olan dinlemelerdir. Resmi olmayan dinlemeleri genellikle çıkar amaçlı bilgi edinme ve bireysel dinlemeler olarak ele almak mümkündür. Bireysel dinlemelerde genellikle aile çevresi, eş dost, akraba gibi sosyal yaşamdan bireylerin dinlenmesi amaçlanırken, bu türlü dinlemelerde maddi çıkar ön planda değildir.

Çıkar amaçlı dinlemeler ise daha çok suç örgütlerinin, tüzel kurumların vb. çıkar edinme amaçlı yaptığı dinleme çeşitleridir. İhaleye ilişkin bilgi edinme, suç örgütlerinin resmi kurumları ya da kolluk kuvvetlerini dinlemesi, hırsızlık, soygun vb. için yapılan dinlemeler bu kapsamda değerlendirilebilir.

3.5.4. İletişimin Denetlenmesinin Türleri

Telefon dinlemeden farklı olan teknik araçlarla dinleme uygulamada ve kamuoyunda daha çok “ortam dinleme” olarak bilinmektedir. İletişimin dinlenmesi ve tespitinin önemli bir diğer unsuru, alt uygulama alanıdır. Bu faaliyet araç, işyeri veya açık alanlarda kişiler arasında yapılan konuşmaların dinlenmesi ve kaydedilmesi suretiyle yerine getirilir. Ayrıca hedef şahıs, üzeri, aracı veya yanında taşıdığı bir eşyası üzerine yerleştirilen sinyal gönderici cihazlarla izlenebilmekte, yeri tespit edilebilmekte ve aynı zamanda hareketli olarak dinleme ve kayıt yapılabilmektedir.¹⁹¹

İletişimin dinlenmesinin pek çok türü mevcut olup, günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, her geçen gün yeni teknikler geliştirilmektedir. Normal cep telefonu süsü verilmiş ve hediye edilen kişiyi fark etmeden dinlemeye yarayan telefonlar, içinde baz istasyonu karı olan elektrik prizi, biblo, kitaplık vb. ev gereçleri gibi pek çok sistem, internet üzerinden ve hiçbir denetime tabi tutulmadan, oldukça

¹⁹⁰ Ersan Şen, *Türk Hukukunda Telefonların Gizlice Dinlenmesi Sebebiyle Gündeme Gelen Hukuka Aykırılık Sorunu Ve Kişi Haklarına Keyfi Müdahaleler*, Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İÜHF Eğitim, Öğretim Ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, No:8 İstanbul 1999, 728 .

¹⁹¹ Geleri, 27.

uygun fiyatlara satılmaktadır. Bunun dışında, istihbarı amaçlı yapılan kapsamlı dinleme türleri için de mevcut bazı sistemler geliştirilmiştir. Bu sistemlerden bazıları aşağıda verilmiştir.¹⁹²

Kızılötesi Uzaktan Dinleme sistemi V2: Lazer teknolojisi ile çalışan V2, başta ABD istihbaratı olmak üzere birçok istihbarat servisince kullanılmaktadır. 500 metre menzili V2 ilk bakışta uzun objektifli fotoğraf makinesini andırmakta olup, lazer ışını dinlenmek istenen binanın penceresine yansıtılmak suretiyle çalışmaktadır. Işın, içerideki konuşmanın yaydığı ses dalgalarının camda yaptığı titreşimleri algılayarak ikinci bir ışınla geriye göndermekte olup cihaz, lazerle geri gelen ses dalgalarını deşifre ederek ses sinyallerine çevirmekte ve kaydetmektedir.

Çanak antenli dinleme sistemi: Detect Ear adı verilen bu sistemin çalışma prensibi uydu antenleri ile aynı olup, cihazın çanağı dinlenmek istenen kişinin bulunduğu yöne doğru çevrilmektedir. Özellikle açık alanlarda iki üç kişinin aralarında yaptığı konuşmaları dinlemek için ideal olan sistemde bulunan çanak, 100 metre uzaktaki konuşmalardan havaya yayılan ses dalgalarını almaktadır. Bu dalgalar, cihazın iç bükey (parabolik) bölümü tarafından bir noktada toplanmakta ve tam o noktada bulunan mikrofon ses dalgalarını kaydedilmektedir.

GSM Intercept A5.41 Chatter Guard: Cihaz, belli bir zaman içinde sadece numarası verilen tek bir cep telefonunu dinleyebilmektedir. Cihaz bazı anahtar sözcükleri tanıyabilmesi sayesinde, kelime bazında dinlemeye olanak vermektedir. Söz gelimi dinlenen kişi bir terör zanlıysa, cihaza anahtar sözcük olarak “İstanbul” ya da “bomba” girilerek, dinlenen kişi bir telefon konuşmasında bu sözcükleri kullandığında, cihaz devreye girmekte ve konuşma aynen hafızaya kaydedilmektedir. Ayrıca, kayıt altına alınan konuşmalarda başka bir anahtar sözcükle arama da yapılabilmektedir.

Ev telefonu dinleme: Ev telefonlarını dinlemek için kullanılan ve Paralel Telephone Transmitter adı verilen cihaz, sabit telefonların ahizelerine veya telefon kablolarına takılan, 100 gram ağırlığında bir cihazdır. Sabit hatlardaki konuşmaları radyo dalgaları ile istihbarat elemanının yanındaki alıcıya ileten ve pilsiz çalışan cihaz, enerjisini telefon kablolarındaki elektrik akımından elde etmektedir.

---

¹⁹² E. T. Kalaycı, *Haberleşme Özgürlüğü ve Kişisel Bilgilerin Korunması*, EMO İzmir Şubesi, 2008, 33-34.

Cep telefonu dinleme sistemi: GSM 2060TP adlı bu sistem, 2 kilometre çaplı alanda cep telefonlarından yapılan tüm konuşmaları dinlemekte olup, sistem havadaki GSM elektromanyetik dalgalarını bir kodlama programıyla deşifre ederek ve konuşmaları kaydetmektedir. Eskiden herhangi bir odaya sabitlenerek çalıştırılan cihaz, günümüzde minivanlara da monte edilmektedir. Bu sayede, 2 kişilik bir ekiple istenilen bölgede dinleme yapma olanağı verilmektedir.

Böcek (Bug) : Ortam ve iletişim dinlemede en yaygın olarak kullanılan ve sadece 15 gram ağırlığındaki olan cihaz, tüm istihbarat servisleri tarafından kullanılmaktadır. 18 saat ömrü bulunan böcek adlı cihaz genellikle kısa operasyonlar sırasında kullanılmaktadır. Cihaz aslında bir radyo vericisinden oluşmakta olup, bir madeni paradan daha küçüktür. Cihaz, ortamdaki konuşmaları anında radyo alıcısına göndermektedir. Gerekliğinde iki pille bile çalışabilen radyo alıcısının başındaki kişi ise konuşmaları detaylarıyla dinleyebilmektedir. Cihaz 24 metre mesafedeki tüm sesleri alabilmekte olup, bölgesel dinlemede etkilidir.

İletişimin denetlenmesinin önemli alanlarından birisini de internet ortamı ile ilgili faaliyet ve işlemler oluşturmaktadır. Son yıllarda Dünya’da ve Avrupa Birliği ülkelerinde internet ortamında işlenen belirli suçlara yönelik önleyici tedbirler alınması amacıyla farklı adlarla da olsa genelde bağımsız ve özerk yapıların oluşturulduğu görülmektedir. İnternet ortamında işlenen suçların hızlı bir şekilde artışı, bu suçların işlenmesindeki kolaylığa karşın ortaya çıkarılmasındaki zorluklar, toplumsal açıdan doğabilecek zararların sonradan telafisinin mümkün olmaması gibi hususlar mezkur konuda etkin mücadele edecek kurumsal bir yapının oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bilişim teknolojileri ve sunduğu hizmetler, nitelikleri gereği sadece ulus devletleri değil, tüm uluslararası toplumu etkilemektedir. Bu nedenle, diğer ülkelerle ve uluslararası örgütlerle bu alanda işbirliği ve koordinasyon yapılarak, bilişim ve internet teknolojilerinin ortaya çıkardığı bu yeni ortama uyum sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na iletişimin denetlenmesi görev ve sorumluluğu yanında internet ortamının denetlenmesi görevi de verilmiştir. Bu nedenle, “04.05.2007 tarih ve 5651 sayılı *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*’la Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı bünyesinde *İnternet Dairesi Başkanlığı* ihdas edilmiştir. 30.11.2007 tarih ve 26716 sayılı *Resmî Gazete*’de *İnternet Ortamında Yapılan*

Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır”. Bu düzenlemeler uyarınca, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nca 30.11.2007 tarihinden itibaren internet sitelerine erişimin engellenmesi kararlarının da uygulanmasına başlanmıştır.¹⁹³

3.5.4.1. İletişimin Tespiti

İletişimin tespiti kavramı ile ne kastedildiğine dair 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu’nda bir tanım yoktur. Ayrıca kanunda kayda alma ve tespit kelimelerinin bir arada kullanılması bu ifadelerin anlamları konusunda tereddüt doğurmaktadır. Zira 4422 sayılı Yasada kayda almayı da kapsayacak şekilde tespit kelimesi ve bunun dışında dinleme kelimesi kullanılması ile yetinilmişti. CMK’nın 135. maddesinde kayda almanın ayrıca sayılmasına göre tespit etme ile ne kastedildiği sorusu gündeme gelmiştir. Bu konudaki tereddüt ilgili yönetmelikle giderilmeye çalışılmıştır. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmeliğin "Tanımlar" başlıklı 3/i. Maddesinde; İletişimin tespiti, iletişimin içeriğine müdahale etmeden iletişim araçlarının diğer iletişim araçlarıyla kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemler olduğu açıklanmıştır. Bu yönetmelikte, iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması ise; "Telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmalar ile diğer her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemleri ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁹⁴

4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun 2. maddesinin başlığı "**İletişimin dinlenmesi veya tespiti**" şeklinde idi. 4422 sayılı Kanunda ifade ettiği anlam ile CMK bakımından ifade ettiği anlam arasında farklılık olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü 4422 sayılı Kanunda, iletişimin tespiti kavramından, dinlenen iletişimin ses ve görüntü bantları gibi teknik araçlarla kayıt edilmesi anlaşılmaktadır. CMK bakımından ise iletişimin tespiti, sadece sanık veya şüphelinin telekomünikasyon

¹⁹³ T. C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Denetleme Kurumu, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının 2006 - 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi, 2008, 333.

¹⁹⁴ Kıvrıl, 301-324.

yoluyla kimler ile, kaç defa, ne kadar süre ile iletişim kurduğunun belirlenmesi anlamına gelmektedir. İletişimin tespiti tedbirinin uygulanabileceği suçlar CMK'nın 135. maddesinin 6. fıkrasında sayılan suçlarla sınırlı değildir. İletişim araçları kullanılarak işlenen suçların aydınlatılması amacıyla, telekomünikasyon hizmeti sunan kuruluşlar tarafından ücretlendirme amacıyla tutulan bu bilgilerden faydalanılmasında CMK'nın 135. maddesi engel oluşturmamaktadır. "25.05.2005 tarihli 5353 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirlerinin CMK'nın 135. maddesinin 6. fıkrasında sayılan suçlara yönelik olarak uygulanabileceği açıkça belirtilmiştir. Sayılan tedbirler arasında iletişimin tespiti bulunmadığından, iletişimin tespiti açısından bir sınırlama söz konusu değildir".

İletişimin tespiti, belli bir telefon numarasından kimlerin ne zaman arandığı, konuşmanın ne kadar süreyle yapıldığı, elektronik posta yoluyla kimlerle iletişim kurulduğu hususlarının belirlenmesidir. Bir başka tanıma göre iletişimin tespiti, sadece kişinin telekomünikasyon yoluyla kimler ile iletişim kurduğunun belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Kişisel veriler konusu, bilgi edinme hakkı ile çok yakından ilgilidir. Bu ilgi, kendisini birbiri ile ters orantılı belli başlı iki alanda gösterir:

- Kişisel veriler bilgi edinme hakkı çerçevesinde erişilebilecek bir bilgi kategorisidir.
- Kişisel veriler bilgi edinme hakkına sınır getiren özel yaşamın gizliliği kapsamında yer alır.

Gerçekten de kişisel veriler, bilgi edinme hakkı çerçevesinde erişilebilecek bilgi edinilebilecek bir bilgi kategorisidir. Kişiler, kendi haklarında tutulan/işlenen bilgilere erişme ve bu yolla verileri kontrol etme hakkına sahiptir. Ancak bunun için daha önceden işlenmiş verilerin varlığı gerekmektedir.¹⁹⁵

İletişimin tespiti ile mobil telefonun yerinin belirlenmesi tedbirlerinin uygulanması bakımından katalog olarak sayılan suçlar bakımından sınırlaması söz konusu olmayıp, tüm suçlar için iletişimin tespitine ve mobil telefonun yerinin belirlenmesine karar verilebilir. Kanun koyucu iletişimin tespitinde hakim kararının veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısının yazılı emrinin

¹⁹⁵ C. Kaya, *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, 88.

aranacağını CMK'nın 135. maddesinin 1. fıkrası hükmünde belirtmekle birlikte, kanun koyucunun iletişimin tespiti bakımından suç sınırlaması yapmamasının, bireyin haberleşme hürriyetine yönelik geniş ve sürekli uygulanabilecek bir sınırlama ve müdahale oluşturduğu yönünde eleştirilere neden olmuştur.¹⁹⁶

İletişimin tesbiti tedbiri, iletişimin dinlenmesi kararından farklı bir kavram olup, CMK 'nın 135/6 maddesindeki sınırlamaya bağlı olmaksızın tüm suçlar açısından uygulanabilir. Ancak bu tedbire sadece şüpheli veya sanık için başvurulabilir. Yakınanın veya suçtan zarar görenin iletişiminin tespitini, kimliği belirtilen yöntem sonucu belirlenebilecek şüpheli veya sanık için aleyhe kanıt oluşturacak sonuca ulaşılsa bile 135. madde kapsamında değil, Cumhuriyet Savcısının 160. ve 161. maddelerde yer alan genel soruşturma ve kanıt toplama yetkisi çerçevesinde değerlendirmek isabetli olacaktır. İtirazı inceleyen merciin verdiği ret kararı da sonuç itibarıyla doğru olduğundan hukuka uygundur.

İletişimin tespiti şüpheli veya sanığın kimlerle, ne zaman, hangi süreçte, hangi aralıklarla ne sıklıkla iletişim kurduğunun saptanması anlamına gelir. İletişimin tespiti, uygulamada kısa adıyla HTS adı verilen, İngilizce'de "Historical Traffic Search" sözcüklerinin ve ifadesinin kısaltılmışıdır. Geçmişe dönük telefon trafiği, arama trafiği tarihi anlamını taşır. Dinleme ve kayıt anlamını içermez. Buna göre, iletişimin tespiti, iletişimin içeriğini öğrenme amacı olmadan şüpheli veya sanığın kimlerle, ne zaman, nerede ve ne süreyle görüştüğünün belirlenmesi anlamına gelir. Mobil telefonlar bakımından yer bilgisi, yani, kişilerin nereden iletişimde bulunduğu bilgisi de iletişimin tespiti kapsamında değerlendirilecektir. Yönetmelikte açıklık bulunmamakla beraber iletişim kurulmak istenen cihazın kapalı olması, cevap vermemesi veya ulaşılamaması gibi başarısız arama girişimlerinin tespiti de bu kapsamda ele alınmalıdır. Aynı şekilde iletişim kurulan numaranın bir başka numara yönlendirilmiş olması halinde yönlendiren ve yönlendirilen numaraların tespiti de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Maddenin Adalet Komisyonu Raporundaki gerekçesine göre, iletişimin tespiti, belli bir telefon numarasından kimlerin ne zaman arandığı, konuşmanın ne kadar süreyle yapıldığı, elektronik postayla kimlerle iletişim kurulduğu hususlarının tespitinden ibarettir. Konuya biraz daha açıklık getirmek amacıyla uygulamada TİB'den temin edilen bir iletişim tespitine ilişkin örnek belgeye göz atmakta fayda vardır. TİB'den alınan ve

¹⁹⁶ İ. Polat, 33.

işletmecilerden gönderilen veriler esas alınarak hazırlanan iletişimin tespitine dair Belgede şu bilgiler bulunur¹⁹⁷:

- 1) Sorgulanan numaraya ait adres ve kimlik bilgileri,
- 2) Sorgulama tarih aralığı,
- 3) Tarih ve Zaman,
- 4) Karşı numara,
- 5) Arayan veya aranan olup olmadığına ilişkin bilgi,
- 6) Arama süresi,
- 7) Karşı numara adres ve kimlik bilgileri ve

8) IMEI bilgileri ile Baz istasyonu bilgileri, yer almaktadır. Yönetmelikte yer alan "iletişim araçlarının diğer iletişim araçlarıyla kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemler" şeklindeki tanıma uygun olarak istenen bilgiler bu şekilde temin edilmektedir.

3.5.4.2. İletişimin Dinlenmesi

Veri korumanın son yıllarda gündeme gelmesinin en önemli sebebi hem özel hem de kamu sektöründe bilgisayar ve elektronik veri iletim metodlarının artan bir şekilde kullanılması olmuştur. Kişisel verilerin ileri düzeyde teknolojik imkanların kullanılması yolu ile toplanma, sınıflandırma, saklama işlemlerine tabi tutulması ve istenen biçimde sunulabilmesi imkanı, özel yaşamla ilgili kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde kullanılması riskini arttırmış, ilgili kişinin rızasını almadan bilginin üçüncü kişilere açıklanmasını ve bilginin bulunduğu yerden bir başka yere aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Gerçekten de bilişim teknolojisinin hızla gelişmesi, kişisel verilerin bilgisayar ortamında toplanmasını, işlenmesini, depolanmasını ve ulusal veya uluslararası transfer konusu yapılmasını kolaylaştırmış ve bu yolla toplanan veriler hem özel hem de kamu sektöründe yaygın bir kullanım alanı bulmuştur.¹⁹⁸

İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması, "telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ile diğer her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemler"

¹⁹⁷ Kıvrıl, 301-324.

¹⁹⁸ Kaya, 88.

olarak tanımlanmaktadır. İletişimi sağlayan araçlar çok geniş ve çağdaş tekniğin ortaya koyduğu muhtelif ekipmanlar olup telefon, faks, bilgisayar, kablolu veya kablosuz araçların tamamını kapsamaktadır. İletişimin dinlenmesi kural olarak bir görevlinin, hakkında tedbir uygulanan kişinin diğer kişilerle kurduğu iletişimi içeriğine müdahale etmeksizin dinlemesidir. Önleme amaçlı dinlemede kayıt yapma zorunluluğu bulunmamakla beraber, uygulamada genellikle dinlemeler kayıt altına da alınmaktadır. Faks ile yapılan haberleşmeler veya internet üzerinden yapılan yazışmalar da iletişimin dinlenmesi kapsamında yer almaktadır. Yukarıda da vurgulandığı gibi önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi yetkisi, kurulan iletişimin dışında ve telefonların bir alıcı-verici gibi kullanılması suretiyle bulunduğu yerde yapılan konuşulanların dinlenmesi ve kaydedilmesini kapsamaz.

İletişimin dinlenmesi, CMK'nın 135. maddesinde düzenlenmiş olmakla birlikte, Türk Hukuku'nda sadece şüpheli konumuna girmiş olan kişiler hakkında uygulanabilen bir maddedir. Bu nedenle henüz şüpheli konumuna girmiş olmayan kişilerle ilgili olarak, konuşmaların içeriğinin dinlenilmemesi şartıyla, hangi telefonun, hangisiyle konuştuğunun belirlenmesi biçiminde bir araştırma işlemi yapıldığı durumlarda, bu araştırmalar CMK 135.madde kapsamında değildir. Maddedeki düzenlemeye göre, bir cep telefonunun bulunduğu yerin tespit edilmesi, katalog suçları dışında da mümkündür. Buna ilişkin Yargı Ceza Dairesi kararları mevcuttur. İletişimin tespiti, iletişimin dinlenmesinden farklıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında görüldüğü gibi, özel hayatın gizli alanına Devlet tarafından müdahalede bulunulabilmesi için, yüksek kalitede garantiler öngören bir yasa mevcut bulunmalıdır. Türk kanunlarının bu hususta yeterli güvenceler sağladığı görülmektedir. Ancak, Sözleşme'deki hakların ihlal edilmemesi için, iç hukukta da, gerek Anayasa gerekse CMK 135.maddede öngörüldüğü gibi, kanunun uygulanmasında hakim somut olaydaki koşulları özenle incelemesi ve yasaya uygun denetleme kararları vermesi söz konusudur.

Yargıtay Ceza Genel Kuruluna göre, "somut olayda, iletişimin tespiti suretiyle elde edilen kanıtlar hukuka uygun kanıt niteliğinde olduğundan, bunun ayrıca hükümde belirtilmemesi ve bu kanıtlara dayanılarak hüküm tesisi CYY'nın 230. maddesine aykırılık oluşturmamaktadır" Buna göre iletişimin tespitinin somut olaya dayanması, hukuka uygun kanıt niteliği taşımaktadır.

Ceza Kurulunun bir diğ er kararında, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, iletişimin dinlenmesi hususunda aradığı en önemli şart, bu konudaki düzenlemelerin eksiksiz olmasıdır (Ağaoğlu davasında Türkiye Cumhuriyeti, yapılan işlemlere dayanak mevzuatın bulunmaması nedeniyle AIHS'nin 8. maddesini ihlâlden mahkûm edilmiştir). Yapılan düzenlemelerle, iletişimin dinlenmesi ve tespiti konusundaki boşluklar doldurulmuştur.¹⁹⁹” İfadesi geçmektedir.

İletişimin dinlenmesi, telekomünikasyon yoluyla yapılmakta olan iletişimin, yetkilendirilen üçüncü bir kişi tarafından dinlenmesi ve yapılmakta olan iletişim hakkında bilgi sahibi olunması anlamına gelmektedir.²⁰⁰

Telefon dinlenmesi her talebe dinleme kararı verilmesi ceza hukuku ve insan hakları ile özel hayatın gizliliği ilkelerine aykırılık teşkil eder. Suç şüphesi ortaya çıktıktan sonra yapılan dinlemeler adli dinleme olarak nitelendirilmekte (CMK 135) ve ayrı kurallara tabi tutulmaktadır. Bu gibi dinlemelerde hakim kararının bulunması şarttır. Bu anlamda adli dinleme önleme dinlemesinde farklıdır.

3.5.4.3. İletişimin Kayda Alınması

İletişimin dinlenmesi ceza muhakemesi açısından tek başına bir değ er ifade etmeyip, bu bilgilerin delil olabilmesi ve istenildiği zaman ulaşılabilmesi için kayda alınması zorunludur, bu nedenle, iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması, telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan her türlü iletişimin **-yazılı veya sözlü-**, uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik yapılan işlemleri ifade etmektedir. 14.01.2007 tarihli 26434 sayılı Yönetmelikte ise iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması; “Telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ile diğ er her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemler” olarak tarif edilmiştir²⁰¹. İletişimin kayda alınması konusunda, kişisel verilerin korunması konusu ön plana çıkmaktadır. Kişisel veriler ise şunlardır:

Kimlik Bilgileri

Adres Bilgileri

¹⁹⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2007/5.MD-101 E., 2008/3 K. 22.01.2008 T. Kararı

²⁰⁰ V. Ö.Özbek, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2006, 421.

²⁰¹ Polat, 11.

Kredi Kartı Bilgileri

Telefon Bilgileri

Telefon Rehber Bilgileri

İnternet Bilgileri

Kolluk Kuvvetlerindeki Bilgiler

3.5.4.4. İletişimle Yer Tespiti

14.01.2007 tarihli İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliği'nde sinyal bilgisinin, bir şebekede haberleşmenin iletimi veya faturalandırılması amacıyla işlenen her türlü veriyi ifade edeceği belirtilmiştir. Aynı Yönetmelikte sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi kavramı ise, iletişimin içeriğine müdahale niteliğinde olmayıp, yetkili makamdan alınan karar kapsamında sinyal bilgilerinin iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemlerini ifade etmektedir. Sinyal bilgileri, bir şebekede haberleşmenin iletimi veya faturalanması amacıyla işlenen her türlü veriyi ifade etmektedir. Örneğin telefon görüşmesi, telefon görüşmesi içerik bilgisi ve faturalama bilgisi olmak üzere iki temel bilgi içermektedir. Telefon görüşme içerik bilgisi ancak telefon dinlenmesi ve kayda alınmasının konusunu oluşturabilmektedir. Buna karşılık faturalama bilgisi, sunuluna iletişim hizmeti karşılığında alınacak ücrete temel teşkil edecek bilgileri kapsamaktadır. Kişinin telefon numarası, telefonun seri numarası, görüşmenin yapıldığı yer, aranan telefonla ilgili bilgileri kapsamaktadır. Bu bağlamda faturalama bilgisi, ancak iletişimin tespiti ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi işlemlerinde kullanılabilir. Bu anlatılanlar çerçevesinde sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, bu verilerden fatura, yazılım ve mekanik bilgilerin bir sanal havuza alınarak ikinci bir işlemde geçirildikten sonra farklı bir amaç için değerlendirilmesi ve işlenmesidir.

Mobil telefonlar kapsama alanında buldukları ilgili GSM operatörüne ait baz istasyonu ile sürekli devam eden bir sinyal alışverişi bulunmakta, mobil telefonların göndermiş olduğu bu sinyal bilgilerinden sinyali gönderen telefonun numarası, yer bilgisi belli olmakta, bu veri de yer verisi olarak adlandırılmaktadır. Tespit; arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemler iken, sinyal

bilgilerinin değerlendirilmesini, sinyal bilgilerinin iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemleri olarak tanımlanmakta, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ile iletişimin tespiti işlemlerinin benzerlik göstermesi nedeniyle uygulamada karışıklığa yol açabileceği ifade edilmektedir²⁰². İletişimin dinlenmesinden farklı olarak, kullanılan taşınabilir telefonun yerinin tespit edilmesi 135. maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Yer tespiti kararı, şüpheli veya sanığın yakalanması amacıyla verilir. İşletişimin dinlenmesinde olduğu gibi amaç delil elde etmek değildir. Hakkında yeteri kadar delil olan şüpheli veya sanığın yakalanması için yerinin belirlenmesi amacıyla bu tedbire başvurulması öngörülmüştür. Şüpheli veya sanığın yerinin belirlenmesi için mobil telefonun yeri, ilgili hizmeti veren kuruluş yardımıyla belirlenebilmektedir. Sabit telefonların yerleri ve adresleri zaten bellidir. Bu tedbir ile günümüzde çok büyük bir kullanım alanına sahip olan cep telefonu olarak da adlandırılan mobil telefonların yeri belirlenecektir. Mobil telefona sinyal gönderilerek, sinyalin geri alındığı baz istasyonu tespit edilebilmektedir. Kolluk görevlileri de baz istasyonunun çevresinde araştırmalarını yoğunlaştırarak şüpheli veya sanığı yakalayabilmektedir.

3.5.4.5. Diğer Bilgilerin İstenmesi

İletişimin tespiti veya sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ile diğer iletişim bilgilerinin karıştırılması mümkün olabilmektedir. Diğer iletişim bilgilerinden kastedilen bilgiler aşağıdaki gibidir:

- Abone ismi
- Abone adresi
- Abone kimlik bilgileri,
- Telefon numarası,
- İmei numarası sorgusu veya eşleştirmesi, (İmei numarasından kullanıcı, kullanım tarihi, İçimlik ve adres bilgisi araştırması),
- İp sorgusu bilgileri
- Sim kart bilgisi ve eşleştirmesi

---

²⁰² Polat, 12.

- İmsi bilgisi
- Puk numarası bilgisi
- Kontör kartları bilgisi ve eşleştirmesi
- Roaming bilgisi
- Telefonun açık olup olmadığı bilgisidir.

Bu bilgilerin istenmesi ve alınması bakımından özel bir düzenleme söz konusu değildir. Bir soruşturma veya kovuşturma sırasında mahkemenin ve savcılığın bilgi ve belge isteme yetkisi kapsamında bu bilgiler istenebilir. Bu bilgiler doğrudan GSM işletmeleri ve Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinden istenebilir. Bu tür taleplerin TİB'na iletilmesine gerek yoktur. Ayrıca hukuk mahkemeleri de bu nitelikteki bilgileri talep edebilirler.

3.5.5. İletişimin Denetlenmesinin Sakıncaları

5397 sayılı kanun uyarınca, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşların ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerinden yararlanabilmek için hakim kararı almaya gerek kalmamıştır. Bu kurumlardaki bilgiler için hakim kararı alınması ancak bu kurum ve kuruluşların kanuni sebeplerle veya ticari sır gerekçesiyle bu bilgi ve belgeleri vermemeleri halinde gereklidir. Bir başka deyişle, bu yazıda hakim kararıyla yapılması eleştirilen herkesin iletişimini takip faaliyeti bundan sonra hakim kararı olmaksızın doğrudan idare tarafından yapılacak, ve vatandaşlar da bu durumdan hiçbir şekilde haberdar olamayacaktır. Bu hüküm, iletişimin izlenmesine ilişkin yargısal denetimi tamamen aradan çıkardığı için özel hayatın gizliliğinin açık bir ihlalini oluşturmaktadır²⁰³.

İletişimin denetlenmesi yoluyla asıl suçluların yanı sıra çok sayıda masum insanın da özel hayatına müdahale edildiği sıkça ileri sürülmektedir. Şunu açıkça belirtmek gerekir ki; genel anlamda güvenlik kuvvetlerinin yetkileri azaldığı ölçüde kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin arttığını ortaya koyan hiç bir somut delil ve araştırma bulunmamaktadır. Aynı şekilde, bu tedbirin uygulanmaması veya ileri derecede sınırlandırılması halinde kişi hak ve özgürlüklerinin artacağını düşünmek de hatalı olacaktır. Tam tersi, böyle bir tedbirin olmaması veya ileri derecede sınırlandırılması

²⁰³ Altıparmak, 29-66.

halinde; temel hak ve özgürlüklerin, kendilerini hiç bir siyasi, hukuki, toplumsal veya etik kontrole tabi görmeyen acımasız ve otoriter suç şebekelerinin açık tecavüzlerine daha kolay bir şekilde maruz kalması sonucu ortaya çıkacaktır. Sayısız adam öldürme, yaralama, cebir ve şiddet kullanmak suretiyle tanıkları susturma, terör eylemleri yapma, örgütsel yapı içinde suç işleme, zorla para toplama gibi eylemleri gerçekleştiren gözü dönmüş organize suç ve terör örgütlerinin bu tür yasa dışı faaliyetleriyle mücadele edebilmek için yasal çerçevede gerçekleştirilen iletişimin denetlenmesi tedbirine çok büyük bir ihtiyaç ve gereklilik bulunmaktadır.²⁰⁴

AİHM, telefon dinlemeye ilişkin olarak, öngörülebilirlik testini değerlendirirken önleyici veya kovuşturma amaçlı telefon dinlemenin öngörülebilir olmasının, ilgiliye haber verme anlamına gelmediğini, ancak düzenlenmelerin kişilere kamu otoritelerinin hangi şartlar altında bu gizli müdahaleyi gerçekleştirebilecekleri konusunda fikir vermesi gerektiğini belirtmiştir. İletişimin gizli olarak izlenmesi usulü ilgili kişiye veya kamuya açık olarak gerçekleştirilmediği için, idareye veya yargıçlara dinlemeye ilişkin olarak verilecek yetkinin sınırsız bir şekilde ifade edilmesi hukukun üstünlüğüne aykırı olacaktır. Anayasa Mahkemesi ve AİHM'nin bu kararları ışığında, Türkiye'de telefon dinleme için dayanak olarak gösterilen bazı hükümlere ilişkin dinlemenin her halde haberleşme hürriyetini ihlal ettiği sonucuna ulaşmak mümkündür.²⁰⁵

3.5.6. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı

2005 yılında çıkarılan 5397 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Türkiye’de iletişimin denetlenmesi faaliyetlerinin tek elden yürütülmesini sağlamak ve denetlemek üzere Telekomünikasyon Kurumu (yeni adı ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Başkanlığı) bünyesinde, kurum başkanına doğrudan bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı adlı yeni bir birim kurulmuştur. Bu kurumdan önceki dönemlerde Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet ve Jandarma, hakim kararını alıp ilgili telefon şirketiyle doğrudan iletişim kurarak dinlemeyi kendisi yapıyordu. Bu uygulamada ülke genelinde kimin, kimi, nasıl, ne zaman ve ne kadar süre ile dinleme yaptığı konusunda ortak, tam ve doğru bir bilgiye ulaşmak pek mümkün değildi. Ayrıca, özellikle 90’lı yıllardan itibaren güvenlik birimlerinin yasadışı, keyfi telefon dinlemeleri

²⁰⁴ Geleri, 31.

²⁰⁵ Altıparmak, 29-66.

yaptığı yönünde endişe ve iddiaların olması ve bu kurumlar arasında koordinasyon ve denetimi sağlayacak bir yapının bulunmaması nedeniyle böyle bir sisteme ve yapılanmaya ciddi anlamda ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni düzenleme ile birlikte, Türkiye’de iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulamalarındaki dağınıklığı gidermek, yasadışı uygulamaları önlemek ve bu yöndeki faaliyetleri tek elde toplamak amaçlanmış olup, mevcut çerçevede de bu amaca ulaşıldığı görülmektedir.²⁰⁶ Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının oluşturulmasıyla aşağıda sıralanan hususlar sağlanmıştır²⁰⁷:

— Anayasa’da yer alan, temel kişisel hak ve hürriyetlerden olan haberleşme hürriyetinin sınırlandırılması güvence altına alınmıştır.

— İletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına yönelik iş ve işlemler tek merkezden yürütülmeye başlanmıştır.

— Dinleme ve izleme talepleri kurumlardan operatörlere, ilgili bilgiler de operatörlerden kurumlara gönderilirken, alınan ve gönderilen bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sağlanmış, operatörler tek bir kurumla muhatap hâle getirilmiştir.

— TCK’de belirlenen suçlar kapsamında iletişimin dinlenmesinin ve tespitin, kolluk ve istihbarat birimleri dışında sivil bir kurumun denetim ve gözetiminde yapılması sağlanmıştır.

— Dinleme ve iletişimin tespiti konusunda daha önce mevcut olan denetimsizlik ve belirsizlik ortamı ortadan kaldırılmıştır.

— İletişimin denetlenmesi işlemlerinin gelişmiş ülkelerdeki standartlara uygun olarak yürütülmesi sağlanmıştır.

— Elektronik ortamdaki zararlı içeriklerin izlenmesi ve denetlenmesi, bu konuda uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliğinin oluşturulması, şikâyet ve taleplerin değerlendirilmesi sağlanmıştır.

— İnternet ortamında işlenen suçların yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden önlenmesine ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir.

— İnternet ortamında çocuğa, gençliğe ve aileye yönelik ağır ve vahim nitelikteki saldırıların önlenmesini sağlayacak bir yapı oluşturulmuştur.

— İnternet servis sağlayıcıları da dâhil olmak üzere, elektronik haberleşme ve internet sektörünü koordine edecek kurumsal bir yapı oluşturulmuştur.

²⁰⁶ Geleri, 29.

²⁰⁷ T. C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Denetleme Kurumu, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının 2006 - 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi, 334.

TİB, dinleme kararlarının uygulanabilmesi için, “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi Ve Kayda Alınmasına Dair Usul Ve Esaslar İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik gereğince, ilgili yönetmeliğin dördüncü maddesinde ifade edildiği gibi, yönetmelik dışındaki tüm dinlemeleri geri çevirebilir. TİB, dinleme yapacak birim ile dinlenilecek iletişim aracının hizmetini sağlayan kurum (operatör) arasında yer almaktadır. Buna göre, Emniyet, Jandarma ve MİT mahkeme kararını aldıktan sonra artık doğrudan ilgili operatöre (Turkcell, Vodafone, Avea, Türk Telekom vs.) gitmemekte, bunun yerine TİB’e başvurmakta, diğer işlemleri de TİB yerine getirmektedir. TİB başta olmak üzere bütün operatörler ve ilgili güvenlik ve istihbarat kuruluşları iletişimin denetlenmesi kapsamında yer alan faaliyetleri mümkün kılacak her türlü teknik alt yapıyı kurmuş durumdadırlar. Mahkeme kararı çerçevesinde bu operatörlerden alınan her türlü bilgi, belge ve kayıtlar TİB aracılığıyla bilgi güvenliği kriterlerine uygun olarak dinleme yapan ilgili kurumlara aktarılmakta ve arşivlenmektedir.²⁰⁸

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması amacıyla verilen mahkeme kararlarının usule uygunluğu, kararı alıp talebi yapan mahkemenin yetkililiğini ve tedbir hakkında yeterli bilgi verilip verilmediğini inceleme ve kararın esasını tetkik etme yetkilerine sahip değildir. Esasa ilişkin yetki sadece hâkim ve mahkemelere verilmiştir.²⁰⁹

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın Anayasa’da yer alan hak ve hürriyetlerin yine Anayasa’da sayılan sebeplerle sınırlandırılması sürecinde; faaliyetlerin hukuka uygun olarak yürütülmesini garanti eden ve süreci kontrol ederek denetleyen bir kurum olarak etkin bir şekilde çalıştığı tespit edilmiştir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı benzeri kurumların gelişmiş batı toplumlarında da bulunduğu anlaşılmıştır.

---

²⁰⁸ Geleri, 30.

²⁰⁹ Şen, 83

SONUÇ

Günümüz koşullarında bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile işletmeler ve rekabet, ekonomik hayat içinde geçmişe oranla daha fazla birbiriyle bağlantılı ve birbirlerini etkileyen olgular halini almışlardır. Bilgi teknolojileri, ekonomik ve sosyal alanları eskiye oranla daha fazla şekillendirme ve yönlendirme gücüne sahiptirler. Bilgi teknolojileri, kullanıldıkları her alanda geleneksel yöntemleri ciddi bir şekilde etkilemekte ve değiştirmektedir. Bilgi teknolojilerinin etkilediği ve değiştirdiği alanların başında, piyasalar ve piyasalarda ortaya çıkan rekabet olmuştur.

Bundan on ila on beş sene öncesine kadar, internet ya da cep telefonu kavramı bu kadar yaygınlaşmamış olup, gerek bilgiye erişim, gerekse kitleler arası iletişim bu kadar yaygın değildi. Bu şekilde yapılmış bir toplumda, suçun takibi farklı yönteme dayalı olarak yapılırken, günümüzde teknolojinin getirdiği bu yenilikler, suçun takibinde de farklı bir bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İletişimin bu derece ilerlemesi, sadece suçun denetimini değil, aynı zamanda suç işleme amaçlı teşekkül olan grupların da daha kolay bir araya gelmelerine neden olmakta, suçun alanını genişletmektedir. Söz gelimi önceden okul kapılarında liseli gençleri ağına düşürmek isteyen bir suç örgütünün mesai saatleri okul çıkış saati ile sınırlı kalıp, yine mekân olarak da benzer bir kısıtlama içerisindeydi. Oysa günümüzde, anne ve babasının yanında, evindeki bir çocuk bile, internet ya da iletişim aracıyla sürekli olarak suça maruz kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Suçun bu şekilde kendi mecrasını ve imkanlarını arttırmasına vesile olan iletişim olanakları, aynı zamanda kolluk kuvvetlerinin ve yasa koyucuların da suçla mücadelesine kolaylık sağlamaktadır. Yine söz gelimi eskiden bir suç örgütü için yapılan denetleme ve dinlemeler sınırlı iken, günümüzde çok kolay yöntemlerle dinleme mümkündür.

İletişimin denetlenmesi konusu, aslında yeni bir konu olmayıp, çok eski yıllardan beri süregelen bir suçla mücadele yöntemidir. Değişen ve gelişen şey ise, bu dinlemenin ya da takibin şekli ve türüdür. Eskiden posta, aracı vb. yöntemlerle iletişim kurulurken günümüzde, sosyal ağlar, internet postacılığı, sanal bloklar gibi pek çok mecrada, dünya çapındaki iletişim süreci saniyeler içerisinde yapılabilmektedir. Günlük hayattaki kullanımının yanı sıra bu iletişim olanakları, bir takım suç, terör örgütleri ya da suç

işlemek isteyen bireylerin iletişimini de kolaylaştırmakta, çok kısa sürede insanlar örgütlenerek, suç işleme ve çıkar sağlama amaçlı bir araya gelebilmektedir. İşte bu noktada da, iletişimin önleme amaçlı dinlenmesi konusu ön plana çıkmaktadır.

Geçtiğimiz son otuz yılda, gerek sosyal bilimlerde, gerekse sağlık, kamu yönetimi gibi alanlarda, bir sorunun ortaya çıkışından sonra olumsuz etkilerini gidermeye nazaran, bu sorunun önceden tespit edilerek, olası olumsuz sonuçların engellenmesi konusu ön plana çıkmıştır. Sağlık alanındaki koruyucu hekimliğe benzer olan bu nokta, toplumsal açıdan da suçun önceden tespit edilerek önlenmesini ön plana çıkarmaktadır. Söz konusunun insan yaşamı olduğu terör ya da organize suç şebekelerinin neden olduğu cinayet, organ çalınması ve satışı, bağımlılık yapan madde kullanımı gibi hayati konular olduğunda, önleme amaçlı dinlemenin daha fazla önem kazandığı görülmektedir.

Önleme amaçlı dinlemenin temelinde, bir suçun önceden tespit edilmesi ve olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasının engellenmesi yatmaktadır. Öte yandan bu noktada, kişisel hak ve özgürlükler kapsamına giren, gerek ülkemiz yasal düzenlemelerinde, gerekse uluslararası düzenlemelerde korunan bir kavram olan haberleşme özgürlüğü ön plana çıkmaktadır. Masumiyet karinesi gereğince, bir suçun işlenmesi durumunda dahi, kesinleşmiş bir yargı kararının olmaması durumunda, kişinin masum olduğu kabul edilmektedir. Bu durum, her ne kadar bireyin hak ve özgürlüklerini koruyan bir müessese olarak düşünülse de, suçla mücadelede ciddi bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Zira suçun önlenmesi için o suçun hiç işlenmemiş olması gerekmekte, dolayısıyla suçu işleyecek olan kişi ya da kişilerin, masum kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda önleme amaçlı yapılacak her türlü denetimin, masumiyet karinesine göre masum sayılan bireylerin haberleşme özgürlüğüne müdahale olarak yorumlanması mümkündür. Bu nedenle literatürde de değinildiği gibi yasalarda, iletişimin denetlenebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin ortaya konması gerekmektedir.

Her ne kadar kuvvetli suç şüphesinin varlığı önleme amaçlı dinlemeyi meşru kılrsa da, burada da, kuvvetli suç şüphesi konusunun kapsam ve sınırlılıkları ön plana çıkmaktadır. Bilindiği gibi günümüzde artan iletişim teknolojileri sayesinde, kişiler çok kısa zamanda örgütlenerek bir suçu işlemeye uygun zemin hazırlarken, kuvvetli suç

şüphesine ilişkin delillerin toplanması sürecinde, suçun işlenmesi ihtimali de artmaktadır. Bunun yanında neyin suç şüphesi, neyin ise haberleşme özgürlüğü olacağı konusu da bir diğer tartışma konusudur. Sözelimi yaşanan bir terör olayı sonrasında, toplumun büyükçe bir kesimi tarafından ortaya çıkan infial duygusu iletişime de yansımakta, bireyler tepkilerini gösterirken, “hepsini asacaksın”, “hepsini bombalayacaksın” gibi gerçekte suçla hiçbir ilişkisi olmayan, ancak içerik olarak suça teşvik eden ya da suç planı gibi algılanabilecek konuşmalar yapılabilmektedir. Bu noktada, gerçek anlamda suç işlemeye yönelik odakların iyi bir şekilde analiz edilerek tespit edilmesi, olası haberleşme hürriyeti ihlallerinin önüne geçebilecektir.

Suçun önlenmesi amaçlı dinlemelerde ön plana çıkan bir diğer husus ise uygulamayla ilgilidir. Suç şüphesi varlığı konusunun sübjektifliği, uygulamada pek çok haberleşme özgürlüğü ihlalinin de önünü açmaktadır. Burada da, kötü amaçlı olarak yapılan dinlemelerin, suç şüphesi adı altında yasal bir görünüme sokulması mümkündür. Nitekim araştırmanın yapıldığı dönemde de toplumda ciddi bir şekilde tartışılan bu konu, özellikle siyasal amaçlı dinlemeleri ön plana çıkarmıştır. Kişisel verilerin kaydedilmesi ve “fişleme” olarak tartışılan bu durum, kolluk kuvvetlerinin ya da bu kuvvetlere hükmeden siyasal hükümetin önleme amaçlı dinlemeyi siyasal çıkarları için kullanmasına da olanak verebilmektedir. Öte yandan bu durumun tam tersi, suç işleme amaçlı yapılan iletişimin haberleşme özgürlüğü adı altında gerçekleşmesi de mümkündür. Bu nedenle önleme amaçlı dinlemelerde müdahale aşaması, kuvvetli suç şüphesinin maddi unsurları iyi bir şekilde analiz edilerek, yapılacak olan çalışmaların bu doğrultuda gerçekleşmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N., “Basın ve Haberleşme Hürriyeti”, *Türkiye’de İnsan Hakları Semineri 9-11 Aralık 1968*.
- Akıllıoğlu, T. “Yönetimde Açıklık, Gizlilik, Bilgi Alma Hakkı”, *SBF Dergisi*, 46(3-4), 2009.
- Aksoy, R. “Elektronik Ticaretin Gelişimi ve Geleneksel Pazarlama Uygulamalarının Dönüşümü”, *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Üniversitesi, İİBF Yayını, İzmit 1995*.
- Akşener, Haşmet S. ve Ramazan Çakmakçı, *Açıklamalı, Gerekçeli Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004
- Akyılmaz, B., Sezginer, M., Kaya, C., *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- Altıparmak, K. “Büyük Biraderin Gözetiminden Çıkış: Telefonların İzlenmesinde Devletin Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 63 Mart-Nisan 2006.
- Atay, E. E., *İdare Hukuku*, Turhan Yayınevi, Ankara 2012.
- Atıyas, İ.,” Ne İçin ve Nasıl Regülasyon” TESEV, İstanbul 2000.
- Aybay A. ve Rona A., *Hukuka Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.
- Aycı, E., *Haberleşme Hürriyeti ve PTT’nin Özelleştirilmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- Aydın, U., *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2006.
- Azrak, Ü., “İdari Usul ve Yasalaştırılması”, *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, II. Kitap “Kamu Yönetimi”*, Danıştay Yayınları, Ankara 1990.
- Baltacı, V., *Yeni TCK ve CMK’da Terör Suçları ve Yargılaması*, Seçkin Yayınları, Ankara 2007.

- Bayram, L., “Ses Ve Görüntü Kayıtlarının Türk Hukukundaki Yeri”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6 (3-4), 2001.
- Behan, K. ve Holmes, D., *Understanding Information Technology: Text, Reading and Cases*, Prentice Hall, New York 1990.
- Bengshir, Türksel K., *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*, TODAİE Yayınları, Ankara 1996.
- Can, A., *Türk Hukukunda Haberleşme Özgürlüğünün Sınırları*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta 2010.
- Castells, M., *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.
- Coşkun, E., *Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme*, Ümit, Ankara 2000.
- Çakal R., *Doğal Tekellerde Özelleştirme ve Regülasyon*, (Uzmanlık Tezi), DPT Yayın No 2455, 1996.
- Çakır, H., “Bir İletişim Dili Olarak İnternet”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19, 2005.
- Çelen M., “Kamu Altyapı Yatırımlarına Özel Sektörün Katılımı” *Legal Mali Hukuk Dergisi*, Yıl:3 S:26, 2007.
- Çelik, A. ve Akgemci, T., *Yönetim Bilişim Sistemleri*. Gazi Kitabevi, Ankara 2010.
- Çolak, Nusret İ., *Kitle İletişim Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Danışman, A., *Basının Kendi Kendini Denetimi, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1999.
- Danışman, Ahmet, *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu)*, AÜ Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara 1982.
- Donnelly, J., *Teoride ve Uygulamada İnsan Hakları*, (Çev.: Mustafa Erdoğan - Levent Korkut), Yetkin Yayınları, Ankara 1995.

- Düren, Z., *2000'li Yıllarda Yönetim*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Erdal, M., “E-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılmasında E-Kültürün Yeri”, *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Kocaeli Üniversitesi. İİBF Yayını, İzmit 2002.
- Erdem, R., *Ceza Muhakemesinde Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri*, Seçkin Yayınları, Ankara 2001.
- Eren, Mehmet S., *Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Telefon Dinleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002.
- Erol, A., *Dilekçe Hakkı ve Bilgi Edinme Hukuku*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005.
- Gedik, Ö., *Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*, Seçkin Yayınları, Ankara 2008.
- Geleri, A., *Türkiye’de İletişimin Denetlenmesi*, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara 2010.
- Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T., *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul 2012.
- Giritli, İ., *Günümüzde Haberleşme, Olaylar, Sorunlar-Gözlemler*, DER Yayınları, İstanbul 1988.
- Gölcüklü, F. A. ve Şeref, Gözübüyük, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 9.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2011.
- Gören, Z., *Temel Hak Genel Teorisi*, 4. Baskı, DEÜHF Yayını, İzmir 2000.
- Gözler, K., Kaplan G., *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Yayınevi, Bursa 2013.
- Gözübüyük, Ş, Tan, T., *İdare Hukuku*, Turhan Yayınevi, Ankara 2011.
- Güler, B., A., *Yerel Yönetimler ve İnternet*, Erişim Tarihi: 10.10.2014.
<http://inettr.org.tr/inetconf7/Sunum/yerelyonetim.doc>
- Günday, M., *İdare Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara 2011.
- Gürkan, M. F., “Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Olarak Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, IV(2).
- Güvel, Enver A., *Organize Suç Ekonomisi ve Hukuk Uygulaması*, Roma Yayınları, Ankara 2004.

- İçel, K. ve Yener Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku Basın Radyo-Televizyon Sinema-Video İnternet*, Yenilenmiş Sekizinci Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009.
- İnceoğlu, Y., *Haber Ajansları*, Ders Notları, İstanbul 1993.
- İraz, R., “Organizasyonlarda Karar Verme ve İletişim Sürecinin Etkinliği Bakımından Bilgi Teknolojilerinin Rolü”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 11, 2004.
- Kaboğlu, İ.Ö., *Dayanışma Hakları*, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 1996.
- Kaboğlu, İ. Ö., *Özgürlükler Hukuku*, İmge Kitabevi, Ankara 2002
- Kalaycı, Emre T., *Haberleşme Özgürlüğü ve Kişisel Bilgilerin Korunması*, EMO İzmir Şubesi, 2008.
- Karpuz, H., *Yerel Yönetimler ve Bilgi Teknolojileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003
- Kaya, C., *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı*, Seçkin Yayınları, Ankara 2005.
- Kıvrıl, H., “Ceza Yargılamasında İletişimin Tespiti”, *TAAD*, Cilt:1, Yıl:1, Sayı:3, 20 Ekim 2010.
- Kök, Sabahat B., “Bilişim Teknolojilerinin Yönetimsel ve Örgütsel Etkileri”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2006
- Kurulgan, M., “Bilgi Teknolojisinin Yapısal ve Yönetimsel Açılardan Bilgi-Belge Merkezlerine Getirdiği Yenilikler”, *Bilgi Dünyası Dergisi*, Sayı, 6(2), 2005
- Küzeci, E., *Anayasal Bir Hak: Kişisel Verilerin Korunması*, Erişim Tarihi: 10.10.2014, <http://www.bilisimdergisi.org/s128/pdf/142-149.pdf>
- Küzeci, E., *Kişisel Verilerin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara 2010.
- Mert, A., *Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları (Tck M.132)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), TC. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, İstanbul 2010.

- Öğüt, A., Güleş, H. K., Çetinkaya, A. Ş., *Bilişim Teknolojileri Işığında Turizm İşletmelerinde Yönetim, Enformatik Bir Bakış*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2003.
- Önaçan, K., *Kamu Kurumlarında Uygulanması Gereken Bilgi Yönetimi Politikası ve Stratejisi Ne Olmalıdır?*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005.
- Özay, İ., *Günüşiğında Yönetim*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004.
- Özbek, Veli Ö., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- Özek, Ç., *Türk Basın Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., İstanbul 1978.
- Özkan, G., *Demokratik Yönetimin Birinci Adımı: Bilgi Edinme Hakkı*, Türkiye Kamu-Sen, Ankara 2004.
- Polat, A., “Fransa’da Terörizme Karşı Mücadele”, *Polis Dergisi*, Sayı 46 Ekim-Kasım Aralık, 2005.
- Polat, İ., *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2009.
- Saydam, M., *Ceza Muhakemesi Kanununa göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Sever, Uçar, A., *Kamu Yönetiminde e-Devlet Modeli*, (Uzmanlık Tezi), Ankara 2010.
- Sevinç, İ., “Kamu Kurumlarında Bilgi Teknolojileri Kullanımı ve Bunların Çalışanların Fiziksel ve Psikolojik Durumlarına Etkileri”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, II(I), 2007.
- Sevük Yokuş, H., “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 16-17-18-19, 2007- 2008.
- Sınar, H., *İnternet ve Ceza Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2001.

- Soykan, C., *Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara 2006.
- Şen, E., *Türk Hukukunda Telefon Dinleme -Gizli Soruşturmacı-X Muhbir*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.
- Şen, E., “Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 86(2), 2012.
- Şen, E., “*Türk Hukukunda Telefonların Gizlice Dinlenmesi Sebebiyle Gündeme Gelen Hukuka Aykırılık Sorunu ve Kişi Haklarına Keyfi Müdahaleler*”, Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İÜHF Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, No:8 İstanbul 1999.
- Şen, E., *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Yayınları, İstanbul 2010.
- T. C. Cumhurbaşkanlığı, *Devlet Denetleme Kurumu, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının 2006 - 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi*, Ankara 2008.
- T.C.Yargıtay 9.Ceza Dairesi 2008/874 E.,2008/7160 K,4.6.2008 T. Kararı
- Tekin, M., Zerenler, M., Yıldız, M., “İşletmelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımının Örgütsel Yapıdaki Değişime Etkileri”, *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 10-11 Mayıs 2002, Kocaeli, 2002.
- Temiz, Ö., *Basın Özgürlüğünün Sınırlanmasında İlke Sorunu*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007.
- Uçkan, Ö., *E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Vatan, Z., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Yardımcı, Mehmet M., *Amerika Birleşik Devletleri Hukuku, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları ve Türk Hukukunda İletişimin Denetlenmesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2008.

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin, 03.10.2005 tarihli, 2005/14969 Esas sayılı ve 2005/20489 Karar sayılı kararı

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2007/5.MD-101 E., 2008/3 K. 22.01.2008 T. Kararı

Yargıtay E.1986/24, K.1987/8, K.T. 31.03.1987 tarihli karar

Yaşamış, F. D., *Anayasa ve İnsan Hakları Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Başlıklı Oturumda Sunulan Tebliğ*, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2010.

Yayla, Y., *İdare Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2010.

Yetim, S., Aycı, E., Kamu Bilgi İşlem Merkezi Yöneticilerinin Cezai Hukuki ve İdari Sorumlulukları, *Kamu Bilişim Platformu XI 3. Belge Grubu*, Nisan 2009.

Yıldırım, R., *Türk İdarî Rejimi Dersleri*, Cilt I, Mimoza Yay. Konya, 2014.

Yıldırım, T., “*Kamu Hizmeti ve Kar Amacı, Hukuk Ekonomi Perspektifinden Uluslararası Tahkim ve Kamu Hizmeti*” Ankara 2001.

Yıldırım, T., Yasin M., Karan, N., Özdemir, H. E., Üstün, G., Tekinsoy, Ö. O., *İdare Hukuku*, XII Levha Yayınları, İstanbul 2012.

Yıldırım, U., Öner, Ş., *Bilgi Toplumu Sürecinde Yerel Yönetimlerde Eğitim-Bilişim Teknolojisinden Yararlanma : Türkiye’de E-Belediye Uygulamaları*, Erişim Tarihi: 12.11.2014, <http://tojet.net/articles/v3i1/318.pdf>

Yılmaz, A., “Neo-Liberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Devlet Toplum İlişkileri, Toplumsal Sınıf Merkezli Bir Yaklaşım”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Yıl 2005, Cilt, XX, S.I

Yılmaz, H., *İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi*, İmaj Yayınevi, Ankara 2006.

Zabunoğlu, K.,Y., *İdare Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

İNTERET KAYNAKLARI

<http://www.aa.com.tr/tr/kurumsal/61996--tarihce> Erişim Tarihi: 04.11.2014

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4673.html>, Erişim Tarihi:

<http://eprints.sdu.edu.tr/756/1/TS00820.pdf>, Erişim Tarihi: 21.10.2014

http://tk.gov.tr/kurum_hakkinda/kurulus/index.php, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_Teknolojileri_ve_%C4%B0leti%C5%9Fim_Kurumu, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://www.btk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/raporlar/faaliyet_raporlari/fr2011.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2014

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/01/20070116-4.htm>, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://www.tk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/raporlar/faaliyet_raporlari/faal_rapor_son2003.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://www.tk.gov.tr/kutuphane_ve_veribankasi/raporlar/faaliyet_raporlari/faaliyet-2005.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://www.tk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2013%20DK-ETD-359.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2014

http://www.tk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2014%20DK-YED-43.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2014

AYM,BN:2014/4705,KT:29.5.2014<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140606-10.pdf>, Erişim Tarihi: 06.11.2014

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{ "fulltext":\["23144"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58508"\] }](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), Erişim Tarihi: 07.11.2014

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{ "itemid":\["001-57499"\] }](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57499#{), Erişim Tarihi: 09.11.2014

<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/472bbf6e-ce2c-4c83-a402-6bdd44702537?wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 08.11.2014

<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/a412701c-4ef6-4bc3-9f61-c3afae727165?wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 08.11.2014

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["3111"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-115705"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), Erişim Tarihi: 14.11.2014

http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/el_kitaplari/AIHSmad10Ifade.pdf, Erişim Tarihi: 19.11.2014

www.turkiye.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.11.2014

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der61tam.pdf#page=85>, Erişim Tarihi: 04.11.2014

10.11.2011 tarihli ve 124/1 sayılı Adalet Bakanlığı Genelgesi, <http://www.bidb.adalet.gov.tr/sayfalar/segbismevzuat.pdf>, Erişim Tarihi: 24.10.2014.

http://www.tk.gov.tr/bilgi_teknolojileri/elektronik_imza/dosyalar/2006_13_Basbakanlik_Genelgesi.pdf, Erişim Tarihi: 16.11.2014

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, RG. 23.01.2004 tarih ve s. 23355

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Oğuz Kağan KARABULUT
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum - 1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İstanbul Kültür Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	oguzkagankarabulut@hotmail.com
Tarih	23.01.2015